

miljö domar

Andra halvåret 2004

MILJÖÖVERDOMSTOLENS AVGÖRANDE ENLIGT MILJÖBALKEN.

URVAL OCH BAKGRUNDSBESKRIVNINGAR AV ULF BJÄLLÅS OCH ANNA-LENA ROSENGARTEN.

miljö domar

MILJÖÖVERDOMSTOLENS AVGÖRANDE ENLIGT
MILJÖBALKEN. URVAL OCH BAKGRUNDSBESKRIVNINGAR
AV ULF BJÄLLÅS OCH ANNA-LENA ROSENGARDTEN.

ANDRA HALVÅRET 2004

NATURVÅRDSVERKET

Beställning:
Tel: 08-505 933 40 Fax: 08-505 933 99
E-post: natur@cm.se
Internet: www.naturvardsverket.se/bokhandeln

ISBN 91-620-2809-X
ISSN 1650-2876

© Naturvårdsverket mars 2005

Tryck: CM Digitaltryck

Innehåll

Förord	6
Förkortningar	7
Förteckning över Miljööverdomstolens avgjorda mål	8
Slutligt beslut den 2 juli 2004 i mål M 5644-03 Fastställande av säkerhet för villkor som skall gälla för tillstånd till täkt	27
Dom den 5 juli 2004 i mål M 9178-02 Tillstånd enligt miljöskyddslagen till uppförande och drift av sex vindkraftverk inom Lunds och Eslövs kommuner i Skåne län	29
Dom den 20 augusti 2004 i mål M 2624-03 Föreläggande för fastighetsägare att ansluta fastighet till kommunalt va-nät	33
Dom den 30 augusti 2004 i mål M 2080-00 Tillstånd enligt vattenlagen att uppföra bank och nätstängsel vid Stripavan i Laisälven	38
Dom den 31 augusti 2004 i mål M 5788-03 Bullerisoleringsåtgärder	41
Dom den 31 augusti 2004 i mål M 904-03 Bullerisoleringsåtgärder	41
Dom den 31 augusti 2004 i mål M 905-03 Bullerisoleringsåtgärder	41
Dom den 31 augusti 2004 i mål M 906-03 Bullerisoleringsåtgärder	41
Dom den 31 augusti 2004 i mål M 907-03 Bullerisoleringsåtgärder	42

Dom den 31 augusti 2004 i mål M 908-03 Bullerisoleringsåtgärder	42
Dom den 2 september 2004 i mål M 3189-03 Registrering av produkter som kosmetiska och hygieniska produkter	52
Dom den 13 september 2004 i mål M 11234-02 Miljösanktionsavgift	58
Dom den 29 september 2004 i mål M 1554-04 Miljösanktionsavgift	60
Beslut den 12 oktober 2004 i mål M 9405-02 Vedeldning	61
Dom den 21 oktober 2004 i mål M 4242-03 Vedeldning	63
Dom den 25 oktober 2004 i mål M 3798-03 Miljösanktionsavgift	68
Beslut i protokoll den 25 oktober 2004 i mål M 4877-04 Tillstånd enligt miljöbalken till Studsvik Nuclear AB:s verksamhet i Studsvik	79
Slutligt beslut den 29 oktober 2004 i mål M 9120-03 Tillstånd enligt miljöbalken till Ljungå kraftverk i Ljungån, Bräcke kommun; nu fråga om undanröjande och återförvisning	80
Dom den 8 november 2004 i mål M 5080-03 Förelägganden enligt 26 kap. miljöbalken rörande täkt	87
Dom den 8 november 2004 i mål M 5913-02 Omprövning av den allmänna fiskeavgiften för Harsprångets kraftverk I Lule älv	93
Dom den 12 november 2004 i mål M 8011-03 Föreläggande om åtgärder avseende avloppsanläggning för fastigheterna ingående i samfällighetsföreningen	99

Dom den 12 november 2004 i mål M 2824-04 Föreläggande om åtgärder avseende avloppsanläggning i Östhammars kommun	102
Dom den 12 november 2004 i mål M 1826-04 Tillstånd enligt miljöbalken till kraftverk	105
Dom den 19 november 2004 i mål M 7488-03 Miljösanktionsavgift	118
Dom den 25 november 2004 i mål M 2337-04 Anmälan om nötköttsproduktion	121
Dom den 13 december 2004 i mål M 7352-04 Tillsynsavgift	123
Dom den 21 december 2004 i mål M 9923-02 Ansökan om tillstånd till verksamheten vid stålverk (valsverket i Nyby)	125
Dom den 21 december 2004 i mål M 9015-03 Avgift för prövning och tillsyn	134
Dom den 23 december 2004 i mål M 2538-02 Tillstånd till befintlig och utökad produktion av pentaerytriol (penta)	139
Dom den 23 december 2004 i mål M 2539-02 Tillstånd till befintlig och utökad produktion av formalin vid bolagets anläggningar i Perstorp	148
Beslut den 29 december 2004 i mål M 3683-03 Tillstånd enligt miljöbalken till täkt av berg på fastigheten Röra Hogen 2:1 i Orust kommun	157
Nyckelord	165

Förord

Publikationen Miljödomar ges ut två gånger per år. Den innehåller förteckningar över samtliga avgöranden från Miljööverdomstolen. De avgöranden som kan förväntas vara av störst intresse är markerade med en asterisk (*).

De finns återgivna i valda delar (obearbetade citat) tillsammans med en bakgrundsbeskrivning som skrivits för publikationen. Urvalet har gjorts utgående från både allmänt miljömässiga, tekniska och juridiska utgångspunkter. Publikationen vänder sig alltså till alla som är verksamma inom miljöområdet; exempelvis inom myndigheter, organisationer, forskning och utbildning, advokatfirmor, tekniska konsultbyråer, industrier eller andra näringsverksamheter.

I vissa fall fordras prövningstillstånd (förkortas ”p” i tabeller m.m.) för att Miljööverdomstolen skall pröva ett överklagande. För mål och ärenden enligt miljöbalken är huvudregeln att de ärenden som startat hos en förvaltningsmyndighet – t.ex. en kommunal nämnd eller en länsstyrelse – fordrar prövningstillstånd. I förteckningen över prövade och avgjorda mål har de mål som avgjorts efter prövningstillstånd markerats särskilt.

Samtliga avgjorda mål har beskrivits med hjälp av nyckelord. En asterisk (*) vid nyckelordet betyder att avgörandet är referat. De markerade nyckelorden finns alfabetiskt ordnade i en nyckelordslista med hänvisningar till de refererade avgörandena.

I tabellen över avgjorda mål har angivits om avgörandet vunnit laga kraft.

Förkortningar

I publikationen har privatpersoners namn ersatts med initialer. I övrigt används följande förkortningar.

BDT-vatten	bad-, disk- och tvättvatten
COD	kemisk syreförbrukning (chemical oxygen demand); mått på organisk substans i vatten
HD	Högsta domstolen
HSL	hälsoskyddslagen, 1982:1080
MB	miljöbalken, 1998:808
MD	miljödomstol(en)
MKB	miljökonsekvensbeskrivning och/eller miljökonsekvensbedömning
ML	miljöskyddslagen, 1969:387
MSL	miljöskadelagen, 1986:225
NRL	naturresurslagen; lagen om hushållning med naturresurser, 1987:12
NVL	naturvårdslagen, 1964:822
pt	prövningstillstånd
RB	rättegångsbalken
RenhL	renhållningslagen, 1979:596
Sevesolagen	lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor
SNFS	Naturvårdsverkets författningssamling
susp.	suspenderade ämnen; mått på partiklar i vatten
VL	vattenlagen, 1983:291
VaL	lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, 1970:244
viteslagen	lagen (1985:206) om viten
ÄVL	"äldre vattenlagen"; vattenlagen, 1918:523
ÖK	överklagat

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 4187-04	Fastighets AB Kretia <i>.l.</i> Miljönämnden i Malmö kommun m.fl.	Tillsyn över fuktskada i bostadslägenhet	2004-05-21	2004-12-30
M 3683-03	Orust kommun <i>.l.</i> S A m.fl.	Bergtäkt	2003-05-12	2004-12-29
M 2017-04	S B <i>.l.</i> Länsstyrelsen i Skåne län m.fl.	Avfallsförbränning och fjärrvärmeproduktion	2004-03-11	2004-12-29
M 9517-04	Miljöskyddsnämnden i Borås kommun m.fl. <i>.l.</i> T F	Föreläggande om skyddsåtgärder	2004-12-08	2004-12-28
M 2150-04	I B m.fl. <i>.l.</i> Skara Stift, Egenomsförvaltningen Södra distriktet	Omprövning av andelstalen i regleringsföretag	2004-03-16	2004-12-27
M 6790-04	Laholms kommun <i>.l.</i> J E	Utdömande av vite	2004-08-31	2004-12-27
M 9337-02	Naturvårdsverket <i>.l.</i> Fiskeby Board AB	Tillstånd att utöka produktionen vid kartongbruk	2002-10-28	2004-12-23
M 2538-03	Naturvårdsverket <i>.l.</i> Perstorp Specialty Chemicals AB	Tillstånd till utökad produktion av pentaerytriol m.m.	2003-04-02	2004-12-23
M 2539-03	Naturvårdsverket <i>.l.</i> Perstorp Formox AB	Tillstånd till befintlig och utökad produktion av formalin m.m.	2003-04-02	2004-12-23
M 7675-04	Fortifikationsverket i Eskilstuna <i>.l.</i> K-G P m.fl.	Jävsinvändning	2004-10-12	2004-12-23
M 9221-03	G N m.fl. <i>.l.</i> Länsstyrelsen i Östergötlands län m.fl.	Tillstånd till djurhållning av värphöns	2003-12-12	2004-12-22
M 1937-04	Eds Kraft Abrahamsson AB <i>.l.</i> Kammarkollegiet	Ersättning enl. 26 § naturvårdslagen	2004-03-10	2004-12-22 ÖK

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 2728-04	Gusab Stainless AB ./. Länsstyrelsen i Östergötlands län	Förbud enl. 26 kap. 22 § 3 st. MB att överlåta del av fastighet	2004-04-02	2004-12-22
M 6432-04	J B	Avvisad ansökan	2004-08-05	2004-12-22
M 8147-04	Sundsvalls kommun, Miljönämnden ./. Vägverket Produktion Nord	Föreläggande om begränsningar att nyttja skogsbilväg till bergtäkt,	2004-10-26	2004-12-22
M 8726-04	P Å B m.fl.	Ansökan om bygdeavgiftsmedel	2004-11-11	2004-12-22
M 9448-04	Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Oskarshamns kommun ./. S Å	Fråga om beslutets överklagbarhet	2004-12-06	2004-12-22
M 9923-02	Länsstyrelsen i Södermanlands län ./. Avesta Polarit AB	Tillstånd till verksamheten vid stålverk	2002-11-15	2004-12-21
M 9015-03	Länsstyrelsen i Kalmar län ./. Mönsterås kommun	Prövnings- och tillsynsavgift	2003-12-08	2004-12-21
M 5994-04	S N m.fl. ./. Länsstyrelsen i Kronobergs län	Omprövning av tillstånd att utföra vetenskapliga undersökningar i kulturresevatet	2004-07-19	2004-12-20
M 7912-04	S M ./. Länsstyrelsen i Västra Götalands län	Strandskyddsdispens	2004-10-19	2004-12-17
M 8396-04	Bofors Jägargille ./. Länsstyrelsen i Örebro län	Ändring av villkor i tillstånd till verksamhet vid skjutbanor	2004-11-02	2004-12-17
M 9354-04	E E ./. Bygg- och miljönämnden i Lekebergs kommun	Avgift vid ansökan om dispens från sophämtning	2004-12-02	2004-12-17

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 3303-04	D T m.fl. /. Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden i Staffanstorps kommun m.fl.	Tillsyn över svinuppfödning	2004-04-22	2004-12-16
M 9340-04	B H /. Länsstyrelsen i Stockholms län, Miljövårdsenheten	Utfyllnad på fastighet	2004-12-01	2004-12-16
M 9716-04	K L /. Miljö- och byggnadsnämnden i Haninge kommun	Avvisningsbeslut	2004-12-15	2004-12-16
M 2084-03	Varbergs Bostads AB /. Miljö- och räddningsnämnden i Varbergs kommun	Föreläggande angående ventilation i fastighet	2003-03-19	2004-12-15
M 4215-03	K S /. Göteborgs kommun	Skadestånd m.m.	2003-05-30	2004-12-15
M 3776-04	U C /. Torsby Lastbilscentral m.fl.	Avskrivet mål	2003-01-09	2004-12-15
M 7503-04	G B m.fl.	Resning	2004-10-05	2004-12-15
M 8390-04	Skellefteå kommun /. M R o.a.	Skadestånd	2004-11-01	2004-12-15
M 5383-03	W B /. Svedala kommun	Brukningavgifter m.m.	2003-07-09	2004-12-14
M 6821-04	O G o.a. /. S L m.fl.	Klagomål över gödselhantering	2004-09-01	2004-12-14
M 7560-04	P M U U konkursbo /. Göteborgs kommun o.a.	Skadestånd	2004-10-06	2004-12-14
M 7352-04	Miljönämnden i Helsingborgs kommun /. D E	Tillsynsavgift	2004-09-29	2004-12-13
M 7353-04	Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Oskarshamns kommun /. P-A E	Störningar utanför diskotek	2004-09-29	2004-12-13
M 8747-04	E B /. Miljönämnden i Göteborgs kommun	Avgift för tillsyn på fastighet	2004-11-12	2004-12-13
M 9258-04	U C	Avvisat överklagande	2004-11-30	2004-12-13

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 9327-04	Miljö- och byggnadsnämnden i Kungälv kommun ./. R A	Tillstånd för brygga	2004-12-02	2004-12-10
M 6170-04	M K ./. Länsstyrelsen i Jämtlands län	Dispens från föreskrift i förordnande om skydd för landskapsbild	2004-07-23	2004-12-10
M 6361-04	Duni Aktiebolag	Tillstånd enl. miljöskyddslagen till nuvarande och planerad verksamhet vid pappersfabrik; prövotidsredovisning	2004-08-02	2004-12-10
M 7063-04	I D m.fl. ./. Miljö- och byggnämnden i Vetlanda kommun m.fl.	Vedeldning	2004-09-17	2004-12-10
M 7913-04	H L m.fl. ./. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Kungsbacka kommun	Befrielse från sophämtning	2004-10-19	2004-12-10
M 8579-04	B M ./. Miljö- och byggnadsnämnden i Mörbylånga kommun	Hållande av hästar	2004-11-05	2004-12-09
M 5720-04	Tikens fiskevårdsförening ./. Länsstyrelsen i Kronobergs län	Avvisat överklagande	2004-07-09	2004-12-08
M 5947-04	T P ./. Bergs kommun	Klagomål på sanitär olägenhet	2004-07-16	2004-12-08
M 8128-04	L M ./. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Stockholm stad	Störningar från granne	2004-10-25	2004-12-06
M 8577-04	Miljönämnden i Hässleholms kommun ./. E J	Förbud att inrätta bergvärmeanläggning	2004-11-05	2004-12-06
M 8578-04	Miljönämnden i Hässleholms kommun ./. B M	Förbud att inrätta bergvärmeanläggning	2004-11-05	2004-12-06

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 8848-04	Rimbo Jord och Maskiner Aktiebolag ./ Länsstyrelsen i Stockholms län	Tillstånd till sandtäktsverksamhet m.m.	2004-11-17	2004-12-03
M 9123-04	E N	Återställande av försutten tid	2004-11-23	2004-12-06
M 4262-04	Länsstyrelsen i Dalarnas län ./ Outokumpu Stainless Aktiebolag	Tillstånd till ökad produktion i varmbandverket och kallbandverket inom stålverket	2004-05-24	2004-12-02
M 4427-04	Arboga kommun genom tekniska förvaltningen ./ Miljö- och byggnämnden i Arboga kommun	Miljösanktionsavgift	2004-05-28	2004-12-02
M 8674-04	K-E L m.fl. ./ Byggnadsnämnden i Ludvika kommun	Strandskyddsdispens	2004-11-09	2004-12-02
M 1810-04	Eka Chemicals Aktiebolag ./	Tillstånd enl. miljöskyddslagen till verksamheten; uppskjuten fråga	2004-03-05	2004-12-01
M 7779-04	L H m.fl. ./ Länsstyrelsen i Stockholms län	Föreläggande om återställande av vattenområde	2004-10-14	2004-11-30
M 8554-04	S E ./ Länsstyrelsen i Stockholms län	Strandskyddsdispens	2004-11-04	2004-11-30
M 8743-04	D S ./ Bygg- och miljönämnden i Tibro kommun	Avgift för prövning enl. MB	2004-11-12	2004-11-30
M 4217-03	J Bs dödsbo och M B ./ D J m.fl.	Tillstånd för djurhållning	2003-05-30	2004-11-29
M 5262-04	C O ./ Länsstyrelsen i Hallands län	Strandskyddsdispens	2004-06-28	2004-11-29

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 6175-04	M F ./. J S	Tillstånd till utbyggnad av befintlig kaj och utläggning av två flytbryggor	2004-07-23	2004-11-29
M 5567-00	Söderenergi Aktiebolag ./. Villaägarna-Södertäljekretsen	Tillstånd till ändrad verksamhet vid värmeverk	2000-07-31	2004-11-26
M 803-04	B B ./. Länsstyrelsen i Stockholms län	Tillstånd till bergtäkt m.m.	2004-01-26	2004-11-26
M 8370-02	J T m.fl. ./. Länsstyrelsen i Västernorrlands län m.fl.	Tillstånd att bedriva kassodling av regnbåge	2002-09-24	2004-11-25
M 2337-04	K L m.fl. ./. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Växjö kommun m.fl.	Anmälan om nötköttsproduktion	2004-03-22	2004-11-25
M 4382-04	Länsstyrelsen i Västra Götalands län./. I J	Strandskyddsdispens	2004-05-27	2004-11-24
M 5908-04	1. Luftfartsverket 2. E och G H ./. Luftfartsverket	Tillstånd till verksamhet vid flygplats	2004-07-15	2004-11-24
M 7484-04	Miljö- och byggnämnden i Sölvesborgs kommun ./. Länsstyrelsen i Blekinge län m.fl.	Tillsyn i strandskyddsfråga	2004-10-05	2004-11-24
M 8164-04	L J m.fl. ./. Bygg- och miljönämnden i Sala kommun	Befrielse från hämtning av hushållsavfall	2004-10-26	2004-11-23
M 8803-04	K A ./. Länsstyrelsen i Kalmar län	Strandskyddsdispens	2004-11-15	2004-11-23
M 6965-02	M F m.fl. ./. Voxnan Kraft Aktiebolag	Ersättning för skador på fastigheten	2002-07-09	2004-11-22 ÖK
M 2520-03	Jokkmokks kommun ./. Vattenfall AB	Omprövning enl. 24 kap. 8 § MB för att förbättra säkerheten vid kraftstation	2003-04-02	2004-11-22

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 5263-04	Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden i Eslövs kommun ./. S-Å H o.a.	Vitesföreläggande beträffande enskild avloppsanläggning	2004-06-28	2004-11-22
M 7488-03	Miljö- och Hälsoskyddsnämnden i Halmstads kommun ./. Stena Fragmentering AB	Miljösanktionsavgift	2003-10-20	2004-11-19
M 1184-04	C B ./. Länsstyrelsen i Kronobergs län	Föreläggande att vid vite ta bort lyktor m.m. inom område där bestämmelser om strandskydd gäller	2004-02-13	2004-11-19
M 1185-04	C B ./. Byggnadsnämnden i Växjö kommun	Strandskyddsdispens; tomtplatsbestämning	2004-02-13	2004-11-19
M 5058-04	M K ./. Miljö- och byggnadsnämnden i Markaryds kommun	Strandskyddsdispens	2004-06-18	2004-11-16
M 5532-04	K H S ./. Naturvårdsverket m.fl.	Strandskyddsdispens	2004-07-05	2004-11-16
M 7283-03	H B m.fl. ./. Länsstyrelsen i Örebro län	Ändring av villkor avseende verksamheten skjutbanor	2003-10-13	2004-11-15
M 3682-04	T H ./. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Simrishamn	Tillstånd till enskild avloppsanläggning	2004-05-04	2004-11-15
M 8011-03	Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Lerums kommun ./. Ekåsa Samfällighetsförening	Tillsynsföreläggande	2003-11-05	2004-11-12
M 9389-03	Skrotgården HB ./. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Gotlands kommun	Beslut vid vite om förbud mot skrot m.m.	2003-12-17	2004-11-12

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 695-04	Boliden Mineral Aktiebolag ./. Länsstyrelsen i Västerbot- tens län	Avgift för prövning och tillsyn	2004-01-21	2004-11-12
M 1496-04	Sundsvalls kommun ./. Trygg-Hansa Försäkrings AB m.fl.	Ogillat yrkande om avvisning	2004-02-25	2004-11-12
M 1826-04	Svenska Naturskyddsföre- ningen ./. Hägerums Kvarn HB	Tillstånd till verksam- heten vid kraftverk	2004-03-01	2004-11-12
M 2824-04	K-A S ./. Miljö- och Hälso- skyddsnämnden i Östham- mars kommun	Föreläggande om åtgärder avseende avloppsanläggning	2004-04-06	2004-11-12
M 4803-04	D N ./. Kristianstads kom- mun	Brukningssavgifter	2004-06-10	2004-11-12
M 8349-04	B E ./. Miljö- och hälso- skyddsnämnden i Bromölla kommun	Föreläggande att vidta åtgärder med avlopps- anläggning; inhibition	2004-11-03	2004-11-12
M 5628-03	Klippans kommun ./. E A	Brukningssrätt till all- män renvattenanlägg- ning	2003-07-17	2004-11-10
M 679-04	R J ./. Miljö- och byggnads- nämnden i Orust kommun	Dispens från renhåll- ningsordningens bestämmelser om intervall från slamtöm- ning	2004-01-20	2004-11-09
M 4946-04	E W ./. Kiruna kommun	Brukningssavgift	2004-06-15	2004-11-09
M 7900-04	B A ./. Länsstyrelsen i Västra Götalands län m.fl.	Tillstånd för avlopps- reningsverk; talerätt	2004-10-18	2004-11-09
M 5080-03	H-Gnejs Aktiebolag ./. Läns- styrelsen i Hallands län	Tillsynsföreläggande betr. Täkt	2003-06-30	2004-11-08
M 1172-04	B S m.fl. ./. Tjörns kommun	Avgiftsskyldighet	2004-02-13	2004-11-08

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 3880-04	K A	Bygdeavgiftsmedel	2004-05-11	2004-11-08
M 5913-04	Vattenfall AB ./. Kammarkollegiet	Omprövning av den allmänna fiskeavgiften	2004-07-15	2004-11-08 ÖK
M 7330-04	Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden i Staffans- torps kommun ./. S A	Utdömande av vite	2004-09-29	2004-11-05
M 434-04	H S m.fl. ./. J M m.fl.	Tillstånd till enskild avloppsanläggning	2004-01-13	2004-11-03
M 3879-04	A B ./. Indalsälvens Vatten- regleringsföretag	Bygdeavgiftsmedel	2004-05-11	2004-11-03
M 4632-04	Y H	Bygdeavgiftsmedel	2004-06-04	2004-11-03
M 343-04	P B ./. Miljö- och hälso- skyddsnämnden i Nyköpings kommun m.fl.	Tillstånd till hållande av djur inom detalj- panelagt område	2004-01-12	2004-11-02
M 1745-04	D V ./. Länsstyrelsen i Stockholms län	Strandskyddsdispens	2004-03-03	2004-11-02
M 3921-01	K G m.fl. ./. Vattenfall Regionnät AB	Ersättning för miljö- skador	2001-05-21	2004-10-29
M 9120-03	Länsstyrelsen i Jämtlands län ./. Ljungåfors Kraft AB	Ansökan om tillstånd till kraftverk	2003-12-10	2004-10-29
M 1293-03	B-O T m.fl. ./. Trelleborgs kommun et v.v.	Skadestånd	2003-02-20	2004-10-28 ÖK
M 4152-04	Haldex Traction AB ./. Miljö- nämnden i Landskrona kommun	Miljösanktionsavgift	2004-05-19	2004-10-27
M 6046-04	B och I O ./. 1. C H 2. Miljö- och byggnadsnämnden i Laholm	Bullerstörningar m.m. från vindkraftverk	2004-07-20	2004-10-27
M 3798-03	NCC AB Anläggningar ./. Länsstyrelsen i Kronobergs län	Miljösanktionsavgifter för täktverksamheter	2003-05-15	2004-10-26

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 203-04	O W ./ Länsstyrelsen i Skåne län m.fl.	Tillstånd till anläggning för behandling av avfall och mellanlagring av slam	2004-01-08	2004-10-26
M 6045-04	E L ./ Länsstyrelsen i Skåne län	Tillstånd till byggnation inom område med förordnande om skydd för landskapsbild	2004-07-20	2004-10-26
M 6326-04	B B m.fl. ./ Byggnadsnämnden i Norrtälje kommun	Strandskyddsdispens	2004-07-29	2004-10-26
M 7043-04	P Y ./ Miljö- och byggnadsnämnden i Karlskrona kommun	Dispens från kommunal sophämtning	2004-09-16	2004-10-26
M 7587-04	Stiftelsen Familjevaktaren ./ Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Orsa kommun	Hantering av batterier	2004-10-07	2004-10-26
M 4877-04	Miljöpartiet de gröna, Nyköping ./ Studsvik Nuclear AB	Tillstånd till verksamhet; talerätt	2004-06-11	2004-10-25
M 6972-04	C-H G m.fl.	Resning	2004-09-13	2004-10-25
M 7294-04	O P ./ Miljö- och byggnadsnämnden i Båstad kommun	Miljösanktionsavgift	2004-09-28	2004-10-25
M 5537-04	L M ./ Länsstyrelsen i Östergötlands län m.fl.	Villkor för anmäld tältverksamhet samt tillsyn	2004-07-05	2004-10-22
M 4242-03	Miljö-, bygg- och hälsoskyddsnämnden i Arvidsjauras kommun m.fl. ./ H H	Vedeldning	2003-06-02	2004-10-21
M 8849-03	G H ./ Länsstyrelsen i Kalmar län	Tillstånd till utvidgad täktverksamhet m.m.	2003-12-02	2004-10-21
M 2195-04	Harry Nilssons Sägverks AB ./ Miljönämnden i Hässleholms kommun	Föreläggande att ansöka om tillstånd till transportutökning	2004-03-18	2004-10-21

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 5335-04	J K ./. Länsstyrelsen i Kalmar län	Strandskyddsdispens och landskapsbildskydd	2004-06-29	2004-10-21
M 7113-04	S G ./. Miljö- och byggnämnden i Eksjö kommun m.fl.	Förbud och försiktighetsåtgärder beträffande 3G-sändare	2004-09-20	2004-10-21
M 7615-04	R S ./. Miljö- och hälsoskyddsämnden i Uppsala kommun	Klagomål på katthållning	2004-10-08	2004-10-21
M 7838-04	Fyleverken IMB AB ./. H J	Tillstånd till täktverksamhet	2004-10-18	2004-10-20
M 6137-04	R T m.fl. ./. BSP Svets & Plåt AB	Schaktningsarbeten inom vattenskyddsområde	2004-07-22	2004-10-19
M 7184-04	K-A E m.fl. ./. Miljö- och hälsoskyddsämnden i Vänersborgs kommun	Befrielse från sophämtning	2004-09-23	2004-10-19
M 5278-03	M W ./. Bollnäs kommun	Anläggningsavgift	2003-07-07	2004-10-15
M 6058-03	AstraZeneca Holding AB ./.	Prövning av uppskjutna frågor m.m.	2003-08-05	2004-10-14
M 7042-04	K P ./. Miljönämnden i Hässleholms kommun	Installation av ytjordvärmeanläggning	2004-09-16	2004-10-14
M 9405-02	L S ./. B J	Vedeldning	2002-10-29	2004-10-12
M 8510-03	NCC Roads AB, Sverige Sydväst ./. Kyltjänst i Vetlanda AB m.fl.	Tillstånd till fortsatt täktverksamhet	2003-11-20	2004-10-12
M 7354-04	Länsstyrelsen i Östergötlands län ./. U M	Strandskyddsdispens	2004-09-29	2004-10-08
M 2727-04	K H m.fl. ./. Länsstyrelsen i Östergötlands län	Strandskyddsdispens m.m.	2004-04-02	2004-10-07

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 6177-04	Blå Bar HB ./. Gotlands kommun	Utdömande av vite	2004-07-23	2004-10-07 ÖK
M 6178-04	Blå Bar HB ./. Gotlands kommun	Utdömande av vite	2004-07-23	2004-10-07 ÖK
M 1144-04	Vitsaniemi bysamfällighet m.fl.	Del av inkomster av fiskekortsförsäljning	2004-02-10	2004-10-06
M 6963-03	Stråvalla Tångallmänning ./. Länsstyrelsen i Hallands län	Strandskyddsdispens	2003-10-01	2004-10-05
M 9192-03	M A S ./. Miljönämnden i Lunds kommun	Miljösanktionsavgift	2003-12-11	2004-10-05
M 9292-03	L M ./. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Danderyds kommun	Miljösanktionsavgift	2003-12-15	2004-10-05
M 2538-04	E E B m.fl. ./. Sundsvalls Energi Aktiebolag	Tillstånd till fortsatt och utvidgad verksamhet	2004-03-29	2004-10-05 ÖK
M 5565-04	P S ./. Ystads församling	Klagomål på klockringning	2004-07-06	2004-10-04
M 7150-03	Frantschach Pulp & Paper Sweden AB ./.	Tillstånd till verksamheten	2003-10-08	2004-09-30
M 7097-04	A B m.fl. ./. Länsstyrelsen i Kalmar län	Föreläggande om borttagande av strandskoning och pir	2004-09-20	2004-09-30
M 4592-03	Karlshamn Energi AB	Tillstånd för användande av havsvatten	2003-06-13	2004-09-29
M 7524-03	AB Torpa Grafiska ./. Miljö- och stadsbyggnadsnämnden i Värnamo kommun	Strandskyddsdispens	2003-10-21	2004-09-29
M 1554-04	A T ./. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Mölndals kommun	Miljösanktionsavgift	2004-02-26	2004-09-29

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 9193-03	Sölvesborgs kommun	Tillstånd till miljöfarlig verksamhet	2003-12-11	2004-09-28
M 4406-04	B B ./. G J m.fl.	Föreläggande att ta bort tennisbana inom strandskyddsområde	2004-05-28	2004-09-24
M 4636-04	R A ./. Vägverket	Avvisad talan	2004-06-04	2004-09-21
M 1707-04	G P ./. P S m.fl.	Begäran om tillsyns-ingripande	2004-03-02	2004-09-20
M 5507-04	H R ./. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Stockholms kommun	Klagomål på ljudstörning från grannlägenhet	2004-07-02	2004-09-16
M 90-04	A K ./. Mariestads kommun	Beslut om avgift för handläggning m.m.	2004-01-05	2004-09-15
M 2024-04	G A ./. Länsstyrelsen i Östergötlands län m.fl.	Begäran om upphävande av dispenser m.m.	2004-03-11	2004-09-15
M 2647-04	S D ./. 1. Miljö- och byggnämnden i Värmdö kommun 2. Kalsvviks samfällighetsförening	Avvisat överklagande	2004-03-31	2004-09-15
M 6778-04	Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Uppsala kommun	Återställande av försutten tid	2004-06-16	2004-09-15
M 2474-04	Y S m.fl. ./. Byggnadsnämnden i Uppsala kommun	Strandskyddsdispens	2004-03-25	2004-09-14
M 5885-04	B v S ./. Enköpings kommun	Slamtömning	2004-07-14	2004-09-14
M 11234-02	Gällivare kommun ./. Eriksson Bil i Gällivare Aktiebolag	Miljösanktionsavgift	2002-12-30	2004-09-13
M 55-04	B L L ./. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Värmdö kommun	Tillstånd till installation av vattentoalett	2004-01-02	2004-09-13

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 6857-04	L G m.fl. /. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Götene kommun	Föreläggande att åtgärda avloppsanläggning	2004-09-03	2004-09-13
M 602-04	L A m.fl. /. Miljö- och byggnämnden i Melleruds kommun	Befrielse från sophämtning	2004-01-19	2004-09-10
M 5850-04	N G /. Länsstyrelsen i Blekinge län	Strandskyddsdispens	2004-07-14	2004-09-10
M 6304-04	B S /. Länsstyrelsen i Blekinge län	Strandskydd	2004-07-29	2004-09-10
M 6923-03	H A /. Hedemora Energi AB	Brukningssavgift	2003-09-30	2004-09-08
M 1501-04	L K	Avvisad ansökan om bygdeavgiftsmedel	2004-02-25	2004-09-08
M 4407-04	Staffanstorps skyttegille /. Bygg- och miljönämnden i Svedala kommun	Tillsynsavgift	2004-05-28	2004-09-07
M 6092-04	M E m.fl.	Rättshjälp	2004-07-21	2004-09-07
M 6504-04	M B m.fl. /. Miljönämnden i Göteborgs kommun	Tillsynsfråga	2004-08-10	2004-09-07
M 1511-04	A L /. Länsstyrelsen i Östergötlands län	Dispens från förbud mot tillbyggnad inom naturreservat	2004-02-25	2004-09-06
M 2171-04	Kretsloppsparken i Kristianstad AB /.	Tillstånd till utökad verksamhet vid anläggning för mellanlagring och behandling av avfall	2004-03-17	2004-09-06
M 8367-03	New Technology i Lidköping AB /. Pol Transport Aktiebolag	Tillsynsföreläggande	2003-11-17	2004-09-03

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 6266-04	Miljö- och byggnadsnämnden i Hultsfreds kommun ./. Hartvigs Måleri & Färgbutik AB	Miljösanktionsavgift	2004-07-28	2004-09-03
M 3189-03	H-P S ./. Läkemedelsverket	Registrering av produkter som kosmetika och hygieniska produkter	2003-04-24	2004-09-02
M 7216-03	C D ./. Nordmalings kommun	Strandskyddsdispens	2003-10-10	2004-09-02
M 5087-04	S F m.fl. ./. Länsstyrelsen i Skåne län m.fl.	Miljöfarlig verksamhet	2004-06-21	2004-09-02
M 5429-04	B P ./. Bygg-, miljö- och räddningsnämnd i Söderhams kommun	Strandskyddsdispens	2004-07-01	2004-09-02
M 437-01	Skellefteå Kraft AB m.fl. ./.	Lagligförklaring av ombyggnader av regleringsdammarna	2001-01-15	2004-08-31
M 904-03	Luffartsverket, Stockholm-Arlanda ./. Länsstyrelsen i Stockholms län m.fl.	Bullerisoleringsåtgärder	2003-02-04	2004-08-31
M 905-03	Luffartsverket, Stockholm-Arlanda ./. Länsstyrelsen i Stockholms län m.fl.	Bullerisoleringsåtgärder	2003-02-04	2004-08-31
M 906-03	Luffartsverket, Stockholm-Arlanda ./. Länsstyrelsen i Stockholms län m.fl.	Bullerisoleringsåtgärder	2003-02-04	2004-08-31
M 907-03	Luffartsverket, Stockholm-Arlanda ./. Länsstyrelsen i Stockholms län m.fl.	Bullerisoleringsåtgärder	2003-02-04	2004-08-31
M 908-03	Luffartsverket, Stockholm-Arlanda ./. Länsstyrelsen i Stockholms län m.fl.	Bullerisoleringsåtgärder	2003-02-04	2004-08-31

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 5788-03	Luftfartsverket ./ Länsstyrelsen i Stockholms län m.fl. et. v. v.	Bullerisoleringsåtgärder	2003-07-22	2004-08-31
M 7704-03	Länsstyrelsen i Västra Götalands län m.fl. ./ Lidköping/Hovby Flygplats AB	Tillstånd till verksamhet på flygplats	2003-10-27	2004-08-31
M 2080-00	Maskaure Sameby ./ Laisälvens Fiskevårdsområde	Tillstånd till att utföra anläggningar s.k. put and takefiske	2000-03-24	2004-08-30
M 5084-04	B S m.fl. ./ J B m.fl.	Strandskyddsdispens; avvising	2004-06-21	2004-08-30
M 5998-04	G B m.fl. ./ Länsstyrelsen i Västra Götalands län m.fl.	Tillsyn av vattenverksamhet m.m.	2004-07-19	2004-08-30
M 6116-04	E M ./ Mora kommun	Befrielse från grundavgift för sophämtning	2004-07-21	2004-08-30
M 6461-04	V-A S o.a. ./ Länsstyrelsen i Värmlands län o.a.	Tillstånd till undersökning på fastighet	2004-08-06	2004-08-30
M 5038-03	L J m.fl. ./ NCC Roads AB, Sverige Sydväst	Tillstånd till bortledande av grundvatten	2003-06-27	2004-08-27
M 4974-04	Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Uppsala kommun	Avvisat överklagande	2004-06-16	2004-08-27
M 5385-04	Miljö- och byggnadsnämnden i Ystads kommun ./ N-A P	Miljösanktionsavgift	2004-06-30	2004-08-27
M 6472-04	L G	Resning	2004-08-09	2004-08-27
M 3525-04	S-G Larsson	Avvisat överklagande	2004-04-28	2004-08-23
M 2624-03	G L ./ Miljö- och byggnadsnämnden i Ekerö kommun	Föreläggande för fastighetsägare att ansluta fastighet till kommunalt va-nät m.m.	2003-04-04	2004-08-20

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 1558-04	L C m.fl. /. Miljönämnden i Karlshamns kommun	Anmälan om planerad anläggning för återvinning av jord- och schaktmassor	2004-02-26	2004-08-20
M 5759-04	R E /. Bofors Jägargille m.fl.	Anmälan om tävlings-skjutning	2004-07-12	2004-08-20
M 6595-04	C W	Avvisande av överklagande	2004-08-16	2004-08-20
M 5648-04	Kuggnäs fritidsförening /. Nyköpings kommun	Tillsynsavgift för ljudnivåmätning	2004-07-07	2004-08-19
M 5948-04	A E /. N-G B m.fl.	Tillsynsföreläggande betr. förorenade dricksvattenbrunnar	2004-07-16	2004-08-18
M 6370-04	Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Skövde kommun /. The Friendly Place AB	Inhibition avseende föreläggande om bulleråtgärder	2004-08-02	2004-08-18
M 3011-03	Länsstyrelsen i Västerbottens län /. NCC Aktiebolag	Tillstånd till fortsatt och utvidgad bergtäkt	2003-04-17	2004-07-19
M 4271-04	Industrigalv i Borås Aktiebolag /. Miljöskyddsnämnden i Borås kommun	Vitesföreläggande ang. provtagningar m.m. på utgående processavloppsvattnet från ytbehandlingsanläggning	2004-05-25	2004-07-16
M 4272-04	Industrigalv i Borås Aktiebolag /. Miljöskyddsnämnden i Borås kommun	Utdömande av vite	2004-05-25	2004-07-16
M 5011-04	Archemi Aktiebolag /. Länsstyrelsen i Gävleborgs län	Föreläggande att uppfylla villkor för tillstånd	2004-06-17	2004-07-15
M 5214-04	B-I P /. Hemglass försäljning AB m.fl.	Bullerstörning	2004-06-24	2004-07-15

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 8202-03	Thuressons i Löderup Lantbruk AB ./ Länsstyrelsen i Skåne län	Tillstånd för djurhållning	2003-11-11	2004-07-09
M 3578-03	G K ./ Länsstyrelsen i Stockholms län	Strandskyddsdispens	2003-05-07	2004-07-07
M 4312-03	Länsstyrelsen i Skåne län ./ K A	Tillstånd till tillbyggnad inom område med landskapsbildsskyddsförordnande	2003-06-04	2004-07-06
M 9094-03	H S ./ Länsstyrelsen i Gotlands län	Tillstånd till undantag från föreskrifter enl. 7 kap. MB	2003-12-09	2004-07-06
M 9178-02	Airtrends International AB ./ Länsstyrelsen i Skåne län m.fl.	Tillstånd till uppförande och drift av sex vindkraftverk	2002-10-22	2004-07-05
M 2237-03	C S ./ Länsstyrelsen i Skåne län m.fl.	Föreläggande att vidta åtgärder för att förhindra att damm svämmar över	2003-03-24	2004-07-05
M 6966-03	Miljö- och byggnadsnämnden i Hultsfreds kommun ./ H S m.fl.	Strandskyddsdispens avseende anläggande av badplats m.m.	2003-10-01	2004-07-05
M 8976-02	I B ./ Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Stockholms kommun	Olägenhet för människors hälsa	2002-10-15	2004-07-02
M 4216-03	Hotell Viken Handelsbolag ./ Länsstyrelsen i Östergötlands län	Strandskyddsdispens	2003-05-30	2004-07-02
M 5644-03	Kindabetong AB ./ Länsstyrelsen i Östergötlands län	Fastställande av säkerhet för villkor som skall gälla för tillstånd till täkt	2003-07-17	2004-07-02
M 6862-03	M S ./ Vägverket, Region Väst	Tillstånd att anlägga trumma m.m.	2003-09-26	2004-07-02

Målnummer	Parter	Saken	Inkom Datum	Avgjort Datum
M 3343-03	L P ./ C B m.fl.	Tillstånd för djurhållning	2003-04-30	2004-07-01
M 2825-04	P-O C m.fl. ./ Byggnadsnämnden i Östhammars kommun	Strandskyddsdispens	2004-04-06	2004-07-01
M 4619-04	Aktiebolaget Sandby Låd-fabrik ./ Bygg- och miljönämnden i Tierps kommun	Miljösanktionsavgift	2004-06-03	2004-07-01

Slutligt beslut den 2 juli 2004 i mål M 5644-03

Underinstans: Växjö tingsrätt, miljödomstolen
Klagande: Kindabetong AB
Motpart: Länsstyrelsen i Östergötlands län
Saken: Fastställande av säkerhet för villkor som skall gälla för tillstånd till täkt
Nyckelord: Täkt, ekonomisk säkerhet, delbeslut

Bakgrund

Kindabetong ansökte hos länsstyrelsen om tillstånd att bedriva fortsatt täktverksamhet. På yrkande av bolaget fastställde länsstyrelsen i ett delbeslut, innan länsstyrelsen tagit ställning till bolagets ansökan om täkt-tillstånd, den säkerhet som bolaget skulle ställa för täkttillståndet till 1 000 000 kr.

I miljödomstolen yrkade bolaget att säkerheten skulle sättas ned till 250 000 kr. Miljödomstolen, som gick in i en saklig prövning av säkerhetens storlek, fann att det varit befogat att ställa krav på säkerhet om 1 000 000 kr. och avslog bolagets överklagande. Bolaget fullföljde sitt överklagande till Miljööverdomstolen och yrkade att säkerheten skulle fastställas till 250 000 kr.

Den fråga som kom i förgrunden i Miljööverdomstolen gällde om det var möjligt att i ett särskilt delbeslut innan beslutet om täkttillstånd meddelats fastställa säkerhetsbeloppets storlek.

Miljööverdomstolen

Med anledning av bolagets ansökan om tillstånd till täkt har länsstyrelsen i en skrivelse till bolaget infordrat säkerhet uppgående till 1 miljon kronor. Då bolaget inte accepterade storleken av den infordrade säkerheten har länsstyrelsen, på bolagets begäran, fattat ett delbeslut angående säkerhetsbeloppets storlek. Frågan Miljööverdomstolen inledningsvis har att ta ställning till är, om det är möjligt att på detta sätt i ett täktärende fastställa säkerhetsbeloppets storlek i ett särskilt beslut innan själva tillståndsbeslutet meddelas.

Tillstånd till täkt får lämnas endast om det ställs säkerhet för de villkor som skall gälla för tillståndet (12 kap. 3 § miljöbalken). Säkerheten skall utgöra en garanti för att de i tillståndet föreskrivna åtgärderna som syftar till att begränsa eller motverka skada på miljön utförs (se prop. 1997/98:45, del 2, s. 148). Framför allt är det fråga om att garantera utförandet av återställningsåtgärder eftersom täktverksamhet kan orsaka stora och förfulande sår i landskapet. Säkerhetens storlek skall motsvara de kostnader som uppkommer om åtgärderna måste utföras genom det allmännas försorg.

Stadgandets ordalydelse innebär i och för sig att säkerheten måste föreligga redan när tillståndet meddelas. Å andra sidan tyder ordalydelsen också på att villkoren i tillståndet skall vara kända när säkerheten ställs. Eftersom säkerheten skall garantera utförandet av vissa åtgärder framstår det som tveksamt att fastställa säkerhetsbeloppet innan dessa åtgärder ens preciserats i ett tillståndsbeslut med fullständiga villkor. Detta särskilt som säkerheten i vissa fall, i enlighet med vad som framgår av utredningen i målet, inte enbart bestämts till sin storlek utan också krävts in av tillståndsmyndigheten. Det kan vidare konstateras att behovet av säkerhet inte uppkommer förrän tillståndet tas i anspråk (jfr Miljööverdomstolens dom 2003-12-22 i mål nr M 10565-02).

Mot bakgrund av det anförda och då ställande av säkerhet torde vara att anse som ett villkor för tillståndet (jfr 22 kap. 25 § p 10 miljöbalken angående villkor om säkerhet i tillstånd meddelade i ansökningsmål) bör säkerhetsbeloppets storlek inte föreskrivas i separata beslut utan som ett villkor i tillståndet. Med hänsyn till vad som sägs i 16 kap. 3 § miljöbalken bör dock i ett tillståndsbeslut anges att detta får tas i anspråk först då säkerhet ställts och godkänts.

Miljööverdomstolen finner att miljödomstolens och länsstyrelsens beslut om fastställande av säkerhet bör undanröjas och att bolagets begäran om att i ett särskilt beslut fastställa storleken av den säkerhet som skall ställas för den sökta täktverksamheten bör lämnas utan åtgärd. Frågan om säkerhet för tillståndsvillkoren får tas upp inom ramen för tillståndsärendet hos länsstyrelsen.

Dom den 5 juli 2004 i mål M 9178-02

Underinstanser:	Växjö tingsrätt, miljödomstolen Länsstyrelsen i Skåne län, miljöprövningsdelegationen
Klagande:	Airtrends International AB
Motpart:	Privatpersoner Länsstyrelsen i Skåne län
Saken:	Tillstånd enligt miljöskyddslagen till uppförande och drift av sex vindkraftverk inom Lunds och Eslövs kommuner i Skåne län
Nyckelord:	Vindkraft, lokalisering, lokaliseringsutredning

Bakgrund

I detta mål tog Miljööverdomstolen ställning till tillåtligheten av en vindkraftsetablering där lokaliseringen och lokaliseringsutredningen ifrågasatts.

Bolaget hade hos länsstyrelsen ansökt om tillstånd till uppförande och drift av sex vindkraftverk med en effekt på vardera 1,5 MW inom fyra fastigheter som är belägna i Eslövs och Lunds kommuner. Verken planerades ha en navhöjd på 65 m och en rotordiameter på 70 meter. Länsstyrelsens miljödelegation avslag ansökan med motiveringen att sökanden inte kunnat visa att avståndet mellan anläggningen och bebyggelsen skulle vara tillräckligt för att undvika olägenheter.

Bolaget överklagade hos miljödomstolen som inte gjorde någon ändring av beslutet. Miljödomstolen fann att det inte var klargjort att den valda lokaliseringen var sådan att ändamålet kunde vinnas med minsta intrång och olägenhet utan oskälig kostnad. Domstolen pekade också på brister i ansökan när det gällde redovisningar av alternativa lokaliseringar av verken.

Bolaget fullföljde sitt överklagande till Miljööverdomstolen och yrkade tillstånd att uppföra tre vindkraftverk.

Miljööverdomstolen

Miljööverdomstolens domskäl

Som miljödomstolen angett har sökanden inte redovisat några alternativa lokaliseringar för vindkraftverken. Ingen av kommunerna har heller bedömt lokaliseringen i samband med detaljplanering. Vid prövning av vindkraftverk enligt miljöskyddslagen har Miljööverdomstolen i några avgöranden angett att det är ett oavvisligt krav att ansökan innehåller utredning om

alternativa lokaliseringar när lokaliseringen är starkt ifrågasatt (dom den 31 oktober 2001 i mål nr M 9450-99 och dom den 18 januari 2002 i mål nr M 1391-01). I detta mål har Lunds kommun i enlighet med översiktsplanen tillstyrkt lokalisering av den södra gruppen, men har inte uttalat sig om den norra. Eslövs kommun har tillstyrkt tillkomsten av endast en av grupperna. Det bör anmärkas att den ena gruppen är placerad i Eslövs kommun och den andra i Lunds kommun. Boverket, länsstyrelsen och nio närboende sakägare har avstyrkt lokaliseringen av båda grupperna.

Mot bakgrund av de faktiska förhållandena i målet gör Miljööverdomstolen följande bedömning av behovet av att utreda alternativa lokaliseringar. Inverkan på landskapsbilden får anses vara relativt måttlig. Den föreslagna platsen ligger i ett högexploaterat öppet jordbruksområde, mellan en riksväg och en starkt trafikerad europaväg. Det finns andra höga anläggningar inom synhåll, bl.a. vindkraftverk.

Bolaget har åtagit sig att vidta åtgärder för att bullret inte skall överstiga 40 dB(A) vid bostäder under någon tid av dygnet. Miljööverdomstolen har i tidigare avgöranden (t.ex. domen den 7 november 2003 i mål nr M 9282-02) accepterat denna ljudnivå för vindkraftverk. Vad som framkommit i detta mål föranleder inte Miljööverdomstolen att för närvarande ändra denna bedömning.

Bolaget har åtagit sig att vidta åtgärder för att begränsa skuggverkan till åtta timmar faktisk skuggbildning per år i ett område som utgörs av befintliga uteplatser eller, där sådana saknas, 5 x 5 meter i anslutning till av vindkraftverken beskuggade bostadshus. Miljööverdomstolen har tidigare accepterat tiden åtta timmar per kalenderår (dom den 16 september 2003 i mål nr M 3554-02). I det målet beräknades skuggningen med hänsyn till hela fastighetens yta. Här är det fråga om avsevärt större fastigheter än i det tidigare avgörandet. Det av bolaget föreslagna området är en rimlig utgångspunkt för beräkningen.

En av bostäderna ligger något närmare än 400 meter från ett av vindkraftverken. Miljööverdomstolen har i det tidigare angivna avgörandet den 13 februari 2001 funnit det olämpligt att placera vindkraftverk om 0,75 MW (cirka 45 meter i tornhöjd, 44 meter i rotordiameter) närmare än 400 meter från bostadshus för att inte inverka menligt på människors hälsa, välbefin-

nande och trivsel. Eftersom det nu är fråga om avsevärt större vindkraftverk har miljödomstolen utgått från ett minsta avstånd om 500 meter från bostadshus. Boverket har anfört att minsta avstånd mellan störningskänslig bebyggelse och de vindkraftverk som nu är aktuella kan vara 500 - 1 000 meter.

En generellt angiven avståndsgräns mellan vindkraftverk och bostäder är endast en riktlinje för bedömningen. De faktiska förhållandena i varje enskilt fall är avgörande. Av stor betydelse är också kommunernas inställningar till lokaliseringsfrågan. Vidare är det inte vindkraftverkens storlek i sig utan de störningar som de kan medföra som skall bedömas. I detta mål är inverkan på landskapsbilden relativt måttlig. Vidare anser Miljööverdomstolen att bolaget skall kunna dämpa såväl buller som skuggbildning till nivåer som är acceptabla för närboende.

Med hänsyn till det anförda finner Miljööverdomstolen att hinder mot den föreslagna lokaliseringen inte föreligger enligt 4 § miljöskyddslagen och att följaktligen alternativa lokaliseringar inte behöver redovisas enligt 13 § miljöskyddslagen. Inte heller föreligger hinder mot verksamheten enligt 5-6 §§ miljöskyddslagen eller 2 och 3 kap. naturresurslagen. Tillstånd enligt ansökan skall således lämnas. Hinder enligt instansordningsprincipen mot att Miljööverdomstolen nu fastställer villkoren föreligger inte med hänsyn till att det rör sig om villkor som är väl förankrade i praxis.

Miljööverdomstolens domslut

Med upphävande av miljödomstolens dom lämnar Miljööverdomstolen Airtrends International AB tillstånd enligt miljöskyddslagen (1969:387) att uppföra och driva tre vindkraftverk på fastigheterna Östra Odarslöv 11:1 och Östra Odarslöv 12:1 i Lunds kommun och tre vindkraftverk på fastigheterna Getinge 1:1 och Getinge 3:1 i Eslövs kommun. För tillståndet gäller följande villkor:

1. Verksamheten skall bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden åtagit sig.
2. Buller från vindkraftverket får under hela dygnet inte överskrida ekvivalent ljudnivå 40 db(A) vid bostäder. Om dessa nivåer överskrids skall verksamhetsutövaren vidta åtgärder så att nivåerna innehålls.

3. Befintliga uteplatser, eller, om sådana saknas, ett område om 5 x 5 meter intill beskuggade bostadshus får inte belastas med en faktisk skuggbildning överstigande åtta timmar per kalenderår.
4. För verksamheten skall finnas ett kontrollprogram, som möjliggör en bedömning av om villkoren följs. I kontrollprogrammet skall anges mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder.

Dom den 20 augusti 2004 i mål M 2624-03

Underinstanser:	Stockholms tingsrätt, miljödomstolen Länsstyrelsen i Stockholms län Miljö- och byggnadsnämnden i Ekerö kommun
Klagande:	Privatperson (GL)
Motpart:	Miljö- och byggnadsnämnden i Ekerö kommun
Saken:	Föreläggande för fastighetsägare att ansluta fastighet till kommunalt va-nät
Nyckelord:	Enskilt avlopp, anslutning till kommunalt va-nät, vite

Bakgrund

Huvudfrågan i detta mål gällde möjligheterna att vid vite förelägga en fastighetsägare att ansluta sitt avlopp till kommunens va-nät. Miljööverdomstolen kom också in på frågan om vitets storlek. Bakgrunden var följande.

GL hade hos miljö- och byggnadsnämnden i Ekerö kommun ansökt om tillstånd att utföra en avloppsanläggning med reningsverk. Ansökan avslogs med hänvisning till att anläggningen inte uppfyllde lagstiftningens försiktighets och lokaliseringsprinciper. Då hade GL redan installerat en BIO-VAC-anläggning på fastigheten. Vid fastighetsgränsen fanns en servis som gjorde det möjligt att ansluta avloppet till kommunens va-nät, och Miljö- och byggnadsnämnden förelade GL att vid ett vite av 250 000 kr tillse att avlopp från fastigheten anslöts till det allmänna va-nätet. De båda besluten om avslag på tillståndsansökan respektive föreläggande om anslutning till det allmänna va-nätet överklagades till länsstyrelsen och vidare till miljödomstolen och Miljööverdomstolen med yrkande om att besluten skulle undanröjas. Länsstyrelsen och miljödomstolen gjorde dock inte någon annan ändring än att flytta fram tidpunkten för när anslutning till va-nätet skulle ske. Miljööverdomstolen gjorde samma bedömning, men sänkte också det utsatta vitet.

Miljödomstolen

Miljödomstolen tar inledningsvis upp frågan om möjligheten att förelägga GL vid vite att ansluta sin fastighet till det kommunala va-nätet.

Enligt 2 kap. 3 § miljöbalken gäller att den som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs

för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Dessa hänsynskrav gäller enligt 2 kap. 7 § miljöbalken i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning skall enligt samma bestämmelse särskilt beaktas nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. Av 2 kap. 1 § miljöbalken följer att det är den som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som är skyldig att visa att de förpliktelser som följer av 2 kap. miljöbalken iakttas.

26 kap. 9 § miljöbalken föreskriver att tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken skall efterlevas. Enligt samma bestämmelse gäller vidare att mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet inte får tillgripas.

GL har förelagts att ansluta sin fastighet till kommunalt avloppsnät. Avloppsnätet är en allmän va-anläggning enligt definition i 1 § lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (va-lagen). Va-lagen innehåller inga regler om skyldighet för fastighetsägare inom anläggningens verksamhetsområde att ansluta fastigheten till anläggningen, utan lagen reglerar i detta sammanhang endast fastighetsägarens brukningsrätt och avgiftsskyldighet (8 och 9 §§ va-lagen). I förarbetena till va-lagen anfördes att regler om faktisk anslutning, som motiverades av intresset att förhindra sanitär olägenhet, hörde hemma i hälsovårdslagstiftningen. Frågan om möjligheten att förelägga fastighetsägare att ansluta fastigheten till allmän va-anläggning har prövats av regeringsrätten i ett mål som avsåg den vid miljöbalkens ikraftträdande upphävda miljöskyddslagen (RÅ 1995 ref 15). Enligt 5 § miljöskyddslagen skulle den som utövade eller ämnade utöva miljöfarlig verksamhet vidtaga de skyddsåtgärder, tåla den begränsning av verksamheten och iakttaga de försiktighetsmått i övrigt som skäligen kunde fordras för att förebygga eller avhjälpa olägenhet. Vidare kunde tillsynsmyndigheten meddela ett föreläggande om sådana försiktighetsmått som behövdes för att lagen skulle efterlevas. Regeringsrätten fann i nämnda fall att ett termen försiktighetsmått i miljöskyddslagen var ett vitt begrepp och

att det borde anses kunna innefatta även den åtgärden att en fastighetsägare låter ansluta sin fastighet till en allmän va-anläggning.

Miljöbalken omfattar bland andra de verksamheter som reglerades genom miljöskyddslagen. Begreppet försiktighetsmått skall alltså betraktas som ett vitt begrepp (se prop. 1997/98:45 del II, s. 15). Enligt miljödomstolens mening kan därför regeringsrättens resonemang i nämnda fall tillämpas även med utgångspunkt i nu aktuella bestämmelser i miljöbalken. Miljö- och byggnadsnämnden har därmed haft lagligt stöd för nu aktuellt föreläggande.

Miljödomstolen instämmer i länsstyrelsens bedömning att den på fastigheten befintliga och tillståndssökta anläggningen, främst med hänsyn till fastighetens läge och dess markförhållanden, kan medföra risk för olägenheter dels för människor och dels för miljön. Den av GL ingivna utredningen om anläggningen samt övrig utredning i målet visar enligt miljödomstolen inte att någon sådan risk inte föreligger. Ett enligt miljödomstolen rimligt försiktighetsmått är vid dessa förhållanden att ansluta fastigheten till den allmänna va-anläggningen, särskilt som utredningen i målet ger vid handen att anslutning kan ske via servis vid fastighetsgränsen. Vid en avvägning mellan å ena sidan det allmännas intresse av att avloppshanteringen på orten genomgående löses via det kommunala va-nätet och å andra sidan de kostnader som GL drabbas av vid en anslutning av hans fastighet till detta nät anser miljödomstolen att allmänhetens intressen i det detta fall får väga tyngst och att de därmed uppkommande kostnaderna för GL inte utgör något hinder för det av kommunen utfärdade föreläggandet. Enligt miljödomstolens mening finns således sakligt fog för föreläggandet och GLs överklagande i denna del skall därmed avslås.

Föreläggandet är förenat med vite. Miljödomstolen finner inte skäl att ändra vitesbeloppets storlek.

Det återstår därefter för miljödomstolen att ta ställning till GLs ansökan om tillstånd att utföra avloppsanläggning på fastigheten. Miljödomstolen, som i och för sig finner att den aktuella avloppsanläggningen är tillståndspliktig, anser att vid ovan redovisade utgång av frågan om föreläggandet om anslutning till det allmänna va-nätet, GLs ansökan om anläggning av av-

loppsanläggning på fastigheten inte bör bifallas. Hans överklagande skall således även i denna del avslås.

Miljööverdomstolen

Miljööverdomstolen konstaterar att det finns behov av att ansluta GLs fastighet till det kommunala avloppsnätet. Det finns ingen utredning som ger stöd för att ett sådant krav skulle vara förenat med orimliga kostnader för honom. Miljööverdomstolen delar därför bedömningen att det finns fog för att förelägga GL om sådan anslutning. Miljööverdomstolen gör samma bedömning som miljödomstolen också i tillståndsfrågan.

Med hänsyn till den samlade tidsutdräkten framstår det som angeläget att föreläggandet verkligen följs. Det har därför varit påkallat att förena föreläggandet med vite.

Enligt 3 § lag (1985:206) om viten skall, när vite föreläggs, det fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa det föreläggande som är förenat med vite.

I motivuttalanden till lagrummet anförde departementschefen följande (NJA II 1985 s 110 ff.). Av regeln följer att vitesbeloppet i första hand skall bestämmas till en sådan storlek att det kan antas bryta eventuellt motstånd hos adressaten mot att följa föreläggandet. Tidigare ådagalagd tredska kan härvid vara av betydelse. Myndigheten bör också ta hänsyn till vad som kan vara känt om adressatens förmögenhetsförhållanden liksom i förekommande fall till värdet av det föremål som avses med föreläggandet och till samhällsintresset av att föreläggandet vinner efterrättelse. - Särskilt när fråga är om ett föreläggande som riktar sig till någon i egenskap av ägare till fastighet eller annan egendom faller det sig vidare naturligt att vitet bestäms så att beloppet inte understiger kostnaden för den förelagda åtgärden eller den vinst eller besparing som en adressat normalt kan antas göra genom att inte efterkomma föreläggandet. Adressaten bör ju finna det mera ekonomiskt fördelaktigt att följa föreläggandet än att betala vitet, om vitesföreläggandet skall ha önskvärd effekt.

I detta fall har parterna angett förhållandevis få hållpunkter för en bedömning av vitesbeloppets storlek. Ett vitesbelopp om 250 000 kr framstår

dock som högt i sammanhanget. Att döma av nämndens yttrande har vitesbeloppet ställts i relation till kostnaderna för att utföra den förelagda åtgärden. Den bakomliggande tanken synes då vara att det inte får löna sig för adressaten att sätta sig över föreläggandet av rent ekonomiska orsaker. Detta är även enligt Miljööverdomstolens mening en omständighet som skall vägas in i bedömningen, ett synsätt som också får ett visst stöd av lagens motiv. Detta kan dock inte vara ensamt avgörande och något omedelbart samband mellan kostnaden och vitesbeloppet kan inte anses råda. Om adressaten sätter sig över föreläggandet och förpliktas att betala vitet, innebär det ju inte att han för framtiden är löst från den skyldighet som föreläggandet avser. Det finns i stället möjlighet att utfärda ytterligare föreläggande vid förhöjt vite, låt vara att ett sådant förfarande kan orsaka ytterligare tidsutdräkt.

Mot den bakgrunden och vid en samlad bedömning av omständigheterna i detta fall, anser Miljööverdomstolen att vitesbeloppet skall bestämmas till 75 000 kr.

Dom den 30 augusti 2004 i mål M 2080-00

Underinstans: Umeå tingsrätt, miljödomstolen
Klagande: Maskauresameby
Motpart: Laisälvens Fiskevårdsområdesförening
Saken: Tillstånd enligt vattenlagen att uppföra bank och nätstängsel vid Stripavan i Laisälven
Nyckelord: Natura 2000-område

Bakgrund

Miljööverdomstolen tog i detta mål ställning till om en viss verksamhet kunde tillåtas enligt vattenlagen. En fråga som Miljööverdomstolen då hade att ta ställning till var om verksamheten skulle komma att påverka miljön i ett Natura 2000-område så att den också fordrade tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken samt en komplettering av miljökonsekvensbeskrivningen.

Laisälvens Fiskevårdsområdesförening hade hos miljödomstolen yrkat tillstånd att uppföra en bank och ett nätstängsel vid Stripavan som är en vik av Laisälven. Avsikten var att genom utsättning av fångstfärdig fisk kunna erbjuda fritidsfiskare ett s.k. put and take fiskevatten i Stripavan. Miljödomstolen konstaterade att det inte förelåg några hinder utifrån vattenlagens tillåtlighetsregler mot att företaget kommer till stånd och lämnade därför fiskevårdsområdesföreningen det sökta tillståndet.

Domen överklagades av Maskaure sameby som yrkade att ansökan om tillstånd skulle avslås eftersom Stripavan ligger inom ett område som är av riksintresse för rennäringen och det tilltänkta vattenföretaget skulle väsentligt komma att försämra förutsättningarna för renskötseln.

Miljööverdomstolen

Som miljödomstolen angivit skall vattenlagen (1983:291) tillämpas vid prövningen av detta mål. Bestämmelserna i miljöbalken skall dock tillämpas i fråga om förfarandet och beträffande frågor som gäller Natura 2000-områden.

Laisälven har genom regeringsbeslut i april 2004 föreslagits som ett särskilt bevarandeområde i enlighet med rådets direktiv (92/43/EEG) om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. Därefter har området förtecknats av Naturvårdsverket i enlighet med 7 kap. 27 § miljöbalken och

15 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. (Natura 2000-objekt Laisälven, SE0820737). Av Naturvårdsverkets förteckning (NFS 2004:8) framgår att det främst är bevarandet av olika marina livsmiljöer som föranlett att Laisälven föreslagits som ett Natura 2000-område.

För verksamheter eller åtgärder som kan antas påverka miljön i ett naturområde som har förtecknats enligt 7 kap. 27 § första stycket 1 eller 2 miljöbalken (dvs. Natura 2000-område) skall en miljökonsekvensbeskrivning alltid innehålla de uppgifter som behövs för prövning enligt 7 kap. 28 b och 29 §§ (se 6 kap. 7 § fjärde stycket miljöbalken). Den miljökonsekvensbeskrivning med komplettering som föreningen upprättat saknar en sådan särskild beskrivning. Om det kan antas att det planerade företaget kommer att påverka de olika marina livsmiljöer som är avsedda att skyddas i det föreslagna Natura 2000-området finns det behov av att komplettera miljökonsekvensbeskrivningen.

I den ursprungliga ansökan med bifogad teknisk beskrivning och miljökonsekvensbeskrivning har angetts att invallningen av Stripavan skall utföras som bank med nätstängsel och ett överströmningsskydd i form av vägtrumma med galler. Byggandet av grusbanken skall utföras under lågvattenperioder när sundet mellan Stripavan och Laisälven är helt torrlagt. Byggmetod och byggtid har valts för att grumling inte skall uppstå.

Föreningen har i Miljööverdomstolen presenterat en alternativ utformning av verksamheten. Denna förutsätter att anläggningen lokaliseras närmare älven och att en betydande del av grusbanken utförs inom strandområdet. Länsstyrelsen har motsatt sig det förslaget på grund av att skador på mark och vegetation kan bli betydande och till viss del irreversibla.

Miljööverdomstolen har vid syn på platsen kunnat iaktta att den planerade anläggningen - med det utförande och den sträckning som framgår av den ursprungliga ansökan - berör Laisälven med strandområden endast i mycket begränsad omfattning. Därtill kommer att arbetena skall utföras i torrhet. Mot bakgrund härav kan den ansökta verksamheten i det utförandet - till skillnad mot det alternativa utförandet - inte antas påverka de livsmiljöer till skydd för vilka Laisälven har föreslagits som Natura 2000-område. Den av miljödomstolen prövades verksamheten kräver därmed inte något

tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken och någon komplettering av miljökonsekvensbeskrivningen såvitt gäller den verksamheten är inte erforderlig.

Miljööverdomstolen övergår härfter till att pröva om tillstånd till verksamheten kan lämnas enligt tillåtlighetsreglerna i vattenlagen.

Maskaure sameby har anfört att området vid Stripavan är känsligt ur renskötselsynpunkt och har uttryck förhågor för att den planerade anläggningen i form av grusbank och stängsel kan störa renarnas rörelser och komma att ta områden med god lavförekomst i anspråk. Utredningen ger emellertid inte stöd för att verksamheten i det utförande som prövats av miljödomstolen kommer att medföra olägenheter för renskötseln av någon betydelse. I övrigt instämmer Miljööverdomstolen i de bedömningar och slutsatser som miljödomstolen gjort avseende verksamhetens tillåtlighet.

Miljööverdomstolen finner sammantaget att den ansökta verksamheten i den utformning som prövats av miljödomstolen är tillåtlig. Miljödomstolens dom skall därför stå fast, dock att tiden för när arbetena senast skall ha utförts skall flyttas fram.

Dom den 31 augusti 2004 i mål M 5788-03

Underinstanser: Stockholms tingsrätt, miljödomstolen
Länsstyrelsen i Stockholms län
Klagande och motpart: Luftfartsverket, Stockholm-Arlanda flygplats
Klagande och motpart: Privatpersoner (AB och HD)
Länsstyrelsen i Stockholms län
Saken: Bullerisoleringsåtgärder
Nyckelord: Flygverksamhet, bullerisolering

Dom den 31 augusti 2004 i mål M 904-03

Underinstanser: Stockholms tingsrätt, miljödomstolen
Länsstyrelsen i Stockholms län
Klagande och motpart: Luftfartsverket, Stockholm-Arlanda flygplats
Klagande och motpart: Privatpersoner (ÅR, BG och BR)
Motparter: Länsstyrelsen i Stockholms län
Privatpersoner (IT och S-ET)
Saken: Bullerisoleringsåtgärder
Nyckelord: Flygverksamhet, bullerisolering

Dom den 31 augusti 2004 i mål M 905-03

Underinstanser: Stockholms tingsrätt, miljödomstolen
Länsstyrelsen i Stockholms län
Klagande: Luftfartsverket, Stockholm-Arlanda flygplats
Motparter: Privatpersoner (UW, IW, LW och I-LF)
Länsstyrelsen i Stockholms län
Saken: Bullerisoleringsåtgärder
Nyckelord: Flygverksamhet, bullerisolering

Dom den 31 augusti 2004 i mål M 906-03

Underinstanser: Stockholms tingsrätt, miljödomstolen
Länsstyrelsen i Stockholms län
Klagande: Luftfartsverket, Stockholm-Arlanda flygplats
Motparter: Privatpersoner (HP och IP)
Länsstyrelsen i Stockholms län
Saken: Bullerisoleringsåtgärder
Nyckelord: Flygverksamhet, bullerisolering

Dom den 31 augusti 2004 i mål M 907-03

Underinstanser:	Stockholms tingsrätt, miljödomstolen Länsstyrelsen i Stockholms län
Klagande:	Luftfartsverket, Stockholm-Arlanda flygplats
Motparter:	Privatpersoner (SA och KA) Länsstyrelsen i Stockholms län
Saken:	Bullerisoleringsåtgärder
Nyckelord:	Flygverksamhet, bullerisolering

Dom den 31 augusti 2004 i mål M 908-03

Underinstanser:	Stockholms tingsrätt, miljödomstolen Länsstyrelsen i Stockholms län
Klagande:	Luftfartsverket, Stockholm-Arlanda flygplats
Motparter:	Privatpersoner (GO, GB, AL, EA, BJ och BJ) Länsstyrelsen i Stockholms län
Saken:	Bullerisoleringsåtgärder
Nyckelord:	Flygverksamhet, bullerisolering

Bakgrund

Samtliga ovanstående mål behandlar tolkningen av ett villkor om bullerisolering av fastigheter som störs av Arlanda flygplats. Villkoret gäller Luftfartsverkets tillstånd enligt miljöskyddslagen för verksamheten vid Arlanda flygplats och fastställdes av Koncessionsnämnden för miljöskydd år 1998. Det förpliktar på ett visst sätt Luftfartsverket att utföra bullerbegränsande åtgärder i bostadshus och bostadslägenheter när den maximala ljudnivån "regelbundet minst tre gånger per natt" uppgår till minst 80 dBA.

Privatpersonerna i de olika målen har hänskjutit frågan om rätt till bullerisolering till länsstyrelsen, och yrkat att bullermätningar skall utföras som underlag för bedömningen. Länsstyrelsen har i samtliga fall avslagit begäran om markbundna mätningar och beslutat att utgångspunkten för bedömningen av om fastigheterna skall få bullerisolerat eller ej skall vara om de utsätts för bullernivåer enligt villkoret minst tre gånger per natt vid de tillfällen som flygtrafiken använder den flygväg som orsakar bullret.

Länsstyrelsens beslut har överklagats hos miljödomstolen av både Luftfartsverket och privatpersoner. Miljödomstolen ändrade länsstyrelsens beslut så att utgångspunkt för bedömning av om fastigheterna skall få bullerisolerat eller ej skall vara om fastigheterna utsätts för maximalbuller om

minst 80 dBA minst tre gånger per natt under minst 150 störningsnätter per år.

Luftfartsverket och privatpersoner har klagat vidare till Miljööverdomstolen. I de fall privatpersonerna också klagat, skiljer sig deras yrkanden något åt. Här nedan återges Miljööverdomstolens dom i målet M 5788-03.

Miljööverdomstolen

Yrkanden m.m.

Luftfartsverket (LFV) har yrkat att Miljööverdomstolen, med ändring av miljödomstolens dom, skall fastställa

att som utgångspunkt för bedömningen av om, med maximalbuller som urvalskriterium, åtgärder i en första etapp skall vidtas på en enskild fastighet skall vara om den fastigheten utsätts för maximalbuller om lägst 80 dB(A) minst tre gånger per natt räknat som årsmedelvärde, samt

att bullerberäkningen skall ske med utgångspunkt från det teoretiska beräkningsunderlag och de beräkningsmodeller som legat till grund för koncessionsnämndens isoleringsvillkor.

AB och HD har yrkat att länsstyrelsens beslut skall fastställas och att domstolen skall ålägga LFV att genomföra mätningar av de faktiska bullernivåerna vid deras fastighet. *AB* har även yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Länsstyrelsen samt AB och HD har bestritt ändring enligt LFV:s yrkande. LFV har bestritt ändring enligt *AB* och *HD* yrkanden.

Utveckling av talan

Parterna har åberopat samma förhållanden som vid miljödomstolen samt i allt väsentligt utvecklat sin talan i enlighet med vad som framgår av den överklagade domen. De har gjort tillägg och förtydliganden i huvudsak enligt följande.

Luftfartsverket

Det går inte att göra en bedömning av bullerpåverkan enligt miljödomstolens domslut med det underlag och den modell för bullerberäkning som

utarbetats och tillämpats i koncessionsärendet. Miljödomstolens dom går därför inte att verkställa.

De krav som ställs på LFV avseende bullerisolering av bostäder i Arlanda flygplats närhet har som utgångspunkt den dimensionerande bullerbelastningen under det kalenderår då trebanesystemet är fullt utnyttjat (372 100 rörelser), dvs. det dimensionerande året. Med hänsyn till trafikutvecklingen på Arlanda flygplats torde det dimensionerande trafikåret ligga relativt långt fram i tiden. Bullerisoleringsåtgärder skall i princip vara vidtagna innan den tredje banan tas i drift. Vid utformningen av beräkningsmodellen har följaktligen saknats drifterfarenheter av en verksamhet med tre rullbanor. Samtliga beräkningar som presenterades i koncessionsärendet har i stället grundats på ett underlag som i allt väsentligt bygger på prognostiserade uppgifter om olika parametrar det dimensionerande året.

De prognostiserade rörelserna har på årsbasis lagts ut på de olika flygvägarna som en årlig totalmängd för varje flygväg. Det finns inte någon möjlighet att fördela denna totalmängd på ett specificerat antal nätter eller perioder av nätter eftersom det saknas relevant vindstatistik för bedömning av flygvägarnas användning för kortare perioder än ett år. Till detta kommer att en meningsfull beräkning rimligen måste omfatta alla relevanta händelser i en viss punkt oberoende av från vilken flygväg händelsen hänför sig. Enligt LFV:s uppfattning, som numera delas av länsstyrelsen, måste alla relevanta bullerhändelser från de olika flygvägarna i en viss punkt sammanlagras.

Länsstyrelsens och miljödomstolens avgöranden förutsätter att man kan identifiera vilka nätter som en viss fastighet berörs av tre bullerhändelser på angiven nivå eller högre. Detta är inte möjligt med tillämpning av den beräkningsmodell och det dataunderlag som är tillgängligt för LFV. Det går alltså inte att göra prognoser över antalet överflygningar för enskilda dagar eller för perioder som är kortare än ett år.

Den teoretiska beräkningsmodellen är väl etablerad och har tillämpats i ett flertal koncessionsprövningar av flygplatser för civil trafik. Modellen är också internationellt vedertagen för flygplatser med ett mycket stort antal starter och landningar.

Trebanekonceptet på Arlanda är komplicerat och skapar en akustiskt sett synnerligen komplex bild. Det finns därför generellt sett en viss osäkerhet beträffande de genomförda bullerberäkningarnas överensstämmelse med verkliga förhållanden. För flygplatser med en inte är alltför komplicerad trafikutveckling ger modellen däremot en god överensstämmelse med faktiska förhållanden.

Modellen inrymmer förutom antaganden om ett visst flygplans bulleregenskaper även ett antal variabler av betydelse för bullerpåverkan. Vissa av variablerna måste i brist på empiriskt underlag beräknas med utgångspunkt från schabloniserade antagande t.ex. om bananvändningsmönster, flygplanens geografiska spridning inom flygvägarna och prognostiserade trafikflöden. I beräkningsmodellen adderas bullret från en enskild flygrörelse med andra intilliggande bullerhändelser. Detta medför att den ekvivalenta bullernivån i en viss punkt längs en viss flygväg påverkas av flygrörelser på en annan rullbana. Det bör framhållas att mönstret för bananvändning och valet av utflygningsvägar är starkt beroende av vindförhållandena. I beräkningsmodellen utnyttjas för enskilt prognosår den genomsnittliga vindfördelningen över en tjuugoårsperiod. Utfallet av beräkningen påverkas därför markant de år då vindförhållandena avviker från vad som statistiskt sett är normalt.

Bullerdata beträffande de enskilda flygplanstyperna är hämtade från den internationellt vedertagna INM-databasen version 9 (INM=Integrated Noise Model) med kompletterande uppgifter från främst SAS. I koncessionsärendet fördelades de 372 100 rörelserna på 14 flygplanstyper som i sin tur fördelades på de olika banorna och flygvägarna. Buller från t.ex. taxning och varmkörning eller andra markbundna aktiviteter ingår däremot inte i beräkningsmetoden.

Trafikfallet för trebanesystemet baseras på ca 60 flygvägar. Varje flygväg är med beaktande av flygplanens spridning längs flygvägen i sin tur uppdelade på fem schabloniserade flygspår. Fördelningen av trafiken på de olika flygvägarna utgår från en prognos för fullt utnyttjande av trebanesystemet, dvs. 372 100 flygrörelser per år. Under kalenderåret 2002 när ett tvåbanesystem tillämpades uppgick antalet flygrörelser till ca 250 000.

Maximalbullerberäkningar är mindre lämpliga när man har att göra med komplicerade trafiksystem av den art som tillämpas för flygplatser av Arlandas storlek. Bullerpåverkan synes för sådana flygplatser bäst belysas genom beräkningar av ekvivalent buller. Eftersom maximalnivåer likväl skall tillmäts relevans enligt bullervillkoret måste flygplatsens storlek och trafiksystemets komplexitet beaktas vid beräkning av bullerpåverkan.

Sammanfattningsvis kan sägas att metoden för beräkning av ISO-linjen för maximalbuller innehåller betydande osäkerheter. Metoden är likväl den som tillämpats och prövats i de koncessionsärenden som förekommit beträffande Arlanda flygplats. LFV vidhåller därför att den tillämpade metoden för att beräkna bullernivåer, i detta fall maximalnivåer, är den enda tillgängliga.

Enligt Infrastrukturpropositionen skall bullerisolering utföras när ett område regelbundet exponeras för 80 dB(A) maximalnivå i medeltal minst tre gånger per natt (se prop. 1996/97:53 s. 44). En beaktansvärd enskild störning är således "tre rörelser per natt". För att vara relevant skall störningen dessutom förekomma "regelbundet". Vidare skall störningen beräknas som ett medeltal under den tidsperiod som beräkningen omfattar.

Koncessionsnämnden har i beslutsmeningen utelämnat "i medeltal" och i skälen åberopat Infrastrukturpropositionen och hänvisat till begreppet "i medeltal". Enligt LFV:s uppfattning är det uteslutet att nämnden medvetet skulle ha uteslutit en väsentlig bedömningsgrund i beslutsmeningen utan att kommentera ett sådant avsteg från föreskriften i propositionen. Att begreppet "i medeltal" utelämnats i beslutsmeningen får därför anses vara ett misstag av koncessionsnämnden.

I den beräkningsmodell som LFV tillämpar beskrivs störningen under det dimensionerande året. Detta innebär en "normalisering" av trafiken både tidsmässigt och geografiskt över det kalenderår beräkningen avser. LFV anser därför att "tre rörelser per natt" enligt bullervillkoret skall beräknas som ett medeltal för det dimensionerande kalenderåret.

Miljödomstolen har hänvisat till uttalanden i Miljööverdomstolens dom den 14 september 2001 i mål nr M 4542-00 (Säve-omen). Det är av flera skäl inte lämpligt att tillämpa dessa uttalanden på förhållandena vid Arlanda flygplats.

Bullerberäkningar för Arlanda avser ett framtida normaliserat förhållande som bygger på en prognosmodell för ett helt nytt trafiksystem medan tillståndet för Säve i allt väsentligt är grundad på redan etablerade förhållanden. För Säve är det möjligt att utgå från empiriskt grundade fakta medan man för Arlanda måste grunda beräkningarna på prognostiska antaganden om ett framtida utnyttjande av ett bansystem som tidigare inte prövats. Enligt Säve-domen skall dessutom, såvitt LFV uppfattat saken, bullerisolerings ske när den kritiska bullermängden "stadigvarande" uppmätts.

Arlanda är en storflygplats som trafikmässigt har mycket litet gemensamt med små flygplatser av den typ som Säve representerar. Antalet rullbanor, rörelser och flygvägar, skiljer sig så markant att en jämförelse mellan Arlanda och Säve framstår som föga meningsfull. Detta gäller även om det skulle föreligga ett empiriskt underlag för bullerberäkningarna på Arlanda.

Trafikbelastningen på Arlanda är tämligen likartad över året. Detta gäller inte minst för nattrafiken. Säve är däremot stängd för linjetrafik nattetid med undantag för fyra flygrörelser vardera i intervallen 06.00-07.00 respektive 22.00-23.00. Undantaget har hittills endast utnyttjats i en omfattning om ca en flygrörelse i medeltal per natt och år (i sammanhanget kan man bortse från annan tillåten trafik nattetid än linjetrafik). Vad som kan bedömas som regelbunden bullerpåverkan på Arlanda gäller i praktiken hela året. När beräkningsmodellen utvisar att en viss fastighet påverkas av maximalbuller om 80 dB(A) tre gånger per natt och år är detta uttryck för ett medelvärde. Ett visst antal nätter är den fastigheten inte exponerad för sådana bullerdoser och under vissa nätter helt befriad från sådan bullerpåverkan. Å andra sidan förekommer givetvis ett antal nätter med en exponering som överstiger den relevanta nivån tre rörelser.

LFV:s beräkningsmodell leder fram till en prognos över vilka områden som kan förväntas bli påverkade av en viss relevant maximalnivå tre gånger per natt. Påverkan beräknas såsom ett medeltal över det dimensionerande året. Bullervillkoret förutsätter med nödvändighet ett sådant prognostänkande. Innan trebanesystemet tagits i drift saknas empiriskt underlag och tidpunkten för fullt utnyttjande av det gällande tillståndet ligger åtskilliga år framåt i tiden. Såväl den tillämpade beräkningsmetoden som resultatet harmonierar med intentionerna i Infrastrukturpropositionen. Det finns heller

inte något som talar emot antagandet att ett urval baserat på årsmedeltal i stort sett omfattar de fastigheter som berörs av den relevanta störningen under 150 nätter per år.

LFV är införstådd med att erfarenheter från trebanesystemet kan ge anledning till att ompröva utfallet av den nu tillämpade prognosmetoden. När det föreligger ett tillräckligt omfattande empiriskt underlag från trebanesystemet i drift kommer det antagligen vara möjligt att göra en fördelning av relevanta rörelser som medger en mer kvalificerad bedömning av maximalbullerpåverkan inom ett område. Erfarenheten måste dock vara flerårig för att inte ytterlighetsvärden ett visst år skall få orimlig genomslagskraft. Det bör vidare framhållas att en sådan "empirisk" beräkningsmetod strider mot det aktuella isoleringsvillkoret. En sådan reviderad metod för beräkningarna kommer sannolikt också att kräva en omprövning av isoleringsvillkorets utformning i sin helhet.

Koncessionsnämnden godtog den beräkningsmetod för bullerpåverkan som LFV presenterade i koncessionsärendet och lades till grund för nämndens beslut. LFV vill således få fastslaget att den metoden även fortsättningsvis skall gälla vid tillämpning av isoleringsvillkoret. Det skall med skärpa framhållas att en avvikelse från den beräkningsmetod som tillämpades i koncessionsärendet innebär en ändring av bullerisoleringsvillkoret. En sådan ändring kan endast ske genom en omprövning av villkoret eller tillståndet för Arlanda flygplats.

AB och HD

LFV tillämpar en teoretisk modell för att beräkna om en viss fastighet utsätts för olika bullernivåer. En sådan beräkningsmetod är verklighetsfrämmande och ger inte en rättvisande bild av situationen vid enskilda fastigheter. Det bör istället vara resultatet från faktiska mätningar som läggs till grund för en beräkning av vilka fastigheter som kan komma i fråga för åtgärder i en första etapp.

Det har inte någon betydelse för deras del om flygbullret orsakas av att fastigheten överflygs eller om det utgörs av s.k. markbaserat buller. Flygbullret är i båda fallen lika störande. Enligt bullerisoleringsvillkoret skall åtgärder vidtas beträffande sådant buller som kommer från Arlanda flyg-

plats. Det finns därför inte grund för att utelämna buller som uppkommer när flygplan taxar eller varmkör eller reverserar motorer. LFV beräkningsmodell är bristfällig och resultatet av utförda beräkningar kan inte läggas till grund för en bedömning av vilka fastigheter som skall omfattas av isoleringsåtgärder.

De anser sammanfattningsvis att LFV bör åläggas att snarast utföra åtgärder enligt bullerisoleringsvillkoret.

Länsstyrelsen

LFV har pekat på svårigheter med att identifiera vilka nätter som en viss fastighet berörs av tre bullerhändelser enligt isoleringsvillkoret. LFV har därför hittills tillämpat det schabloniserade förfarandet om 1095 överflygningar per natt och år och anser därmed att "i medeltal" skall baseras på årsbasis.

Det kan finnas svårigheter med att ta fram ett underlag för urvalet av de bostäder som ska bullerisoleras. Länsstyrelsen accepterar därför att ett schabloniserat förfarande tillämpas. LFV:s tolkning av villkoret är dock inte acceptabel. Den överensstämmer inte med intentionerna bakom isoleringsvillkoret och medger en alltför vid ram för tillämpning av det. Länsstyrelsen förordar istället 450 bullerhändelser nattetid per år som en acceptabel generaliseringsnivå. En sådan tolkning av villkoret överensstämmer med de uttalanden som redovisades i Säve-domen. Detta synsätt har också fått genomslag i en dom gällande Lidköping/Hovby Flygplats AB (Vänersborgs tingsrätts, miljödomstolen, dom den 23 september 2003 i mål nr M 76-02).

Länsstyrelsen anser att en sådan tolkning av miljödomstolens beslut inte innebär en skärpning av villkoret i fråga utan utgör ett sätt att praktiskt hantera urvalet av bostadshus som skall utredas för bullerisoleringsåtgärder. Eftersom villkoret inte skrivs om och då inte heller LFV:s tolkning har prövats, kan det inte anses vara en skärpning av gällande villkor. Konsekvenserna av tolkningen bör dock undersökas och belysas som underlag för beslutet.

Om LFV ändå skulle välja att tillämpa en beräkningsmetod som medger att 150 störningsnätter kan identifieras på det sätt som förutsätts i miljödomstolens dom, har länsstyrelsen inte något att invända mot det.

Luftfartsverkets bemötande

Länsstyrelsens inställning medför att det skulle föreligga en skyldighet att vidta åtgärder redan vid endast drygt en rörelse i medeltal per natt. Detta synsätt utgör en betydande och uppenbart otillåten skärpning av koncessionsvillkoret. Detta kan ske endast inom ramen för en formell omprövning av villkoret.

Miljööverdomstolens domskäl

Koncessionsnämnden för miljöskydd har genom beslut den 7 september 1998 förpliktat LFV att utföra bullerbegränsande åtgärder i bostadshus och bostadslägenheter bl.a. i en första etapp när den maximala ljudnivån *regelbundet* minst tre gånger per natt uppgår till 80 dB(A).

Rekvisitet regelbundet i koncessionsnämndens villkor bör enligt vad som framhållits i Miljööverdomstolens dom angående Säve flygplats (M 4542-00) tolkas efter vad som är rimligt från störningssynpunkt. En störning behöver inte förekomma dagligen för att den skall anses vara regelbunden. Regelbundenheten bör i stället avse ett tidsperspektiv som medför att störningen blir av viss dignitet.

I detta fall bör en störning som inträffar två till tre gånger per vecka och flertalet veckor under ett kalenderår anses utgöra en regelbunden störning. Det kan, som LFV påstått, finnas svårigheter med att identifiera vilka nätter en viss fastighet berörs av minst tre bullerhändelser men detta påverkar inte tolkningen av villkoret. Miljööverdomstolen instämmer därför i miljödomstolens slutsats att en fastighet är berättigad till åtgärder om tre eller fler bullerhändelser med en maximal ljudnivå om minst 80 dB(A) förekommer under minst 150 dygn under ett kalenderår.

Miljööverdomstolen finner inte skäl att ålägga LFV att utföra mätningar av bullernivåerna vid ABs och HDs fastighet.

Det ankommer på LFV att fortlöpande kontrollera verksamheten och utföra de åtgärder som är nödvändiga för att villkoren i tillståndet skall innehållas, däribland bullerisoleringsvillkoret. För att identifiera de fastigheter som omfattas av det nu uttolkade villkoret kan LFV antingen tillämpa ett schabloniserat förfarande som har tillräcklig marginal för att försäkra att åtgärder utförs vid samtliga fastigheter som är berättigade därtill eller för

ändamålet utveckla en annan mer träffsäker metod. Miljödomstolens förordnande om bullerberäkningarnas utförande skall därför upphävas.

Tidpunkten för när LFV senast skall utreda om en viss fastighet är berättigad till åtgärder skall med hänsyn till den tid som förflutit efter miljödomstolens dom flyttas fram.

Dom den 2 september 2004 i mål M 3189-03

Underinstans: Stockholms tingsrätt, miljödomstolen
Klagande: H-P S med uppgiven firma Näckens Naturprodukter, Vittangi
Motpart: Läkemedelsverket, Uppsala
Saken: Registrering av produkter som kosmetiska och hygieniska produkter
Nyckelord: Kosmetiska produkter, hygieniska produkter, läkemedel, registrering

Bakgrund

Den fråga som domstolarna hade att ta ställning till gällde om de produkter som marknadsfördes under namnet Näckens Myggolja och Näckens Hästskydd kunde registreras hos Läkemedelsverket som kosmetiska och hygieniska produkter. Läkemedelsverket hade avslagit företagets ansökan om detta.

Miljödomstolen

Miljödomstolen har i detta mål att bedöma frågan om produkterna Näckens Myggolja och Näckens Hästskydd kan anses utgöra hygieniska och kosmetiska produkter och om de därmed bör registreras såsom sådana. Av 1 § i förordningen (1993:1283) om kosmetiska och hygieniska produkter framgår att med kosmetiska och hygieniska produkter avses ämnen eller beredningar som är avsedda att appliceras på människokroppens yttre delar eller på tänder och slemhinnor i munhålan i uteslutande eller huvudsakligt syfte att rengöra och parfymera dem, förändra deras utseende, korrigera kroppslukt, skydda dem eller bibehålla dem i gott skick. Denna definition överensstämmer med definitionen av kosmetisk produkt i artikel 1(1) i rådets direktiv 76/768/EEG av den 27 juli 1976 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om kosmetiska produkter. Av 7 § i ovan nämnda förordning framgår vidare att kosmetiska och hygieniska produkter skall förtecknas i ett register som förs av Läkemedelsverket.

Vad avser Näckens Myggolja anges det i marknadsföringen av denna produkt bl.a. att den skyddar huden mot uttorkning och att den, såsom utvecklad och testad av Näcken själv i norra Lapplands myggmarker, bereder användaren tillfälle att njuta av sommarnaturen utan att bli förgiftad eller uppäten av insekter. På produktens etikett anges bl.a. att oljan skyddar

användaren mot alla insekter, men även att den vårdar huden samt att oljan skall appliceras på visst sätt och att insekterna då håller sig undan i flera timmar.

Vad därefter avser Näckens Hästskydd framgår av tillverkarens produktbeskrivning att produkten erbjuder naturligt hudskydd för både människa och djur, företrädesvis hästar, att den vårdar huden och skyddar mot solbränna (solskyddsfaktor 4) samt att den har en utmärkt verkan gentemot besvärliga insekter såsomflugor, bromsar, knott och fästingar. I marknadsföringen avseende denna produkt anges att för djur erbjuds Näckens Hästskydd som gärna accepteras av alla djur, att produkten har samma skon samma sammansättning som Näckens Myggolja men är vattenbaserad samt att den även kan användas av människor.

Enligt miljödomstolens mening synes Näckens Myggolja visserligen ha dubbla användningsområden. Dock anser miljödomstolen att det av marknadsföringen av produkten, produktetiketten samt av utredningen i övrigt framgår att det huvudsakliga användningsområdet för produkten är såsom insektsrepellerande medel. Visserligen ingår i nämnda definition av kosmetisk och hygienisk produkt att produkten är avsedd såsom ett skydd. I uttrycket skydd ingår dock inte, enligt miljödomstolens mening, att skydda huden från angrepp från djur. Utöver det nu anförda gäller för Näckens Hästskydds del dessutom att produkten i första hand synes vara avsedd för hästar. På grund av det anförda har enligt miljödomstolen Läkemedelsverket haft fog för att vägra registrering av de i målet aktuella produkterna såsom kosmetiska och hygieniska produkter. Överklagandet skall därför lämnas utan bifall.

Miljööverdomstolen

Utveckling av talan i Miljööverdomstolen

Parterna har åberopat samma grunder och bevisning som i miljödomstolen med följande huvudsakliga ändringar och tillägg.

HPS

Miljödomstolen har i sin dom angett att uttrycket ”skydda” i 1 § förordningen (1993:1283) om kosmetiska och hygieniska (KoH) produkter inte innefattar att skydda huden mot angrepp från djur. Det saknas bärande ändamålsskäl för ståndpunkten att eventuella skyddsegenskaper mot djurangrepp eller dess effekter på huden inte skulle omfattas av nämnda begrepp. Det är rimligt att tolka uttrycket på så sätt att en produkt som, genom att gnidas in i huden, ger skydd mot bl.a. klåda, svullnader och insektsburna mikroorganismer, passar in under beskrivningen. Det förhållandet att produkterna i fråga har den för huden gynnsamma effekten att de avhåller från insektsbett gör dem inte mindre ändamålsenliga eller lämpliga som KoH-produkter.

Samtliga omständigheter måste beaktas vid klassificeringen av en vara, även varans sammansättning. Av den i målet ingivna innehållsförteckningen framgår att produkterna inte innehåller några bekämpningsmedel eller kemiska substanser. Det är istället naturligt förekommande oljor som avger en lukt som är angenäm för människan men verkar avhållande på myggor. Vägrandet av registrering av produkterna som KoH-produkter kan ge konsumenter det felaktiga intrycket att det är fråga om kemiska produkter eller bekämpningsmedel eller att de eljest är olämpliga som KoH-produkter. Detta är till stor nackdel för klaganden utan att vara till motsvarande nytta för konsumenter eller allmänheten. Produkterna har under andra beteckningar registrerats som KoH-produkter i Tyskland, Frankrike och Österrike. Om produkten vägras registrering i Sverige skulle detta medföra ett betydande handelshinder som strider mot EG-rätten.

Läkemedelsverket

Repellerande insektsmedel faller under definitionen av kemiska bekämpningsmedel i 14 kap. 5 § miljöbalken och omfattas också av biociddirektivets produkttyp 19 i bilaga 5. Enligt den förklarande texten avses produkter som används för att bekämpa skadliga organismer genom att avskräcka eller dra till sig de skadliga organismerna, inklusive sådana produkter som direkt eller indirekt används som hygienprodukter för människa eller djur. Då det uttryckligen framgår av biocidlagstiftningen att denna typ av produkter skall omfattas av denna lagstiftning anser Läkemedelsverket inte att tolkningen av skyddsbegreppet i definitionen av KoH-produkter i 1 § förordningen (1993:1283) om kosmetiska och hygieniska produkter är relevant. Med kemisk produkt avses enligt förarbetena till miljöbalken även naturprodukter, t.ex. vissa som droger använda växtprodukter. Således vidhåller Läkemedelsverket att Näckens Myggolja inte kan registreras som KoH-produkt.

Vad gäller Näckens Hästskydd faller denna helt utanför kosmetikalagstiftningen, eftersom KoH-produkter skall vara avsedda att appliceras på människokroppen. Näckens Hästskydd tillhandahålls i en förpackning anpassad för hästägares behov och torde även av produktnamnet att döma i huvudsak vara ämnad för användning på hästar. Det skall framhållas att det av lydelsen av artikel 1 i direktiv 1976/678 klart framgår att KoH-produkter skall vara avsedda att användas på människokroppen. Den svenska tolkningen strider således inte mot direktivet på denna punkt.

HPS har genmält

Den av Läkemedelsverket och Kemikalieinspektionen utvecklade praxisen att produkter som har effekten att hejda insektsangrepp på huden skall definieras som bekämpningsmedel, oavsett deras sammansättning, ifrågasätts. Eftersom de ifrågavarande produkterna till sin sammansättning uppfyller kriterierna för KoH-produkter, omfattas de inte heller av EU:s biociddirektiv. Läkemedelsverket har registrerat ett antal tandkrämer som innehåller den svårnedbrytbara organiska klorväteföreningen Triclosan som KoH-produkt. Påståendet om att produkterna inte kan registreras som KoH-produkter är således inte korrekt. Den interna praxis som myndigheterna hänvisar till är inte rättsligt bindande.

Remissyttranden i Miljööverdomstolen

Kemikalieinspektionen

Såvitt Kemikalieinspektionen kan bedöma är Näckens Myggolja och Näckens Hästskydd produkter som skall vara godkända som bekämpningsmedel för att få släppas ut på marknaden och användas.

Repellerter mot mygg och andra bitande insekter faller under definitionen av bekämpningsmedel i 14 kap. 5 § miljöbalken och måste därför förhandsgodkännas av Kemikalieinspektionen för att få släppas ut på marknaden och användas. Det sätt på vilket en produkt marknadsförs är av betydelse för om den skall anses vara ett bekämpningsmedel eller inte. Kemikalieinspektionen anser att det sätt som företaget marknadsför sina produkter på, bl.a. genom att uppge att det skyddar mot bett från alla slags insekter, gör att de skall förhandsgranskas som bekämpningsmedel.

Verkan hos repellerter sammanhänger regelmässigt med den lukt medlen avger, inte med hur farligt medlet är. Sex av de åtta ämnen som ingår i Näckens Myggolja enligt den bifogade beskrivningen ingår i bekämpningsmedel som för närvarande är godkända av Kemikalieinspektionen.

Avskräckande och tilldragande medel omfattas också av det s.k. biocid-direktivet (98/8/EG), vilket införlivats i svensk rätt genom förordningen (2000:338) om biocidprodukter. För närvarande pågår ett arbetsprogram inom EG-kommissionen där samtliga verksamma ämnen granskas. Vissa av de ämnen som ingår i Näckens Myggolja finns för närvarande med på den förteckning över ämnen som kommer att tillåtas efter den 1 september 2006, medan andra ämnen, som ingår i samma produkt, inte kommer att få släppas ut på marknaden efter detta datum.

Frågan om hanteringen av produkter, som förutom en biocidanvändning även uppges ha en annan användning (t.ex. som kosmetisk produkt), har varit föremål för omfattande diskussioner mellan EG:s medlemsstater under möten mellan kommissionen och behöriga myndigheter i medlemsstaterna. Vid ett möte i december 2003 blev slutsatsen att sådana produkter bör regleras enligt biociddirektivet. Denna slutsats stöds också av Kemikalieinspektionens och Läkemedelsverkets gemensamma ståndpunkt i frågan.

Miljööverdomstolens domskäl

Målet gäller överklagande av Läkemedelsverkets beslut rörande tillämpning av förordningen (1993:1283) om kosmetiska och hygieniska produkter. Denna förordning har meddelats med stöd i 14 kap. 24 § miljöbalken. Miljödomstolen har således enligt 20 kap. 2 § andra stycket miljöbalken varit behörig att pröva överklagandet.

HPS har gjort gällande att de produkter som i Sverige marknadsförs under namnen Näckens Myggolja och Näckens Hästskydd skall klassificeras som kosmetiska och hygieniska (KoH) produkter och därför få registreras som sådana produkter enligt 7 § förordningen om kosmetiska och hygieniska produkter. Läkemedelsverket har å sin sida bestritt HPSs yrkande och gjort gällande att produkterna i fråga är att klassificera som repellerande insektsmedel och att de därför är att anse som biocidprodukter. Kemikalieinspektionen har i sitt yttrande intagit motsvarande ståndpunkt.

I 1 § förordningen (1993:1283) om kosmetiska och hygieniska produkter definieras dessa produkter som ”ämnen eller beredningar som är avsedda att appliceras på människokroppens yttre delar eller på tänder och slemhinnor i uteslutande eller huvudsakligt syfte att rengöra eller parfymera dem, förändra deras utseende, korrigera kroppslukt, skydda dem eller bibehålla dem i gott skick”. Redan av denna definition följer att det användningsområde som tillverkaren eller importören har tänkt sig att varan skall ha är av avgörande betydelse vid fastställandet om varan kan klassificeras som en kosmetisk och hygienisk produkt.

Vid en bedömning av till vilken kategori produkten Näckens Myggolja skall hänföras gör Miljööverdomstolen, särskilt med beaktande av hur produkten marknadsförs i Sverige, ingen annan bedömning än den miljödomstolen gjort. För övrigt framgår av definitionen att produkter avsedda för djur faller utanför tillämpningsområdet för förordningen. Den produkt som marknadsförs under namnet Näckens Hästskydd kan således redan på denna grund inte klassificeras som en kosmetisk och hygienisk produkt.

Dom den 13 september 2004 i mål M 11234-02

Underinstans: Umeå tingsrätt, miljödomstolen
Klagandet: Miljö- och byggnämnden i Gällivare kommun
Motpart: Eriksson Bil i Gällivare AB
Saken: Miljösanktionsavgift
Nyckelord: Miljösanktionsavgift, märkning, legalitetsprincipen

Bakgrund

Miljööverdomstolen tog i detta mål ställning till om det fanns stöd för att påföra ett bolag miljösanktionsavgift när bolaget sålt kemiska produkter i behållare som saknat kännbar varningsmärkning.

Miljöinspektörer hade vid en inspektion hos bilaget upptäckt flera produkter med förpackningar som saknade föreskriven kännbar varningsmärkning. Miljö- och byggnadsnämnden beslutade därför att påföra bolaget miljösanktionsavgift om 15 000 kronor. Beslutet överklagades till miljödomstolen som upphävde det eftersom domstolen inte ansåg det visat att produkterna erbjudits eller sålts till allmänheten. Domstolen underströk i sina överväganden att den legalitetsprincip som gör sig gällande på straffrättens område i lika hög grad gör sig gällande i det sanktionssystem som omfattar miljösanktionsavgifter.

Miljö- och byggnadsnämnden överklagade domen till Miljööverdomstolen. Vid utvecklingen av talan där, medgav bolaget att man sålt kemiska produkter som saknat varningsmärkning till allmänheten.

Miljööverdomstolen

Miljösanktionsavgift skall betalas av en näringsidkare som vid bedrivande av näringsverksamhet åsidosätter föreskrifter som har meddelats med stöd av miljöbalken (30 kap. 1 § första stycket 1 balken). Avgift skall betalas bl.a. av en näringsidkare som erbjuder eller säljer kemiska produkter i behållare som saknar föreskriven kännbar varningsmärkning och därmed överträder 3 kap. 1 och 4 §§ Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 1998:8) om kemiska produkter och biotekniska organismer (förordningen [1998:950] om miljösanktionsavgifter, bilagan, punkt 5.4).

Enligt Kemikalieinspektionens föreskrifter skall behållare vara försedda med kännbar varningsmärkning, när hälso- och miljöfarliga kemiska pro-

dukter släpps ut på marknaden. Bestämmelsen om sådan märkning gäller i yrkesmässig verksamhet och skall "i första hand" tillämpas av dem som tillverkar eller för in produkterna i Sverige.

Det är ostridigt att Eriksson Bil i Gällivare AB till allmänheten har sålt behållare med kemiska produkter som har saknat föreskriven kännbar varningsmärkning. Den fråga Miljööverdomstolen har att ta ställning till är därför om en miljöstraffavgift kan tas ut av bolaget för detta.

Den legalitetsprincip som gäller på straffrättens område gör sig i lika hög grad gällande i ett system med miljöstraffavgifter. Föreskrifter som omfattas av sanktionssystemet måste därför vara så klart utformade att det inte kan uppstå någon tvekan om vem som är ansvarig eller under vilka förutsättningar ansvar inträder.

Enligt sin ordalydelse skall bestämmelserna om bl.a. kännbar varningsmärkning tillämpas "i första hand" av den som tillverkar eller importerar kemiska produkter. Däremot går det inte att läsa ut av bestämmelserna om också detaljister - som i ett senare led tar befattning med produkterna - har någon form av sekundärt ansvar för märkningen eller i vilka situationer ett sådant ansvar skulle kunna aktualiseras. Ordalydelsen ger inte stöd för att lägga ansvaret på någon annan än tillverkaren och importören. Ändamåls-skäl talar också för att det är just tillverkaren och importören som skall svara för märkningen. Det framstår således som angeläget att varningsmärkningen görs på ett så tidigt stadium som möjligt.

Miljööverdomstolen kommer fram till att det i vart fall saknas otvetydigt stöd i författning för att det legat på Eriksson Bil i Gällivare AB en skyldighet att förse behållare som innehåller kemiska produkter med kännbar varningsmärkning. Därmed finns det inte grund för att ta ut någon miljöstraffavgift av bolaget. Överklagandet skall avslås och miljödomstolens domslut följaktligen stå fast.

Dom den 29 september 2004 i mål M 1554-04

Underinstans: Vänersborgs tingsrätt, miljödomstolen
Klagande: Privatperson (AT), Mölndal
Motpart: Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Mölndals kommun, Mölndal
Saken: Miljösanktionsavgift
Nyckelord: Miljösanktionsavgift, legalitetsprincipen

Bakgrund

Miljö- och hälsoskyddsnämnden hade påfört AT en miljöskyddsavgift om 5 000 kr för att hon tagit i bruk en lokal, där allmänheten yrkesmässigt erbjuds hygienisk behandling (frisörsalong), utan att först göra en anmälan till miljö- och hälsoskyddsnämnden. Hon överklagade beslutet till miljödomstolen som avslag överklagandet. Miljööverdomstolen, som också fann att det förelåg förutsättningar för att ta ut en avgift, tog ställning till beloppets storlek med hänsyn till de ändringar som skett i avgiftsförordningen.

Miljööverdomstolen

I målet har inte framkommit sådana omständigheter att det kan anses uppenbart oskäligt att påföra AT miljösanktionsavgift. Hon skall således betala en sådan avgift för att hon tagit ifrågavarande lokaler i bruk innan anmälan hade gjorts.

Punkten 1.1 i bilagan till förordningen (1998:950) om miljösanktionsavgifter, som är aktuell i detta mål, har ändrats så att avgiften har sänkts från 5 000 kr till 1 000 kr. Ändringen har trätt i kraft den 1 april 2004.

När det gäller frågan om avgiftens storlek gör Miljööverdomstolen följande bedömning. Enligt 5 § andra stycket lagen (1964:163) om införande av brottsbalken skall straff bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs. Gäller annan lag när dom meddelas, skall den lagen tillämpas, om den leder till frihet från straff eller till lindrigare straff. Enligt Miljööverdomstolen bör denna regel analogt tillämpas när fråga uppkommer om utdömande av miljösanktionsavgifter. Den avgift som AT skall betala skall följaktligen bestämmas till 1 000 kr.

Beslut den 12 oktober 2004 i mål M 9405-02

Underinstans: Vänersborgs tingsrätt, miljödomstolen
Klaganden: Privatperson (LS)
Motparter: Privatpersoner (BJ, AH, CM)
Saken: Vedeldning
Nyckelord: Adressat, överlåtelse av fastighet, vedeldning

Bakgrund

Den fråga Miljööverdomstolen behandlade i detta mål gällde om ett föreläggande - meddelat med stöd av hälsoskyddslagen – riktat mot en privatperson (BJ) skulle gälla mot de nya fastighetsägarna (AH och CM) sedan fastigheten överlåtits.

Miljööverdomstolen

Enligt miljöskyddsnämndens beslut får regelbunden eldning i kakelugn för uppvärmning av fastigheten Lars väg 11 i Viskafors inte ske förutom vid långvariga strömavbrott (punkten 1 i beslutet). Eldning för trivseländamål kan dock tillåtas om det sker vid enstaka tillfällen, under högst tre timmar vid varje tillfälle samt med obehandlat och torrt bränsle (punkterna 2-4 i beslutet).

BJ och MLVN har överlåtit fastigheten BKF 2:57 till AH och CM. I samband därmed har AH och CM inträtt i rättegången. Frågan är om miljöskyddsnämndens beslut om vedeldning på fastigheten kan göras gällande mot dem.

Det aktuella föreläggandet har meddelats med stöd av hälsoskyddslagen. Ett föreläggande eller förbud får enligt 18 § hälsoskyddslagen förenas med vite även om så inte har skett i förevarande fall. Några närmare föreskrifter om hur föreläggen som det aktuella skall utformas finns inte men ändamålsskäl talar för att samma principer bör gälla som vid vitesföreläggen. Detta för att undvika missförstånd om vem ett föreläggande riktar sig till. Ett föreläggande måste innehålla uppgift om adressatens namn och bör därför inte kunna riktas till ägaren av en fastighet utan att dennes namn anges. Till skillnad från vad som gäller för vitesföreläggen (jfr RÅ 1995 ref. 40) bör dock brister i detta hänseende kunna rättas till genom senare åtgärder.

Miljöskydds nämndens beslut har expedierats till BJ som vid tidpunkten för beslutet var delägare till fastigheten BKF 2:57. BJ har uppfattat sig som rätt adressat för beslutet och har genom sitt handlande accepterat att så är fallet. Inte heller länsstyrelsen eller miljödomstolen har ifrågasatt att beslutet varit gällande mot enbart honom. Miljööverdomstolen finner därför att BJ i egenskap av delägare till fastigheten skall anses som adressat för nämndens beslut.

AH och CM har förvärvat fastigheten BKF 2:57. Av utredningen framgår att BJ har frånträtt fastigheten. Därför har varken miljönämndens eller länsstyrelsens beslut någon verkan mot honom. Eftersom någon anteckning inte har skett i fastighetsregistret enligt 26 kap. 15 § miljöbalken gäller något beslut inte heller mot ny ägare. Med hänsyn till detta bör såväl länsstyrelsens som miljönämndens beslut undanröjas.

Dom den 21 oktober 2004 i mål M 4242-03

Underinstans:	Umeå tingsrätt, miljödomstolen Länsstyrelsen i Norrbottens län Miljö-, bygg-, och hälsoskyddsnämnden i Arvidsjaure kommun
Klagande och motpart:	Miljö-, bygg-, och hälsoskyddsnämnden i Arvidsjaure kommun
Klagande och motpart:	Privatperson (GS)
Saken:	Vedeldning
Nyckelord:	Vedeldning

Bakgrund

Huvudfrågan i detta mål gällde i vilken omfattning vedeldning skulle få förekomma i ett parhus i Arvidsjaure.

GS och HH bor i var sin del av ett parhus. GS klagade hos miljö-, bygg-, och hälsoskyddsnämnden på att rök och sot från HH:s vedeldning trängde in i hennes bostad. Eldningen sker i en järnspis som troligen är från 1940-talet. HH har direktverkande el som huvudsaklig värmekälla och har inte behov av att elda med ved för att värma sin bostad. Han eldar för kompletteringsuppvärmning och trivsel.

Nämnden beslutade att förbjuda HH att elda under perioden den 1 maj 2002 till den 30 september 2002. GS överklagade beslutet hos länsstyrelsen och yrkade att HH skulle förbjudas elda hela året. Länsstyrelsen ändrade miljö-, bygg-, och hälsoskyddsnämndens beslut såvitt avsåg perioden efter den 30 september 2002 och beslutade att elding därefter skulle få ske en timme om dagen mellan klockan 18.00 och 21.00.

Både GS och HH överklagade länsstyrelsens beslut till miljödomstolen. GS yrkade att HH helt skulle förbjudas att elda i sin vedspis och att han skulle förpliktas avlägsna vedspis och skorstenrör. HH yrkade att länsstyrelsens beslut skulle upphävas så att miljö-, bygg-, och hälsoskyddsnämndens beslut skulle stå fast. Miljödomstolen avslog överklagandena.

Miljö-, bygg-, och hälsoskyddsnämnden och GS har överklagat miljödomstolens dom till Miljööverdomstolen. Miljö-, bygg-, och hälsoskyddsnämnden har då yrkat att föreläggandet skall begränsas till att avse förbud mot vedeldning under tiden maj till september. GS har vidhållit att vedeldningen bör förbjudas helt.

Miljödomstolen

Miljödomstolen har företagit syn på fastigheterna.

Vid synen har miljöinspektör AE, miljö-, bygg- och hälsoskydds nämnden, uppgett: Den förhärskande vindriktningen i området är västlig till nordvästlig, det vill säga i riktning från samhället mot framsidan på fastigheterna. Det finns ingen kommunal reglering avseende vedeldning. Många har problem i Arvidsjaur på grund av röken från vedeldningen. Uppskattningsvis är det ett av fem hushåll i kommunen som eldar med ved. Av den lukt som uppstår kan man förstå att det även förekommer eldning av tidningspapper och sopor. Eldningen ger vissa dagar upphov till dålig luft i samhället. Vid vissa väderförhållanden under vintern går det inte att ha ventilation öppen dagtid utan endast på natten. Det bostadsområde där fastigheterna är belägna är särskilt utsatt för dålig luft eftersom luften ofta lägger sig som ett lock på just den här höjden. Vid några tillfällen när miljöinspektörer besökt GS har det varit dålig luft i huset. Flera av grannarna har då eldat. Röken från HH skorsten har blåst bort från husen. Planer finns på att anlägga fjärrvärmedistribution i Arvidsjaur.

HH och GS äger var sin del i ett parhus. Detta hus ligger i ett villaområde i utkanten av Arvidsjaur. Inom villaområdet, som är beläget på högre höjd än de mer centrala delarna av samhället, finns åtskilliga hus med förlängda skorstenar, bland annat flera av grannhusen på Teknikerstigen. Det har i målet framkommit att eldning med ved eller annat brännbart material är vanligt i samhället och att luften i området periodvis är mycket dålig. Det har vidare framkommit att GS såväl inom- som utomhus upplever besvär av rök från eldning. Det saknas anledning att ifrågasätta omfattningen av hennes besvär och att de åtminstone delvis har samband med vedeldningen i grannskapet. Det är således klarlagt i målet att rök från vedeldning i området utgör en sådan olägenhet för människors hälsa som avses i miljöbalken. Därmed är det såväl relevant som nödvändigt att åtgärder vidtas i syfte att minska dessa störningar. Det kan förutsättas att dessa mer generella störningar på orten kan få sin lösning om fjärrvärme börjar distribueras. I avvaktan på en sådan utbyggnad kan det dock sättas i fråga om inte Arvidsjaur kommun redan nu så långt möjligt bör vidta generella åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Utredningen i målet ger visserligen inte stöd för att det uteslutande är röken från HH eldning som ger upphov till GS besvär. Med hänsyn till förhärskande vindriktning och husens läge såväl topografiskt som i förhållande till samhället i övrigt är det, som framgått i det föregående, i stället troligt att rök från flera fastigheter, däribland HH, kan tränga in i GS hus på olika sätt och i varierande omfattning och på så sätt utgöra en olägenhet för henne. Miljödomstolen har emellertid i detta mål endast att ta ställning till vilka åtgärder som kan riktas mot HH i anledning av den rök som kommer från hans fastighet.

En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att miljöbalken samt föreskrifter eller domar och beslut som meddelats med stöd av balken ska efterlevas. Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får inte tillgripas (26 kap. 9 § miljöbalken). Miljödomstolen anser att det är en allt för ingripande åtgärd att förelägga HH att avlägsna vedspisen och skorstensröret. Syftet att minska störningar från vedeldningen kan, i första hand, uppnås med mindre ingripande åtgärder.

Vid tillsyn över en verksamhet gäller även bestämmelserna i 2 kap. miljöbalken. Enligt 3 § i kapitlet är alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skyldiga att utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Vidare stadgas i 7 § samma kapitel att kraven på sådana hänsyn gäller i den utsträckning som det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Härav följer att en avvägning bör göras mellan å ena sidan HH önskemål om att elda i sin vedspis och å den andra GS behov av att luften så långt möjligt är fri från rökgaser och andra irriterande faktorer. Miljödomstolen finner härvid att det är orimligt att ålägga HH ett totalt förbud mot eldning året om. I stället får länsstyrelsens beslut anses utgöra en lämplig avvägning mellan de båda intressena. Det överklagade beslutet bör följaktligen inte ändras utan båda överklagandena avslås.

Förbud att elda i vedspisen på fastigheten Teknikern 17 gäller därmed under månaderna maj till och med september. För övriga delar av året får vedeldning ske under en timma om dagen mellan klockan 18.00 och 21.00.

Miljööverdomstolen

En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i det enskilda fallet för att miljöbalken och föreskrifter som meddelats med stöd av balken skall efterlevas. Mer ingripande åtgärder än som behövs i det enskilda fallet får inte tillgripas (26 kap. 9 § miljöbalken).

De huvudsakliga hälsoriskerna med småskalig vedeldning kan hänföras till ett fåtal ämnen och ämnesgrupper. Viktigt att beakta ur hälsosynpunkt är stoft och inandningsbara partiklar, VOC (flyktiga organiska kolväten), PAH (polyaromatiska kolväten) och till en del även kväveoxid och aldehyder (se Naturvårdsverkets rapporter 4270 och 4687). De olägenheter som oftast påtalas av de som drabbas av olägenheter med vedeldning är besvärande lukt och irritation i luftvägarna.

Med hänsyn härtill bör utgångspunkten vara att s.k. småskalig vedeldning i tätbebyggda områden endast får ske i mycket begränsad utsträckning. I detta fall bör dessutom beaktas att det bostadsområde där HHs och GSs bostäder är belägna är särskilt utsatt för dålig luft på grund av att det förekommer vedeldning i ett flertal bostäder och ofta förekommande inversion, särskilt vintertid. Detta medför i sin tur att rök från vedeldning kan bli en större olägenhet även inomhus än eljest. Det anförda leder fram till slutsatsen att vedeldningen på fastigheten Teknikern XX bör begränsas och att nämnden följaktligen haft fog för sitt ingripande.

Miljööverdomstolen instämmer i miljödomstolens avvägning mellan HHs önskemål om att elda och GSs behov av ren luft. Eldning bör därför inte vara tillåten under månaderna maj - september. Övrig tid bör eldning kunna tillåtas ca åtta timmar per vecka.

Det finns ett samband mellan utsläppen av kolväten och temperaturen i en eldstad. Utsläppen är normalt sett betydligt större innan eldstaden har uppnått rätt förbränningstemperatur. Detta talar för att eldning i så stor utsträckning som möjligt bör ske i ett sammanhang, dvs. med så få s.k. uppstarter från en kall eldstad som möjligt.

Miljööverdomstolen kommer därför fram till att eldning under månaderna oktober - april bör tillåtas endast vid två tillfällen per vecka och högst fyra timmar per tillfälle. Det bör även föreskrivas vilka veckodagar och vilka tidpunkter på dygnet eldning får ske. Det får ankomma på nämnden att efter hörande av HH och GS närmare föreskrivas vilka veckodagar och mellan vilka tidpunkter eldning får ske.

Med hänsyn till vad som framkommit om luftkvaliteten i bostadsområdet bör eldning inte tillåtas vid inversion. Det bör även föreskrivas att endast torr och ren ved eller motsvarande bränsle får användas.

Dom den 25 oktober 2004 i mål M 3798-03

Underinstans: 1. Länsstyrelsen i Kronobergs län
2. Växjö tingsrätt, miljödomstolen
Klagande: NCC AB Anläggningar, Växjö
Motpart: Länsstyrelsen i Kronobergs län
Saken: Miljösanktionsavgift
Nyckelord: Miljösanktionsavgift, legalitetsprincipen, husbehovstäkt, ellagen

Bakgrund

NCC medverkade vid framdragning av kraftledningar. Vid besiktningar under hösten 2001 konstaterade länsstyrelsen att bolaget bedrivit täktverksamhet på ett antal platser i samband med byggnationen av kraftledningen mellan Alvesta och Hemsjö. Länsstyrelsen beslutade att bolaget skulle betala miljösanktionsavgifter om ett sammanlagt belopp på 541 760 kronor med anledning av att bolaget - utan att föreskrivet tillstånd har meddelats enligt 12 kap. 1 § miljöbalken - utfört täkt av grus och morän på ett antal fastigheter.

De frågor som aktualiserades i detta mål gällde dels förhållandet miljöbalken och ellagen, dels tolkningen av begreppet husbehovstäkt och dels hur antalet täkter skulle bestämmas.

Miljödomstolen

Domskal

Miljödomstolen vill inledningsvis framhålla följande. Ellagen (1997:857) och miljöbalken gäller parallellt. Ellagen innehåller inte några bestämmelser som begränsar miljöbalkens tillämpningsområde. Det finns heller inte några bestämmelser i miljöbalken som innebär att tillståndsplikten i 12 kap. 1 § i balken inte gäller om en verksamhet eller åtgärd varit föremål för en koncessionsprövning enligt ellagen. Som framgår av 12 kap. 1 § görs undantag från tillståndsplikten, förutom för husbehov, endast för de i tredje stycket angivna fallen.

Av 30 kap. 1 § första stycket p. 1 miljöbalken följer att miljösanktionsavgift skall betalas av en näringsidkare som vid bedrivandet av näringsverksamhet åsidosätter föreskrifter som har meddelats med stöd av balken. Föreskrifter om de överträdelser för vilka miljösanktionsavgift skall betalas och

om avgiftens storlek för olika överträdelser har meddelats i förordningen (1998:950) om miljöstraffavgifter.

Med näringsidkare avses var och en som yrkesmässigt bedriver verksamhet av ekonomisk art oavsett om verksamheten är inriktad på ekonomisk vinst eller inte. Näringsverksamhet är sådan verksamhet som bedrivs av en näringsidkare. Det är endast överträdelser som näringsidkaren gör sig skyldig till i sin verksamhet som kan föranleda miljöstraffavgift (prop. 1997/98:45, Del 2, s. 314).

I 12 kap. 1 § första stycket miljöbalken stadgas att det krävs tillstånd för täkt av berg, sten, grus, sand, lera, torv eller andra jordarter. För husbehov får dock markinnehavare vidta sådana åtgärder utan tillstånd.

Av punkten 3.1 i bilagan till förordningen om miljöstraffavgifter framgår att näringsidkare som vid bedrivande av näringsverksamhet utan att föreskrivet tillstånd har meddelats utför täkt enligt 12 kap. 1 § miljöbalken, skall betala en miljöstraffavgift om 25 000 kronor + 30 kronor per ton utbrutet material.

Det är i målet ostridigt att det är bolaget som entreprenör som i samband med byggandet av kraftledningen mellan Alvesta och Hemsjö bedrivit den aktuella täktverksamheten i anslutning till ledningsgatan. Miljödomstolen anser därför att bolaget är en sådan näringsidkare som kan vara adressat för ett föreläggande om miljöstraffavgift på grund av en överträdelse av tillståndsplikten för täkt enligt 12 kap. 1 § miljöbalken.

Miljödomstolen konstaterar att bolaget har som entreprenör haft i uppdrag att anlägga betongfundament till kraftledningsstolparna och i förekommande fall ordna framkomlighet för anläggande av fundamenten och i vissa fall plats för resande av stolpen. Det på fastigheterna uttagna täktmaterial har använts för detta ändamål. Uttagen har skett för bolagets egen näringsverksamhet. Att bolaget har varit underentreprenör åt Betongmast ändrar inte denna bedömning. Att markägarna, som en följdseffekt, kan få viss fortsatt nytta av anlagda vägar innebär inte att täktuttagen kan ses som husbehovstäkt. För att husbehovstäkt skall föreligga förutsätts att det är markinnehavarens behov av täktmaterial på den egna fastigheten eller brukningsenheten som tillgodoses.

Miljödomstolen finner därför att täktuttagen har utgjort sådan tillståndspliktig kommersiell täktverksamhet som avses i 12 kap. 1 § miljöbalken.

Mot bakgrund härav och då miljöstraffavgift enligt 30 kap. 1 § tredje stycket miljöbalken skall tas ut även om överträdelsen inte har skett uppsåtligt eller av oaktsamhet, föreligger de objektiva förutsättningarna för påförande av miljöstraffavgift.

För att miljöstraffavgift inte skall betalas när förutsättningarna därför - som i detta fall - är uppfyllda, krävs det enligt 30 kap. 1 § tredje stycket miljöbalken att det skall vara uppenbart oskäligt att så sker. Som exempel har i förarbetena angetts att överutsläpp skett till följd av att en felaktig kemikalie har levererats, vilket har varit omöjligt att kontrollera, eller att ett ämne har ingått som inte framgår av innehållsförteckningen (prop. 1997/98:45, Del 2, s. 315). Det skall således vara fråga om förhållanden som typiskt sett legat utanför näringsidkarens rimliga möjlighet att kontrollera. Vad bolaget anfört innebär inte att det har varit uppenbart oskäligt att påföra bolaget miljöstraffavgift.

I frågorna **om** bolaget kan påföras mer än en miljöstraffavgift per fastighet **och om** de beslutade beloppen skall jämkas med hänsyn till osäkerhet i mätningen av uttaget material vill miljödomstolen anföra följande.

Miljööverdomstolen har i avgörande den 3 maj 2001 (Mål nr M 7128-00) uttalat följande angående en invändning att ett bolag endast kan påföras en avgift för hela dess verksamhet eller att tillämpad bestämmelse innebär inte ger utrymme för påförande av mer än en miljöstraffavgift.

"Med verksamhet avses enligt Miljööverdomstolens mening - såsom är fallet i lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor - självfallet inte ett företags eller en koncerns hela verksamhet, som kan vara spridd på många olika platser, utan endast verksamheten på en plats (jfr prop. 1998/99:64, s. 37). Detta innebär att miljöstraffavgift i princip kan tas ut för varje separat verksamhet eller anläggning på vilken en näringsidkare bedriver verksamhet. --- Av förarbetena till miljöbalken framgår att syftet med att ta ut miljöstraffavgifter är att öka den allmänna noggrannheten vid bedrivandet av näringsverksamhet genom ett effektivt sanktionssystem (prop. 1997/98:45, Del 1, s. 533ff och Del 2, s. 314ff). Det är fråga om en schabloniserad administra-

tiv avgift som skall påföras så snart en överträdelse objektivt kan konstateras. Någon hänsyn skall således inte tas till graden eller omfattningen av överträdelsen i det enskilda fallet. Överträdelsens allvar och betydelsen av den bestämmelse som överträtts har redan beaktats av regeringen vid bestämmande av avgiftsbeloppens storlek (prop. 1997/98:45, Del 1, s. 539)."

Länsstyrelsen har till grund för sitt beslut utgått från att det rör sig om åtta olika ingrepp i naturen och därmed åtta otillåtna täktverksamheter. Länsstyrelsen har därför påfört bolaget totalt åtta miljöstraffavgifter, varav tre avgifter hänförs till fastigheten X 1:2. Bolaget har vitsordat att det har tagits ut material på mer än ett ställe på fastigheten X1:2, men invänt att det har varit för samma ändamål och skett i ett sammanhang.

Av Länsstyrelsens utredning, som består av anteckningar, karta och fotografier, framgår att bolaget tagit ut material på åtminstone tre platser på X 1:2. Två av uttagen ligger ca 200 meter från varandra, medan det tredje uttaget ligger drygt 600 meter från de två förstnämnda.

Miljödömsstolen anser att när det gäller täktverksamhet blir varje enskilt ingrepp i naturen att anse som en separat verksamhet. Det saknar därför enligt dömsstolen betydelse att täkterna är belägna på samma fastighet, uttagits för samma ändamål och utförts tidsmässigt i ett sammanhang. Miljödömsstolen finner således att täktuttagen på X 1:2 utgör tre separata täktverksamheter. Länsstyrelsen har därför haft fog för att påföra bolaget tre miljöstraffavgifter för de tre uttagen på fastigheten X 1:2.

Vid beräkning av miljöstraffavgift för otillåten täktverksamhet tas även hänsyn till mängden utbrutet material i täkten. Länsstyrelsen har beräknat mängden utbrutet material till totalt 11 392 ton för de täkter som nu är aktuella i målet. Länsstyrelsen har uppgett att i fråga om uttagsmängder har Länsstyrelsen gjort så noggranna beräkningar som möjligt utifrån de geologiska kunskaper som Länsstyrelsen innehar och med hjälp av markägarnas vittnesbörd. Enligt Länsstyrelsen har det genom deras mätningar klarlagts att uttag av material har skett minst till de uppgivna mängderna, då beräkningarna i samtliga fall skett i underkant. Bolaget kan inte vitsorda sammanlagt mer än hälften av de kvantiteter som legat till grund för de påförda avgifterna. Bolaget anser att Länsstyrelsen inte har gjort några egentliga uppmätningar utan endast rena okuläruppskattningar. Måttangi-

velserna är i sig mycket oprecisa och i något fall sker beräkningen med utgångspunkt från markägares ungefärliga bedömningar. Vid tidpunkten för besiktningen kan det enligt bolaget inte heller uteslutas att även ytterligare uttag skett ur de öppna täkterna.

Miljödomstolen anser att Länsstyrelsens beräkningar av uttagens storlek är sådana att de kan läggas till grund för bestämmandet av uttagens storlek. Bolaget har inte företett egna journaler eller annan dokumentation över den egna uppskattningen över mängden uttaget material från de olika täkterna. Miljödomstolen finner därför att de av Länsstyrelsen beräknade materialmängderna skall användas för bestämmande av miljöstraffavgifternas storlek. Dessa skall bestämmas på sätt Länsstyrelsen gjort.

Miljödomstolen finner således att överklagandet skall avslås och Länsstyrelsens beslut stå fast.

Miljööverdomstolen

Yrkanden

NCC AB (bolaget) har i första hand yrkat att Miljööverdomstolen skall undanröja länsstyrelsens beslut om miljöstraffavgift.

Bolaget har i andra hand yrkat att Miljööverdomstolen skall ändra domen så att miljöstraffavgift inte skall utgå för uttag som skett inom ledningsgatan eller som endast avsett att tillgodose fastighetsägarens eget behov. I vart fall skall endast en avgift per fastighet utgå.

Bolagets talan

Miljödomstolens dom gör inte skillnad mellan de uttag av morän som skett inom gatan och de som skett utanför. Frågan är principiellt viktig och tar sikte på vilket slags åtgärd som enligt 2 kap. 1 § ellagen får utföras för ledningens byggande enligt denna lag.

Arbeten inom ledningsgatan

Rätten enligt 2 kap. 1 § ellagen att utföra ”schaktning, skogsavverkning eller liknande arbeten för att bereda väg för ledningen” måste förstås så att samtliga de arbeten som fordras för ledningens byggande har tillståndsgivits genom koncessionsbeslutet, även sådana som kan påverka naturmiljön eller

annars kan kräva samråd eller tillstånd. Naturligtvis inkluderas även uttag av morän inom ledningsgatan i det som tillståndsgivits.

Innebörden i 2 kap. 1 § borde vara att ledningsägaren skall få utföra alla de åtgärder som faktiskt behövs för att bygga och bereda plats för ledningen. Avsikten är att bestämmelsen skall vara funktionell och onödiggöra ytterligare administrativa åtgärder och tillståndsprövningar. För detta talar bl.a. att skyndsamma åtgärder är påkallade.

Vid prövningen enligt ellagen tillgodoses miljöintresset genom krav på miljökonsekvensbeskrivning och genom att bl.a. 2–4 kap. miljöbalken tillämpas. Länsstyrelsen kan inom ramen för koncessionsärendet kräva särskilda villkor. Allmänna intressen kan även tillgodoses genom villkor enligt 2 kap. 11 § ellagen till skydd för bl.a. naturvårdsintressen. Någon dubbelprövning skedde inte heller enligt den tidigare gällande lagen 1902:71 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. Uttalet i prop. 1997/98:90, s. 203, att miljöbalken gäller parallellt med bl.a. ellagen, innebär inte nödvändigtvis att det skall ske en dubbelprövning utan, såsom i en koncessionsprövning enligt ellagen, att miljöbalkens regler skall tillämpas vid själva prövningen.

En följd av ledningskoncessionen är att markanvändningen ändras och att ledningsrättsområdet övergår från, oftast, skogsmark till ledningsgata. Detta ”tagande ur bruk” av marken sker på samma sätt som när skogsmark enligt 3 § skogsvårdslagen övergår till annan användning. Alla förpliktelser enligt skogsvårdslagen upphör i sådant fall. På samma sätt bör fastställandet av koncessionen medföra att förpliktelser rörande naturvård också upphör och att de försiktighetsmått och den tillståndsplikt som påkallas i vanliga fall skall regleras genom särskilda villkor i koncessionen (2 kap. 11 § ellagen).

Inom miljö- och fastighetsrätten jämföras normalt fastighetsägare och innehavare av särskild rätt till fastigheten. Såväl arrenderätt som ledningsrätt är exklusiva nyttjanderätter där syftet är att bereda möjlighet till verksamhet på fastigheten. Av förarbetena till naturvårdslagen och miljöbalken framgår inte att uttrycket ”*för markinnehavarens husbehov*” skulle utesluta sådana rättighetshavares behov för den aktuella fastigheten. Från naturvårdssynpunkt är det inte någon skillnad mellan de aktuella fallen och fallet

att en fastighetsägare själv tar ut materialet. Det som anförts för restriktivitet vad avser husbehovstakt är t.ex. att ett företags verksamhet skulle kunna medföra ”*omfattande tänker som allvarligt skadar naturmiljön*” (Jonzon/Delin m.fl., s. 141). I de aktuella fallen är det fråga om blygsamma uttag.

Skogsbolags sidouttag av grus som används för skogsbilvägar har i förarbetena till naturvårdslagen bedömts som husbehov (prop. 1964:148, s. 75). Uttagen inom ramen för det aktuella projektet kan jämföras med detta.

Arbeten utanför ledningsgatan

Metoden att komma fram hos enskilda fastighetsägare genom att ge dem förmåner i form av vägar och vändplatser m.m. har tillämpats genomgående under lång tid. Entreprenörens arbetsinsats utgör förmånen. Man använder alltid fastighetsägarens eget material. Länsstyrelsen har haft full insyn i verksamheten. Eftersom materialet används för markägarens behov och på samma fastighet ligger det närmast till hands att anse uttagen som husbehovsuttag. Vid samtliga platser är det endera en markägares befintliga väg som förbättrats eller en väg som anlagts till markägarens nytta.

I detta fall har vägar anlagts eller förbättrats genom fastighetsägarnas skogsbestånd i sträckningar som är direkt långsökta från bolagets synpunkt och som åsamkat bolaget kostnader. Fastighetsägaren har anvisat sträckning och material varefter bolaget byggt åt fastighetsägaren. Det är ingen skillnad jämfört med att fastighetsägaren själv byggt vägen eller anlitat entreprenör.

Bolaget har inget incitament att på eget bevåg bygga påkostade grusvägar. Bolagets intresse är att bygga väg närmaste sträckan och av ris och träflis, med en livslängd av c:a fyra månader. Beroende på den brist i markåtkomsthandlingen som förelegat mellan ledningsägaren och fastighetsägaren har den senare kunnat ställa krav beträffande vägar av helt annat slag. I underlaget till miljödomstolens dom finns vissa uttalanden från markägare efter frågor från länsstyrelsen. Markägarna har i de flesta fall varit oroliga för att själva få stå till svars för eventuella överträdelser. Därför har inte hela bilden av nyttan framgått i länsstyrelsens redogörelser. Påståenden om att markägaren inte skulle ha byggt vägen själv vid denna tidpunkt är inte -

anmärkningsvärda. I detta fall har de fått utförandet utan kostnad, vilket de självklart inte motsatt sig.

Precisionen i utredningen – uttagens storlek

Länsstyrelsens utredning saknar den precision som krävs i straffrättsliga sammanhang. Vid besiktningen har täkterna varit endera ingenyllda eller vattenfyllda och kvantitetsuppgifterna utgår från gissningar från fastighetsägarens sida. Material har med största sannolikhet tagits ut efter att NCC avslutat sin aktivitet. Genomgående används begrepp som ca, ungefär etc. Eftersom tariffen utgår från kvantitet måste precisionen vara långt bättre för att avgift skall påföras.

Det är under alla omständigheter orimligt att myndigheten skall kunna schablonisera på det sätt som gjorts och hänföra all användning av morän till bolagets verksamhet när det inte är visat att något material utanför ledningsområdet använts för bolagets behov. Det är sannolikt högst hälften av de påstådda mängderna som faktiskt uttagits av NCC. Om avgift skall påföras måste bedömda mängder ändras. Bolaget accepterar i så fall att halva kvantiteten ligger till grund för avgiften.

Antalet avgifter

Den situation som förevarit på fastigheten B 1:2 där material tagits i olika gropar skall betraktas som endast *en* avgiftssituation (jfr Miljööverdomstolens dom 2001–05–03 i mål M 7128–00). Genom att tariffen är kvantitetsrelaterad och då det inte är fråga om var för sig självständiga uttag skall detta anses utgöra tillräcklig sanktion för den eventuella överträdelsen.

De straffprocessuella momenten

Av fastlagd praxis framgår att Miljööverdomstolen har ställt höga krav på beslutsmyndigheten vad avser de straffprocessuella momenten i miljö sanktionsavgiftsinstrumentet. Det gäller såväl definierandet av själva gärningen som dokumentation och kvantifiering av densamma. Gärningar som inte omedelbart och uppenbart framstår som överträdelser skall inte bli föremål för miljö sanktionsavgift. I korthet har miljödomstolen i detta mål:

- bortsett från svårigheten att definiera den aktuella gärningen och hur denna oklarhet måste bedömas från straffprocessuell synpunkt,

- tagit miste såväl beträffande bevisbördans placering som beträffande kravet på utredande av gärningens art och omfattning,
- underlåtit att ta ställning till skillnaden mellan uttag inom koncessionsområdet respektive utanför detta samt beträffande åtgärder som inte i första hand utgjort täkt utan vändplatser och lindragningsplatser,
- underlåtit att ta ställning till skillnaden mellan uttag för väg till själva stolpplatsen och åtgärder för väg som ostridigt varit för enbart markägarens egna syften,
- bortsett från de rättigheter som följer av ett beslut om koncession enligt ellagen.

Myndigheternas yttranden i Miljööverdomstolen klarlägger inte rättsläget.

I Naturvårdsverkets allmänna råd NFS 2000:10 (s. 22–25) beträffande miljöstraffavgifter anges att det i stort sett inte skall finnas utrymme för prövning av gärningarnas art i avgiftsfall. Gärningarna skall vara så uppenbara att prövning inte behövs. Detta kan knappast sägas vara fallet här. Den legalitetsprincip som gäller på straffrättens område skall gälla även beträffande miljöstraffavgifter.

Länsstyrelsens talan

Länsstyrelsen anför att oundvikliga materialuttag inte skall anses tillståndspliktiga, såsom schaktning för stolpfundament. Sådana schaktningar torde också omfattas av 2 kap. 1 § ellagen. De täkter och ingrepp som är skilda från själva fundamentet och som inte erfordras för själva ledningsutrymmet omfattas inte av koncessionen.

Grunden för bedömningen av frågan om husbehov är huruvida det utbrutna materialet används för fastighetens egna behov. Det kan knappast anses vara fallet här.

Länsstyrelsen har inhämtat uppgifter från fastighetsägarna i syfte att klarlägga saken så långt möjligt. Precisionen i utredningen är tillräcklig för att konstatera att täkt har skett och att de bedömningar som gjorts redan har ”nerjusterats” med hänsyn till osäkerheten. Om Miljööverdomstolen inte godtar utredningen bör avgift påföras utifrån bolagets medgivande om att hälften av den angivna mängden faktiskt uttagits av bolaget.

Energimyndighetens yttrande

Ellagen och miljöbalken gäller parallellt. Ellagen innehåller inte några bestämmelser som begränsar miljöbalkens tillämpningsområde och det finns inte några bestämmelser i miljöbalken som innebär att tillståndsplikten i 12 kap. 1 § miljöbalken inte gäller om en verksamhet eller åtgärd varit föremål för en koncessionsprövning enligt ellagen.

2 kap. 1 § 1 st. ellagen tillkom i början av 1980-talet. Syftet var att förhindra att vissa förberedelseåtgärder föregrep koncessionsprövningen, såsom upphuggning av kraftledningsgator i skogsmark, schaktningsarbeten och stolprensning. Genom lagändringen kom även dessa åtgärder att omfattas av lagens ansvarsbestämmelser.

Naturvårdsverkets yttrande

Det bör inte ses om en husbehovstäkt om det utbrutna materialet används som ersättning för tjänster, avyttras eller på annat sätt utnyttjas kommersiellt (Prövning av täkter; Handbok med allmänna råd 2003:1, s. 14). Av förarbetena till naturvårdslagen framgår att med husbehovstäkt avses i första hand den förbrukning som behövs för att sköta en jordbruks- eller skogsfastighet (prop. 1964:148, s. 75). I rättspraxis har dock reglerna om husbehovstäkt ansetts omfatta alla slags fastigheter. Det avgörande har bedömts vara att det utbrutna materialet används inom fastigheten och för dess eget behov, att materialet inte är för avsalu eller på annat sätt har utnyttjats kommersiellt. Detta är rättsläget även efter miljöbalkens ikraftträdande.

Uttag av material av markinnehavaren inom fastigheten för fastighetens behov, såsom exempelvis uttag till vägbygge för skogsskötsel har ansetts ingå i begreppet husbehovsuttag (prop. 1997/98:45, del 1, s. 378). I detta fall har dock syftet med det uttagna materialet varit att kunna nå ledningsgatan och ledningsstolparna. Uttaget har därför skett för bolagets egen näringsverksamhet. Det förhållande att även fastighetsägaren haft viss nytta av vägdragningen, som en följd effekt, gör inte att uttaget kan betraktas som en husbehovstäkt. Uttag inom ledningsområdet skall med avseende på frågan om husbehov bedömas på samma sätt som uttag utanför detta område.

En markinnehavare är inte nödvändigtvis fastighetsägaren utan det kan vara någon som med nyttjanderätt brukar marken. Begreppet nyttjanderätt bör i detta sammanhang tolkas restriktivt. Nyttjanderätten bör främst syfta till att bruka marken som skogs- och jordbruksfastighet, exempelvis som arrenderätt för jordbruksverksamhet.

Miljööverdomstolens domskäl

Som miljödomstolen konstaterat gäller miljöbalken och ellagen parallellt. Det förhållandet att det skett en prövning enligt ellagen innebär inte någon begränsning av den tillståndsplikt för täktverksamhet som gäller enligt 12 kap. 1 § miljöbalken.

Det material som bolaget tagit ut har använts för att nå ledningsgatan eller ledningsstolparna. Ett sådant uttag kan inte anses ingå i begreppet hushållstäkt som utgör ett undantag från kravet på tillståndsplikt enligt 12 kap. 1 § miljöbalken. Det förhållandet att fastighetsägarna må ha haft en viss nytta av uttaget förändrar inte situationen.

Miljööverdomstolen finner således lika med miljödomstolen att täktuttagen har utgjort sådan verksamhet som omfattas av tillståndsplikten i 12 kap. 1 § miljöbalken. Uttagen har skett i bolagets näringsverksamhet. Objektiva förutsättningar att ta ut avgift föreligger därmed och det kan inte heller anses uppenbart oskäligt att avgifterna tas ut.

Miljödomstolen har ansett att varje enskilt ingrepp i naturen skall ses som en separat verksamhet och att följaktligen miljöstraffavgift skall påföras för varje uttag. Någon omständighet eller något förhållande som skulle tala mot detta har inte framkommit i Miljööverdomstolen. Miljööverdomstolen ansluter sig därför till miljödomstolens bedömning.

Det är inte helt klart hur stora kvantiteter som bolaget har tagit ut vid varje täkt. På grund härav och med hänsyn till legalitetsprincipen bör avgifternas storlek bestämmas med en viss säkerhetsmarginal. Miljööverdomstolen anser att hälften av den av länsstyrelsen uppskattade uttagsmängden skall läggas till grund för beräkningen av avgiftens storlek.

Beslut i protokoll den 25 oktober 2004 i mål M 4877-04

Underinstans: Stockholms tingsrätt, miljödomstolen
Klagande: Miljöpartiet de gröna i Nyköping
Saken: Tillstånd enligt miljöbalken till Studsvik Nuclear AB:s verksamhet
i Studsvik
Nyckelord: Klagorätt, politiskt parti

Bakgrund

Den fråga som Miljööverdomstolen hade att ta ställning till gällde om klaganden hade rätt att överklaga miljödomstolens dom.

Miljööverdomstolen

En dom om tillstånd enligt miljöbalken får under vissa förutsättningar överklagas av ideella föreningar som enligt sina stadgar har till syfte att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen (16 kap. 13 § miljöbalken). Genom denna bestämmelse har vissa miljöorganisationer fått talerätt (prop. 1997/98:45 del I sid. 486 ff).

Sammanslutningar eller grupper av väljare, som uppträder i val under särskilda beteckningar, är enligt 3 kap. 7 § regeringsformen att anse som politiska partier och deras syfte är att bedriva en politisk verksamhet (jfr prop. 1973:90 s. 156). Syftet med bestämmelsen i 16 kap. 13 § miljöbalken har inte varit att ge politiska partier en talerätt. På grund härav och då det inte heller visats att Miljöpartiet de gröna berörs av den överklagade domen på ett sådant sätt att det på andra grunder skall anses ha rätt att överklaga den kan deras överklagande inte tas upp till prövning.

Miljööverdomstolen avvisar Miljöpartiet de grönas i Nyköping överklagande.

Slutligt beslut den 29 oktober 2004 i mål M 9120-03

Underinstans:	Östersunds tingsrätt, miljödomstolen
Klagande:	Länsstyrelsen i Jämtlands län
Motpart:	Ljungåfors Kraft AB:s konkursbo
Saken:	Tillstånd enligt miljöbalken till Ljungå kraftverk i Ljungån, Bräcke kommun; nu fråga om undanröjande och återförvisning
Nyckelord:	Miljökonsekvensbeskrivning, riksintresse för naturvården, nollalternativ, Natura 2000-område

Bakgrund

Miljööverdomstolen tog i detta mål ställning till om konsekvenserna för naturmiljön var tillräckligt redovisade i miljökonsekvensbeskrivningen och om underlaget varit tillräckligt för en prövning av tillstånd till verksamhet som påverkar ett Natura 2000-område.

Vid Ljungåforsen har tidigare funnits två dammar och ett kraftverk. Driften av kraftverket är nedlagd sedan 1967 och dammarna är raserade. Ljungåfors Kraft AB har därefter sökt och 1995 fått tillstånd till uppförandet av ett nytt kraftverk vid Ljungåforsen. Under år 2001 påbörjades byggandet av det nya kraftverket. Utförandet kom dock att få en annan utformning än vad tillståndet medgav. Avvikelserna var av sådan omfattning att de inte kunde inrymmas i tillståndet, utan arbetena stoppades efter propåer från länsstyrelsen i april 2002. Bolaget ansökte därefter om tillstånd till de gjorda avvikelserna. Miljödomstolen ogillade ansökan med motiveringen att bolagets talan om tillstånd till enbart gjorda avvikelser inte kunde väckas i ett ansökningsmål enligt miljöbalken.

Bolaget sattes i konkurs 2003. Konkursboet ansökte om tillstånd till uppförande av kraftverket i huvudsaklig överensstämmelse med vad som redovisades i ansökan, där ansökan utgår från ett fullföljande av byggandet med de avvikelser som föreligger i förhållande till tillståndet från 1995.

Miljödomstolen lämnade i det nu aktuella målet konkursboet tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken att anlägga Ljungå kraftverk. Domen överklagades av länsstyrelsen som yrkade att tillståndsansökan skulle avslås. I andra hand yrkade länsstyrelsen att domen skulle undanröjas och återförvisas till miljödomstolen för förnyad prövning.

Miljööverdomstolen

Utveckling av talan

Länsstyrelsen

Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) saknar ett flertal av de uppgifter som skall ingå enligt 6 kap. 7 § miljöbalken. Det saknas helt uppgifter, utredningar eller beskrivningar om hur verksamheten direkt eller indirekt påverkar naturvärdena inom Ljungån. Denna å som är ett biflöde till Gimån är av riksintresse för naturvården. Den planerade vattenkraftanläggningen ligger inom gränsen för detta område. Området är beskrivet som en skogsälv beläget i det norrländska bergskullandskapet. Längs ån finns orörda skogsområden och opåverkade sjö- och älvsträckor. Sökanden har inte noterat att verksamheten ligger inom riksintresseområde.

Motsvarande brist på redovisning gäller verksamhetens direkta och indirekta påverkan på det intilliggande Natura 2000-området Gimån uppströms Holmsjön (områdeskod SE0720294). Bevarandesyfte är att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för ett ”Naturligt större vattendrag av fennoskandisk typ”. Vattenområdet är idag ett fungerande ekosystem med fritt strömmande vatten med möjlighet för olika arter, exempelvis bevarandeområdets karaktärsarter öring och harr samt den rödlistade uttern, att fritt röra sig mellan Ljungån och Holmsjön respektive delar av Gimån. På grund av bristerna i miljökonsekvensbeskrivningen går det inte att bedöma konsekvenserna för dessa naturvärden.

Länsstyrelsen anser att bolagets redovisning av nollalternativ inte är i överensstämmelse med den definition av nollalternativ som ges i 6 kap.7 § miljöbalken. Viktiga tekniska underlag har inte ingetts till och godkänts av tillståndsmyndigheten.

Verksamheten kan heller inte anses tillåten enligt 11 kap. 6 § miljöbalken. Vid ansökan om tillstånd krävs att sökanden skall uppfylla kunskapskravet vid ansökningstillfället. Med hänsyn till bristerna i miljökonsekvensbeskrivningen anser länsstyrelsen att kravet inte är uppfyllt.

Ljungån är det största biflödet till Gimån. Olika arter kan idag röra sig fritt mellan Ljungån, Gimåsystemet och Holmsjön. Hit hör lek- och näringsvandrande öring och harr. Anläggandet av ett vattenkraftverk kommer att fragmentera bort ån helt och hållet från sitt naturtillstånd som opåverkad

strömsträcka. Risken är betydande att en bottenfauna av nationellt bevarandehänsyn slås ut. I bottenfaunan ingår en mycket stor artdiversitet av bl.a. sländlarver, snäckor, musslor och olika kräftdjur. Risken är stor att områdets fiskfauna får omfattande skador och att detta också berör Gimåns karaktärsarter öring och harr. Det är sannolikt att Ljungån har betydelse för utterns näringssök efter fisk. Verksamheten kommer att innebära en betydande påverkan på uttern. Sammantaget anser länsstyrelsen att de höga naturvärdena i området i sig utgör grund för att ansökningen bör avslås. I vart fall borde inte miljödomstolen ha prövat ansökan utan att dessförinnan se till att målet var tillräckligt utrett.

Konkursboet

Lokalisering, utformning och omfattning av verksamheten har noga beskrivits i miljökonsekvensbeskrivningen som dessutom innehåller en rad förslagsyftande till att förebygga skada. Beträffande väntade konsekvenser för människors hälsa, miljön och hushållningen med mark och vatten innehåller miljökonsekvensbeskrivningen utförliga beskrivningar. Där behandlas inte bara konsekvenserna av ett fullföljande av företaget i enlighet med ansökan utan också en beskrivning av konsekvenserna om kraftverksföretaget skulle utföras så som gällande tillstånd anger och konsekvenserna av att ingenting görs åt nuvarande förhållanden, d v s att mark och vatten lämnas såsom det ser ut i området i nuläget. Det finns varken allmänt eller enskilt intresse av att låta allt förbli som det är i dag. Därför har konkursboet ansett sig kunna avfärda detta ”nollalternativ”.

Länsstyrelsens påstående att miljökonsekvensbeskrivningen inte uppfyller miljöbalkens krav är således helt obefogat. Den medger en samlad bedömning av verksamhetens påverkan på människors hälsa och miljön. Dessutom har både vattendomstolen och Vattenöverdomstolen vid prövningarna 1994 respektive 1995 bedömt den aktuella fallsträckan för kraftproduktion och förklarat den tillåtlig.

Konkursboet ifrågasätter om Ljungån ingår i det område som utgör ett riksintresse. Länsstyrelsen har inte i enlighet med 6 kap. 12 § miljöbalken vid samrådet upplyst bolaget om att det finns ett riksintresse i Ljungån. Det

finns inget skäl att anta att hinder mot kraftverkföretaget kan möta enligt 3 kap. 6 § miljöbalken.

Om ett Natura 2000-område finns i Gimån nedströms Ljungåns utflöde får det anses helt uteslutet att ett kraftverk i Ljungån, som utnyttjas endast för s.k. strömkraftdrift (alltså utan någon reglering), skulle kunna på ett betydande sätt påverka miljön i ett reglerat nedströmsområde. Miljödomstolen har således haft goda skäl för sitt konstaterande att särskilt tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken inte erfordras.

Yttranden

Naturvårdsverket har anfört bl.a. följande. Natura 2000-området Gimån uppströms Holmsjön kan komma att påverkas på ett sådant sätt att den sökta verksamheten är tillståndspliktig enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Eftersom ett tillstånd enligt 7 kap. 28 b § är en förutsättning för vattenverksamheten enligt 4 kap 8 § miljöbalken så bör tillståndet till vattenverksamheten upphävas och målet återförvisas till miljödomstolen för förnyad prövning. Miljökonsekvensbeskrivningen bör vidare kompletteras med ett nollalternativ som beskriver situationen innan kraftverket började byggas.

Fiskeriverket har yttrat sig över det tilltänkta kraftverkets inverkan på allmänt fiskeintresse samt över åtgärder till skydd och kompensation för detta.

Miljööverdomstolens domskäl

Naturvårdsverket fattade den 7 februari 2000 beslut om vilka områden som bedöms vara av riksintresse för naturvård. Av beslutet framgår att områdena redovisas länsvis i områdesförteckningar med tillhörande översiktskartor, vilka är intagna som bilagor till beslutet. I områdesförteckningen är Gimån utpekad som ett område av riksintresse, där riksvärdet anges vara älvdal med följande närmare beskrivning. Gimån är en skogsälv belägen inom det norrländska bergkullandskapet. Längs ån finns delvis orörda skogsområden samt opåverkade sjö- och älvsträckor. Till vissa delar har Gimån vildmarks-karaktär. Ljungå är ett storkuperat kameområde med åskullar och dödisgröpar. Området har högt geovetenskapligt värde.

I beskrivningen av riksintresset Gimån omnämns således förutom Gimån även Ljungå, som är ett landområde kring Ljungå kapell. På den till Natur-

vårdsverkets beslut bilagda kartan är riksintresset Gimån inritat, varav framgår att det omfattar dels själva Gimån inklusive sjöar från Bräcke fjärden till länsgränsen i Holmsjön, dels ett område kring Sännån, dels området kring Ljungå kapell och dels Ljungån från Lungsjön till mynningen i Holmsjön. Att riksintresset Gimån omfattar även Ljungån framgår således av den till beslutet bilagda kartan men inte av beskrivningen. Detta kan synas vara en brist. Naturvårdsverkets beslut om riksintressen måste emellertid för att kunna förstås läsas tillsammans med bl.a. tillhörande kartbilagor. För att förstå utbredningen av det riksintressanta området Gimån är det alltså nödvändigt att använda sig av kartan. Av kartan, som med nummer och namn anknyter till det utpekade områdets nummer och namn, framgår att Ljungån från Lungsjön till mynningen i Holmsjön omfattas av riksintresset Gimån.

Den plats som avses med ansökan om tillstånd finns således inom ett område som av Naturvårdsverket bedömts vara av riksintresse för naturvården. Det har inte framkommit att området är utpekad som riksintresse av något annat slag.

I 3 kap. 6 § miljöbalken föreskrivs dels att mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- och kulturmiljön, dels att områden av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot sådana åtgärder.

Den beskrivning av naturvärdena i riksintresset Gimån som hör till Naturvårdsverkets beslut får antas gälla även för den i riksintresset ingående Ljungån. Att Naturvårdsverket sålunda gjort bedömningen att Ljungån har dessa höga naturvärden får, vid den bedömning som domstolen själv har att göra, anses utgöra presumtion för att området är av riksintresse för naturvården enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Vattendraget skall därmed skyddas från åtgärder som kan påtagligt skada naturmiljön.

Den upprättade miljökonsekvensbeskrivningen behandlar inte specifikt den naturmiljö som enligt Naturvårdsverkets beslut är riksintressant och kraftverksutbyggnadens påverkan på denna. En närmare beskrivning av naturvärdena och en analys av konsekvenserna av en utbyggnad är emellertid en förutsättning för ett ställningstagande till frågan om utbyggnaden är

tillåtlig enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Dåvarande Vattenöverdomstolen, som tillämpade den med nämnda paragraf närmast likalydande 2 kap. 6 § naturresurslagen, tillät visserligen år 1994 uppförande av ett kraftverk alldeles i närheten av den plats som nu är i fråga. Därvid gjordes emellertid inte någon närmare bedömning av kraftverkets påverkan på de naturvärden som Naturvårdsverket sedermera utpekat som riksintressanta.

En första förutsättning för att en utbyggnad skall kunna tillåtas är alltså att den påverkan på naturmiljön som en utbyggnad medför inte kommer att påtagligt skada naturvärden som är av riksintresse. Eftersom Ljungån enligt Naturvårdsverket ansetts ha sådana naturvärden och en utbyggnad av kraftverket innebär ett stort ingrepp i naturen är det högst osäkert om denna förutsättning kan uppfyllas. Frågan kan emellertid inte avgöras utan en noggrann genomgång av påverkan och eventuella skador på naturvärdena. För detta ändamål krävs det en komplettering av miljökonsekvensbeskrivningen. Kompletteringen bör ske vid miljödomstolen som därefter får bedöma kraftverkets förenlighet med bestämmelsen i 3 kap. 6 § miljöbalken; miljödomstolen har i den överklagade domen endast gjort en begränsad prövning i detta hänseende med beaktande främst av Ljungådalens geologiska utseende. Utgångspunkten vid bedömningen skall vara de förhållanden som rådde på platsen innan de anläggningar kom till stånd som ansökan avser. Det nollalternativ som angivits i miljökonsekvensbeskrivningen, nämligen ett kraftverk uppfört enligt tillståndet från 1994, kan alltså inte godtas. Detta skall även i övrigt beaktas vid en komplettering av miljökonsekvensbeskrivningen.

Miljödomstolen har konstaterat att Ljungån mynnar i ett Natura 2000-område. Miljödomstolen har därefter företagit en prövning enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken och därvid funnit att kraftverket med iakttagande av medgivna försiktighetsmått inte på ett betydande sätt skulle kunna påverka livsmiljön i Natura 2000-området. Den upprättade miljökonsekvensbeskrivningen saknar emellertid uppgifter som enligt 6 kap. 7 § tredje stycket miljöbalken behövs vid en prövning enligt 7 kap. 28 b samma lag. Därför har miljökonsekvensbeskrivningen i Miljööverdomstolen kompletterats med uppgifter som behövs för en sådan prövning. Det bör ankomma på miljödomstolen att efter målets återupptagande med den nu föreliggande utred-

ningen och eventuellt ytterligare utredning som underlag företa prövning enligt 7 kap. 28 a och 29 §§ miljöbalken.

På grund av det anförda skall miljödomstolens dom undanröjas och målet visas åter till domstolen för fortsatt behandling.

Dom den 8 november 2004 i mål M 5080-03

Underinstans: Vänersborgs tingsrätt, miljödomstolen
Klagande: H-Gnejs AB, Slöinge
Motpart: Länsstyrelsen i Hallands län
Saken: Förelägganden enligt 26 kap. miljöbalken rörande täkt
Nyckelord: Tillsynsföreläggande, Europakonventionen, oskuldspresumtionen

Bakgrund

I syfte att bl.a. utröna om H-Gnejs överskridit sitt täktillstånd förelade länsstyrelsen bolaget att mäta in täkten samt att vidta vissa återställningsåtgärder. Bolaget överklagade beslutet men miljödomstolen fann inte skäl att ändra det.

I domstolarna aktualiserades frågan om tillämpning av den s.k. oskuldspresumtionen.

Miljödomstolen

Bolaget har som grund för sitt yrkande att föreläggandet om inmätning skall upphävas i första hand anført att föreläggandet strider mot artikel 6 punkt 1 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ("konventionen") som genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna blivit gällande i Sverige såsom svensk lag. I den angivna punkten föreskrivs att envar skall, när det gäller att pröva hans civila rättigheter och skyldigheter eller anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till opartisk och offentlig rättegång inom skäligen tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag. I Europadomstolens praxis har det i rätten till en rättvis rättegång ansetts ingå en rätt för en för brott misstänkt person att inte behöva lämna uppgifter som är belastande för honom själv. Frågan är då om länsstyrelsens föreläggande i det förevarande målet kränker denna rätt.

Miljöbalken med följdförfattningar ålägger tillståndshavaren en långtgående upplysningsplikt gentemot tillsynsmyndigheten.

Några direkta uttalanden om de intressekonflikter som tillsynsåtgärder enligt miljöbalken kan få gentemot artikel 6 punkt 1 i konventionen finns inte i förarbetena till miljöbalken. Det förhållandet får ses mot bakgrund av

att tillsynsmyndigheternas befogenheter uppfattades som ett nödvändigt och okontroversiellt inslag i lagen.

Samma uppfattning synes ha kommit till uttryck i lagstiftningsärendet avseende bl.a. tillståndshavarens skyldighet enligt 22 kap. 2a § miljöbalken att utföra utredningar till grund för prövningen av återkallelse- och omprövningsansökningar (prop. 2001/02:65 s. 37 ff).

Motiven till miljöbalken ger alltså inte någon ledning i den aktuella frågan. En liknande fråga om förhållandet mellan den enskildes upplysningskyldighet och hans rättigheter enligt konventionen har dock behandlats i samband med ändringar i taxeringslagen i propositionen "Skattemyndigheternas medverkan i brottsutredningar m.m." (prop. 1997/98:10 s. 62). Här anförs följande.

"En skatteutredning syftar endast till att åstadkomma ett gott beslutsunderlag i skattefrågan. Skatteutredningen är ingen brottsutredning och det förefaller inte finnas någonting som talar för att skatteförfarandet i sig är underkastat de krav som ställs upp i konventionens sjätte artikel. Det kan också ifrågasättas om den skattskyldige över huvud taget kan sägas vara skyldig att medverka i de fall där det inte får utövas något tvångsmedel för att förmå honom eller henne att medverka och inte heller något straffansvar är kopplat till kravet på medverkan. Det finns därför inte anledning att nu göra avsteg från skyldigheten att medverka vid en skatteutredning annat än i den mån detta är befogat av de hänsyn som måste tas till kravet på en rätts-säker process i brottmål. Eftersom de kraven inte synes innebära mer än att den skattskyldige inte får tvingas att faktiskt medverka i brottsutredningen mot sig själv, bör enligt regeringens mening Skattekontrollutredningens förslag genomföras i den formen att skattemyndigheter under vissa förutsättningar inte tillåts inhämta utredning med hjälp av vitesförelägganden."

Propositionen resulterade i att det i 3 kap. 5 § 2 st. taxeringslagen (1990:324) togs in ett förbud att, när det finns anledning att anta att den skattskyldige eller ställföreträdare för denne har begått brott, förelägga den skattskyldige vid vite att medverka i utredningen av en fråga som har samband med den gärning som brottsmisstanken avser.

Miljödömsstolen har inte kunnat finna någon svensk praxis angående just gränsen för tillsynsmyndigheternas krav på uppgifter eller utredning från

verksamhetsutövaren. I rättsfallet RÅ 1996 ref. 97 behandlas dock en liknande fråga om lagligheten enligt konventionen av vissa åtgärder om enligt lagen (1994:479) om särskilda tvångsåtgärder i beskattningsförfarandet.

Europadomstolen har behandlat olika myndighetsåtgärders tillåtlighet enligt konventionen i rättsfallen

F v. Frankrike, dom den 23 februari 1993,

S v. Storbritannien, dom den 17 december 1996, och

S v. Frankrike, dom den 20 oktober 1997,

alla tillgängliga på www.echr.coe.int.

Från utländsk praxis bör också framhållas House of Lords' dom i målet *R. v. Hertfordshire County Council, ex p. Green Environmental Industries Ltd. and Another*, [2000] All E.R. 773, tillgängligt på www.parliament.uk/judicial_work. I det målet befanns en - straffsanktionerad - begäran från en miljömyndighet om upplysningar rörande verksamheten på ett olovligt avfallsupplag inte strida mot konventionen.

De utländska rättsfallen kommenteras av HD i *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 189 f, och av JD i en uppsats *Miljörätt och Europakonventionen* som beräknas bli publicerad under juni 2003 i *Miljöantologi*, Skrifter från Rättsfonden, Iustus förlag.

Såvitt miljödomstolen kan utläsa har i praxis i anslutning till konventionen en uppgiftsskyldighet inte ansetts konventionsstridig när skyldigheten inte varit sanktionerad med straff eller liknande tvångsmedel och myndighetens krav på uppgifter inte direkt gått ut på att tvinga fram ett erkännande av lagstridigt förfarande.

Regeringens ståndpunkt i den ovan citerade propositionen synes alltså ha stöd i Europadomstolens m.fl. praxis.

Länsstyrelsens föreläggande är inte förenat med vite och det är straffritt att vägra besvara det. Föreläggandet avser upplysningar om rena fakta och kan besvaras utan att det därigenom erkänns att någon straffbar handling har ägt rum. Med hänsyn härtill finner miljödomstolen att föreläggandet inte strider mot artikel 6 punkt 1 i konventionen.

Bolaget har i andra hand motsatt sig föreläggandet på den grunden att det inte är möjligt att grunda föreläggandet att mäta in täkten på 26 kap. 21 § miljöbalken eftersom bolaget inte har tillgång till de begärda uppgifterna med mindre bolaget utför omfattande mätningar. Som bolaget uppgivit är 21 § endast tillämplig på uppgifter som är lätt åtkomliga för verksamhetsutövaren. Att de uppgifter som begärts är sådana som verksamhetsutövaren enligt reglerna om egenkontroll borde ha lätt tillgängliga synes inte spela någon roll för denna bedömning. Domstolen delar därför bolagets uppfattning att föreläggandet inte kunnat grundas på 26 kap. 21 § miljöbalken.

Enligt domstolens mening kunde länsstyrelsen i stället ha utfärdat föreläggandet med stöd av 26 kap. 22 § miljöbalken (se bl.a. prop. 1997/98:45 II s 282). Tåktverksamheten är i och för sig en sådan verksamhet som omfattas av paragrafen och att brytningsdjupet i en tåkt kan ha blivit för stort får anses vara ett förhållande som kan medföra olägenhet för miljön.

Domstolen delar länsstyrelsens bedömning att de begärda uppgifterna är av vikt för tillsynen och att den osäkerhet som finns om tåktens läge och omfattning motiverar att bolaget mäter in täkten och redovisar resultaten. Vid denna bedömning saknar det betydelse att föreläggandet har grundats på en annan bestämmelse än den som domstolen har funnit tillämplig.

Bolagets yrkande att föreläggandet upphävs skall därför avslås. Tiden då resultatet från inmätningen skall vara tillsynsmyndigheten tillhanda måste naturligtvis ändras.

Vid denna utgång har länsstyrelsen medgivit bolagets yrkande att efterbehandlingen skall vara utförd senast inom två månader efter det att domen vunnit laga kraft, under förutsättning att inmätning har skett innan efterbehandlingsåtgärden vidtas. Miljödomstolen delar länsstyrelsens bedömning att inmätningen av täkten måste göras innan efterbehandlingen påbörjas. Tidpunkten för när efterbehandlingen skall vara utförd skall därför bestämmas till två månader efter att denna dom vunnit laga kraft.

Miljööverdomstolen

H-Gnejs

Anklagelse om brott föreligger. Då bolaget är ett familjeföretag som företräds av BAG är misstankarna automatiskt riktade mot denne oavsett om föreläggandet riktats mot bolaget. Det framgår av länsstyrelsens föreläggande att detta är föranlett av att polisen besökt tåkten ifråga. Det saknar härvid betydelse om föreläggande framförs av polisen eller av tillsynsmyndigheten. Föreläggandet är utformat på så sätt att bolaget måste efterkomma föreläggandet för att inte drabbas av en sanktion i form av ett ianspråktagande av ställd säkerhet. Bolaget har vidare inte upplysts om rätten att förhålla sig passiv.

Miljööverdomstolens domskäl

Enligt en särskild lag (SFS 1994:1219) gäller den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (konventionen) sedan den 1 januari 1995 som lag här i landet. Artikel 6 i konventionen garanterar enskilda rätten till domstolsprövning och en rätts-säker process. I Europadomstolens praxis har denna rätt kommit att uttolkas så att den innefattar en rätt för en enskild som är anklagad för brott att inte tvingas medverka till att lämna uppgifter som har samband med brottet.

Miljörätten är ett rättsområde inom vilket den enskildes uppgiftsskyldighet och egenkontroll är viktiga förutsättningar för att systemet skall fungera. Betydelsen av en fungerande tillsyn i olika sammanhang har också påtalats av Europadomstolen och det förefaller inte finnas något som allmänt sett talar för att enskilda personer kan uppställa krav motsvarande konventionens sjätte artikel vid miljörättslig tillsyn (jfr t.ex. Saunders mot Förenade Kungariket, 1996-12-17). Avsteg från skyldigheten att medverka i utredningar bör således endast undantagsvis komma ifråga och då endast i den mån detta är betingat av de hänsyn som måste tas till kraven på en rättssäker process i brottmål.

Rätten för den enskilde att under vissa förhållanden vara passiv har inte varit föremål för någon generell reglering i svensk rätt. På skatteområdet har det emellertid i 3 kap. 6 § taxeringslagen intagits ett förbud mot vitesförelägganden i fall då det finns anledning att anta att den skattskyldige, eller

ställföreträdare för denne, har begått brott. Med hänsyn till vikten av enhetlig rättstillämpning bör samma grundsatser göra sig gällande på miljörättsområdet. Avsteg från skyldigheten att medverka i utredningar bör således inskränka sig till en begränsning av tillsynsmyndigheternas möjligheter att under vissa förutsättningar använda sig av sanktionerade förelägganden. En sådan ordning ligger också väl i linje med Miljöbalkskommitténs uppfattning, se SOU 2004:37, Miljöbalkens sanktionssystem och hänsynsregler, kapitel 6.

I det nu aktuella fallet har föreläggandet inte förenats med ett vite. Föreläggandet kan därför inte anses innefatta ett sådant framtvingande av uppgifter som skulle medföra att det strider mot rätten att förhålla sig passiv enligt konventionens artikel 6. Med beaktande av att länsstyrelsen anført att en efterbehandling skulle försvåra en inmätning av tåkten, bör föreläggandet emellertid utformas så att skyldigheten att efterbehandla tåkten knyts till tiden för slutförd inmätning.

Till följd av det anförda bör överklagandet lämnas utan bifall och miljödomstolens dom endast ändras på sätt som framgår av domslutet.

Dom den 8 november 2004 i mål M 5913-02

Underinstans: Umeå tingsrätt, miljödomstolen
Klagande: Vattenfall AB, Stockholm
Motpart: Kammarkollegiet, Stockholm
Saken: Omprövning av den allmänna fiskeavgiften för Harsprångets kraftverk i Lule älv
Nyckelord: Fiskeavgift, omprövning

Bakgrund

Vattenfall yrkade vid miljödomstolen att den allmänna fiskeavgiften för Harsprångets kraftverk skulle omprövas och beräknas på den oregrerade lågvattenföringen och inte den reglerade lågvattenföringen.

En fråga som aktualiserades i målet gällde vilket lagrum som skulle tillämpas vid omprövningen: 7 kap. 15 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (LSV) eller 24 kap. 8 § miljöbalken.

Miljödomstolen

Enligt 2 kap. 8 § vattenlagen är den som vill anlägga en damm eller annan byggnad i vatten där det finns fisk skyldig att utan ersättning vidta och för framtiden underhålla sådana anordningar som krävs för att fisken skall kunna ta sig fram. En bestämmelse med motsvarande innebörd i miljöbalken finns i 11 kap. 8 §. I stället för direkta kompensationsåtgärder ansågs det under vattenlagens tid i praxis möjligt att som ett alternativ bestämma särskilda avgifter enligt stadgandet (se NJA II 1954 s 215 och SOU 1977:27 s 316). Så kan idag göras enligt uttryckligt lagstöd i 6 kap. 5 § LSV. Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 1955 (SFS 1954:124) infördes i 2 kap.8 § andra stycket vattenlagen en möjlighet att på ansökan av det allmänna eller av byggnadens ägare ompröva sådana anordningar eller föreskrifter som bestämts till skydd för fisket.

I 2 kap. 10 § vattenlagen stadgas att vid vissa slags byggnationer i vatten är byggnadens ägare skyldig att betala en viss årlig avgift till befrämjande av fisket inom landet, ifall byggnaden orsakar en inte obetydlig ändring i de naturliga vattenståndsförhållandena eller hindrar eller försvårar fiskens framkomst. Avgiften skall – när det gäller byggnad för tillgodogörande av vatten som drivkraft – utgå med ett visst belopp per hästkraft som kan tas ut

vid byggnaden. Beloppet per hästkraft skall bestämmas med avseende bland annat på om det finns fiske som skadas genom byggnaden, om inverkan på fisket är mer eller mindre menlig med hänsyn till byggnadens storlek och beskaffenhet i övrigt samt dess belägenhet, om byggnadens ägare ålagts åtgärder jämlikt 2 kap. 8 § och om sådana åtgärder medför större eller mindre kostnad. Motsvarande reglering återfinns idag i 6 kap. 6 – 8 §§ LSV. Även i 2 kap. 10 § vattenlagen infördes den 1 januari 1955 regler om omprövning, nämligen i ett nytt andra moment i paragrafen. Två omprövningsmöjligheter ges: Enligt den ena, som föreskrivs i första stycket av andra momentet, skall en årlig avgift gälla i perioder om 20 år, och det allmänna och byggnadens ägare kan ansöka om omprövning vart tjugonde år. Ändringar enligt denna regel skall göras med hänsynstagande till förändringar i penningvärdet. Enligt den andra omprövningsmöjligheten, som anges i ett andra stycke av samma moment, kan frågan om avgiftens storlek tas upp till omprövning utan kopplingen till tjugooårsperioder, i samband med en omprövning enligt 2 kap. 8 §, varvid en begränsningsregel finns för omfattningen av vad som sammanlagt kan åläggas byggnadens ägare enligt 2 kap. 8 § och 10 §. Enligt det tredje momentet kan, i samband med en ansökan enligt 2 kap. 8 § andra stycket, byggnadens ägare åläggas att betala en avgift enligt 2 kap. 10 §.

I 1983 års vattenlag (1983:291) finns regeln om skyldighet att kompensera fisket i 3 kap. 11 § och föreskrifterna om avgift i 10 kap., där det i 5 § anges att vattendomstolen, i stället för att meddela villkor enligt 3 kap. 11 §, får ålägga tillståndshavaren att betala en särskild avgift för främjande av fisket i det vatten som berörs av vattenföretaget eller inom något angränsande vattenområde – ofta kallad lokal fiskeavgift – och i 6 § en föreskrift om årlig allmän fiskeavgift. Enligt 15 kap. 4 § samma lag kan vattendomstolen meddela ändrade bestämmelser, om anordningar som har vidtagits eller villkor som har meddelats till skydd för fisket enligt 3 kap. 11 § eller 10 kap. 5 § visar sig vara mindre ändamålsenliga. Sådan omprövning är Kammarkollegiet behörigt att söka. Dessutom har tillståndshavaren möjlighet att söka omprövning enligt 15 kap. 8 §. Vidare får vattendomstolen enligt 15 kap. 12 § på ansökan av Kammarkollegiet eller den avgiftsskyldige föreskriva sådan ändring av en allmän fiskeavgift som kan behövas med

hänsyn till erfarenheterna av företagets verkningar eller till bestående hinder att utnyttja företaget i den avsedda omfattningen; fråga om ändring av en sådan avgift får även tas upp till prövning i samband med en omprövning enligt bland andra 4 och 8 §§ i samma kapitel.

Av miljöbalken följer att omprövning kan göras enligt 24 kap. 5 § första stycket 11 av sådana anordningar eller villkor till skydd för fisket som har föreskrivits med stöd av 11 kap. 8 § i balken eller enligt 6 kap. 5 § LSV (dvs. en lokal fiskeavgift). Behöriga att söka sådan omprövning är Naturvårdsverket, Kammarkollegiet och länsstyrelsen samt i vissa fall kommunen. Enligt 24 kap. 8 § miljöbalken kan omprövning under vissa förutsättningar göras på begäran av tillståndshavaren av andra bestämmelser och villkor i en tillståndsdom än sådana som avser storleken av ersättningsbelopp. Slutligen får miljödomstolen enligt 7 kap. 15 § LSV på ansökan av länsstyrelsen eller den avgiftsskyldige föreskriva den ändring av en allmän fiskeavgift som kan behövas med hänsyn till erfarenheterna av vattenverksamhetens verkningar eller till bestående hinder att utnyttja verksamheten i den avsedda omfattningen; frågan om ändring av en sådan avgift får även tas upp till prövning i samband med en omprövning enligt 24 kap. 5 och 8 §§.

Ett första spörsmål att ta ställning till i målet är om omprövning av en allmän fiskeavgift på ansökan av tillståndshavaren kan göras såväl enligt 7 kap. 15 § LSV som enligt 24 kap. 8 § miljöbalken.

Som har framgått av den nyss lämnade redovisningen av hur lagstiftningen i dessa frågor kom till ingick omprövningsreglerna beträffande allmän fiskeavgift vid tillkomsten som ett eget moment bland avgiftsreglerna i 2 kap. 10 § vattenlagen. Det föreskrevs då också i andra stycket av momentet att en sådan omprövning som inte hade att göra med tjugoårsperioderna kunde ske i samband med omprövning av åligganden enligt 2 kap. 8 § vattenlagen, varvid inte heller krävdes en särskild ansökan, utan yrkandet framställdes i omprövningsmålet. Förpliktelseerna enligt respektive stadgande hörde också samman på det sättet att man vid bestämmande av avgift enligt 2 kap. 10 § skulle beakta bl.a. om byggnadens ägare hade förpliktats enligt 8 § att vidta och underhålla anordningar för fiskets bestånd och de större eller mindre kostnader som detta medförde. Även vid bestämmande av all-

män fiskeavgift enligt de idag gällande reglerna skall enligt 6 kap. 8 § tredje stycket LSV hänsyn tas till omfattningen av de förpliktelser som verksamhetsutövaren har ålagts enligt 6 kap. 5 § LSV eller i villkor enligt 11 kap. 8 § miljöbalken.

I 1983 års vattenlag förekom inte längre möjligheten till omprövning med tjugo års mellanrum. I stället knöts avgifterna till det allmänna basbeloppet. Samtidigt flyttades den nu ifrågavarande omprövningsbestämmelsen som har att göra med ändrade förhållanden till en egen paragraf, nämligen 15 kap. 12 § i den lagen. Det framgår inte av motiven till bestämmelsen (prop. 1981/82:130 s 178 ff., ssk. 187, 190 ff., ssk. 195, och 577) att någon ändring i sak avsågs med denna utbrytning från avgiftsbestämmelsen. I motiven till 15 kap. 8 § (a. prop. s 573) sägs, med hänvisning till 2 kap. 31 § första stycket 1918 års vattenlag, att stadgandet ger tillståndshavaren möjlighet att t.ex. utverka ändrade eller nya bestämmelser om innehållande och tappning av vatten eller, med hänvisning till 2 kap. 8 § i samma vattenlag, föreskrifter rörande fisket. I övrigt framgår inte av motiven att 15 kap. 8 § i 1983 års vattenlag avsetts även omfatta allmänna fiskeavgifter, vilket emellertid å andra sidan inte heller hindrar att så kan ha varit fallet.

Tanken från början med möjligheten att ompröva en allmän fiskeavgift, förutom vad gäller den periodiska omprövningen, var (NJA II 1954 s 239 nederst) att omprövningen skulle kunna göras i samband med en förnyad prövning av åliggandena enligt 2 kap. 8 § vattenlagen. Syftet med detta bör rimligen ha varit att göra det möjligt att uppnå den samordning av förpliktelser enligt 2 kap. 8 § och 10 § vattenlagen som, enligt vad som nyss nämndes, skulle eftersträvas. Enligt uttryckligt stadgande krävs numera, för att omprövning skall kunna ske, att en ändring av den allmänna fiskeavgiften behövs med hänsyn till erfarenheterna av vattenverksamhetens verkningar eller till bestående hinder att utnyttja verksamheten i den avsedda omfattningen.

Med hänsyn till den historiska bakgrunden till omprövningsbestämmelsen i 7 kap. 15 § LSV, framför allt att den till en början, dvs. när den infördes 1955, fanns i själva avgiftsbestämmelsen, till sambandet mellan å ena sidan åtgärder för fisket respektive lokala fiskeavgifter och å den andra sidan allmänna fiskeavgifter samt till de särskilda rekvisit som paragrafen

innehåller för omprövning måste antas att avsikten med bestämmelsen varit och är att den exklusivt och uttömmande skall reglera i vilka fall en allmän fiskeavgift får omprövas. 24 kap. 8 § miljöbalken är följaktligen inte tillämplig på sådana avgifter när tillståndshavaren ansöker om omprövning.

I frågan om huruvida den allmänna fiskeavgiften för Harsprångets kraftstation nu bör ändras med tillämpning av 7 kap. 15 § LSV får till en början uppskovsbeslutet i vattendomstolens dom den 7 oktober 1950 förstås på det sättet att vad som sköts upp var bestämmandet av hur stor återstående skada som skulle kompenseras med allmän fiskeavgift, således bestämmandet av *avgiften* per turbinhästkraft. Annorlunda uttryckt prövades och bestämdes *antalet* hästkrafter slutligt i den nämnda domen. Efter överklagande till Högsta domstolen fastställdes antalet hästkrafter slutgiltigt 1952. Beloppet per hästkraft bestämdes slutligt så nyligen som 2001 genom Miljööverdomstolens dom DM 5. Vilka åtgärder enligt 2 kap. 8 § vattenlagen som skulle åläggas tillståndshavaren hade då bestämts slutligt 1994 och var således känt när Miljööverdomstolen slutgiltigt bestämde fiskeavgiftens storlek per turbinhästkraft och kunde alltså beaktas när avgiften beslutades.

Vid en omprövning enligt 7 kap. 15 § LSV kan som nämnt beaktas dels erfarenheterna av vattenverksamhetens verkningar, dels bestående hinder att utnyttja verksamheten i den avsedda omfattningen. Vattenfall AB hänför sig när det gäller grunderna för bolagets ansökan om omprövning dels till avgifternas proportionalitet mellan olika anläggningar i Lule älv, dels till beräkningen av antalet turbinhästkrafter och dels till sådana omständigheter som har att göra med den totala omfattningen av åligganden enligt 2 kap. 8 och 10 §§ vattenlagen.

I sistnämnda hänseende tar Vattenfall AB:s argumentation endast sikte på sådana omständigheter som förelåg redan före Miljööverdomstolens dom den 30 januari 2001. Det påstås inte att några nya erfarenheter av vattenverksamhetens verkningar har vunnits sedan dess eller att något bestående hinder har uppkommit att utnyttja Harsprångets kraftstation i den avsedda omfattningen. Som Vattenfall AB lagt upp sin talan i den delen finns således inte skäl för omprövning enligt 7 kap. 15 § LSV.

Antalet turbinhästkrafter har bestämts slutligt redan genom Högsta domstolens dom 1952, dvs. före lagändringen 1955, och någon ändring av anta-

let hästkrafter skall därför inte göras med anledning av övergångsbestämmelserna till lagändringen; för övrigt skulle inte heller en sådan ändring ha kunnat åstadkommas med stöd av 7 kap. 15 § LSV, eftersom den inte skulle ha haft något samband med erfarenheter av vattenverksamhetens verkningar eller med bestående hinder i nyttjandet av anläggningen. Inte heller är proportionen mellan avgiften för olika anläggningar i Lule älv en sådan fråga som kan läggas till grund för omprövning enligt 7 kap. 15 § LSV.

Sammanfattningsvis har Vattenfall AB inte i målet gjort gällande sådana omständigheter som bör föranleda en omprövning av den allmänna fiskeavgiften för Harsprångets kraftstation. Bolagets ansökan i målet bör således avslås.

Miljööverdomstolen

Miljööverdomstolens domskäl

Miljööverdomstolen kan i allt väsentligt instämma i den bedömning av Vattenfalls talan som miljödomstolen redovisat i sina domskäl. Vattenfalls överklagande skall sålunda avslås.

Dom den 12 november 2004 i mål M 8011-03

Underinstans: 1. Miljö- och hälsoskyddsnamnden i Lerums kommun
2. Länsstyrelsen i Västra Götaland
3. Vänersborgs tingsrätt, miljödomstolen
Klagande: Miljö- och hälsoskyddsnamnden i Lerums kommun
Motpart: Ekåsa Samfällighetsförening, Gråbo
Saken: Föreläggande om åtgärder avseende avloppsanläggning för fastigheterna ingående i samfällighetsföreningen
Nyckelord: Tillsynsföreläggande, avloppsanläggning, kunskapskravet

Bakgrund

Miljö- och hälsoskyddsnamnden beslutade år 2002 med stöd av 26 kap. 9, 14, 19 och 22 §§ och 2 kap. 3 § och 9 kap. 7 § miljöbalken samt 12 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd att förelägga samfällighetsföreningen att vid vite inom viss tid till kommunens miljö- och hälsoskyddskontor komma in med förslag på hur föreningens avloppsanläggning skulle förbättras så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkom. Beslutet överklagades av föreningen till länsstyrelsen som upphävde det. Miljödomstolen dit miljö- och hälsoskyddsnamnden överklagade instämde i den bedömning som länsstyrelsen gjort och avlog överklagandet.

Den fråga som aktualiserades i målet gällde om tillsynsmyndigheten med stöd av tillsynsbestämmelserna i 26 kap., de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. eller hälsoskyddsreglerna i 9 kap. kunde ställa krav på en verksamhetsutövare att beträffande en verksamhet som inte var tillståndspliktig ange lösningar för hur avloppsvattnet skulle behandlas.

Länsstyrelsen

Enligt 26 kap. 19 § MB skall den som bedriver en verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller miljön fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana olägenheter. Det ankommer därutöver på verksamhetsutövaren att hålla sig informerad om verksamhetens påverkan på miljön samt om tillsynsmyndigheten begär det lämna förslag till kontrollprogram eller förbättrande åtgärder till tillsynsmyndigheten. Förslag till förbättrande åtgärder avses på sätt rubriken till nämnda bestämmelse anger endast förslag

till förbättrande åtgärder av egenkontrollen, inte av verksamheten som sådan (jfr Naturvårdsverkets allmänna råd om tillsyn, NFS 2001:3, sid. 10).

Av 26 kap. 22 § MB framgår att tillsynsmyndigheten kan erhålla det underlag som behövs för tillsynen genom att förelägga utövaren att utföra den preciserade undersökning som behövs för tillsynen. Undersökningen skall syfta till att tillförsäkra tillsynsmyndigheten fakta som underlag för bedömning av verksamheten eller åtgärden. Tillsynsmyndigheten kan dock aldrig med stöd av denna bestämmelse kräva att verksamhetsutövaren skall redovisa förslag till lösningar. Det är myndighetens sak att, utifrån de preciserade undersökningar som gjorts och utifrån sina egna kunskaper och bedömningar, föreskriva vilka åtgärder som behövs för att tillåtlighetsreglerna skall vara uppfyllda (jfr Koncessionsnämndens beslut B 1165/93).

Mot bakgrund av ovanstående skall miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut upphävas.

Miljödomstolen

Miljödomstolen som delar länsstyrelsens bedömning avslår överklagandet.

Miljööverdomstolen

Miljööverdomstolen delar underinstansernas bedömning att 26 kap. 19 § tredje stycket och 22 § första stycket miljöbalken inte ger stöd för att förelägga en verksamhetsutövare att inkomma med förslag på åtgärder för att som i detta fall förbättra en avloppsanläggning. Miljööverdomstolen tar i stället upp till bedömning om det finns stöd i 26 kap. 9 § miljöbalken för att meddela föreläggandet. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 40 § i den upphävda miljöskyddslagen.

Enligt fast praxis på miljöskyddslagens tid skulle ett tillsynsföreläggande ange tekniska åtgärder eller de störningsnivåer eller begränsningsvärden som inte fick överskridas (se prop.1997/98:45 del I sid. 494 f). Det föreläggande som utfärdats i detta mål skulle inte ha accepterats enligt den praxis som gällde.

Frågan är om föreläggandet har stöd i 26 kap. 9 § miljöbalken. Det som skulle kunna tala för det är bestämmelsen i 2 kap. 2 § miljöbalken som inte hade någon motsvarighet i miljöskyddslagen. Den bestämmelsen ställer

krav på kunskaper hos den som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd.

Miljööverdomstolen anser att det, med hänvisning till kunskapskravet, inte kan krävas av föreningen att den enligt 26 kap. 9 § miljöbalken skall redovisa förslag på åtgärder för att förbättra reningseffekten hos föreningens avloppsanläggning. Kravet på kunskaper är enligt Miljööverdomstolens bedömning så allmänt att det inte tar över de krav som från rättssäkerhetsynpunkt måste ställas på utformningen av ett tillsynsföreläggande. Av ett sådant föreläggande bör liksom tidigare klart framgå vad adressaten har att iaktta och det är tillsynsmyndighetens sak att precisera detta. Det finns däremot inte något hinder mot att förelägga föreningen enligt 26 kap. 19 och 22 §§ miljöbalken att redovisa det underlag som kan behövas för att tillsynsmyndigheten skall kunna ta ställning till vilka åtgärder som skall krävas av föreningen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har i detta fall förelagt Ekåsa Samfällighetsförening att inom viss tid ”komma in med förslag på hur föreningens avloppsanläggning skall förbättras så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer”. Mot bakgrund av vad som anförts ovan kan ett sådant föreläggande inte anses tillräckligt tydligt eller preciserat med avseende på vad föreningen faktiskt har att prestera.

Till följd av det anförda skall överklagandet således avslås.

Dom den 12 november 2004 i mål M 2824-04

Underinstans: 1. Miljö- och hälsoskydds nämnden i Östhammars kommun
2. Länsstyrelsen i Uppsala län
3. Stockholms tingsrätt, miljödomstolen

Klagande: Privatperson (K-A S)

Motpart: Miljö- och hälsoskydds nämnden i Östhammars kommun

Saken: Föreläggande om åtgärder avseende avloppsanläggning i Östhammars kommun

Nyckelord: Tillsynsföreläggande, enskilt avlopp,

Bakgrund

Miljö- och hälsoskydds nämnden förelade K-A S att dels senast en viss tid redovisa uppgifter och handlingar med förslag till lösning för behandling av avloppsvatten från avloppsanläggning med vattentoalett så att miljöbalkens föreskrifter om avloppsanläggningar enligt 12 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd efterlevs och dels senast en viss tid färdigställa avloppsanläggningen så att en uppfyller miljöbalkens föreskrifter om avloppsanläggningar enligt 12 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Både länsstyrelsen och miljödomstolen avslog K-A S:s överklagande.

Den fråga som aktualiserades i Miljööverdomstolen gällde vilka krav på precision i ett tillsynsföreläggande som kunde ställas.

Länsstyrelsen

I 9 kap. 7 § första stycket MB anges att avloppsvatten skall avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. Vidare anges att lämpliga avloppsanläggningar eller andra inrättningar skall utföras för detta ändamål.

Enligt 12 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd är det förbjudet att i vattenområde släppa ut avloppsvatten från vattentoalett eller tätbebyggelse, om avloppsvattnet inte genomgått längre gående rening än slamavskiljning. Förbudet gäller dock inte om det är uppenbart att sådant utsläpp kan göras utan risk för olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Enligt 26 kap. 19 § MB skall den som bedriver verksamhet som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön förtlö-

pande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar. Den som bedriver sådan verksamhet skall också genom egna undersökningar eller på annat sätt hålla sig underrättad om verksamhetens påverkan på miljön. Den som bedriver sådan verksamhet skall vidare lämna förslag till kontrollprogram eller förbättrande åtgärder till tillsynsmyndigheten, om tillsynsmyndigheten begär det.

Enligt 26 kap. 9 § MB får en tillsynsmyndighet meddela de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att balken, samt föreskrifter, domar och andra beslut som meddelats med stöd av balken skall efterlevas.

Länsstyrelsen anser att den aktuella avloppsanläggningen ej är godtagbar och att utsläppet av avloppsvattnet på fastigheten sker med risk för olägenhet för människors hälsa och miljön. Överklagandet skall därför avslås.

Miljödomstolen

Miljödomstolen finner inte skäl att göra någon annan bedömning än den som länsstyrelsen gjort i det överklagade beslutet. Överklagandet skall därför avslås.

Miljödomstolen ändrar det överklagade beslutet endast på så sätt att tidpunkten då förslaget till lösning senast skall ha inkommit bestäms till den 10 juni 2004 och tidpunkten då avloppsanläggningen senast skall vara färdigställd bestäms till den 31 december 2004.

Miljööverdomstolen

Enligt 12 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd är det förbjudet att i vattenområde släppa ut avloppsvatten som inte genomgått längre gående rening än slamavskiljning om det inte är uppenbart att så kan ske utan risk för olägenhet för människors hälsa och miljö.

I det i målet aktuella föreläggandet har miljö- och hälsoskydds nämnden ålagt KAS att inom viss tid ”redovisa uppgifter och handlingar med förslag till lösning för behandling av avloppsvatten från avloppsanläggning med vattentoalett så att miljöbalkens föreskrifter om avloppsanläggningar enligt 12 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd efterlevs” samt att inom viss tid även färdigställa avloppsanläggningen på ett sätt så att den uppfyller nämnda krav.

Miljööverdomstolen anser i likhet med underinstanserna att det i fråga om utsläppet av avloppsvatten från KASs fastighet finns behov av att vidta åtgärder för längre gående rening än slamavskiljning. Men Miljööverdomstolen delar inte underinstansernas uppfattning beträffande utformningen av själva föreläggandet. Vare sig de av miljö- och hälsoskyddsnämnden och länsstyrelsen åberopade föreskrifterna i 2 kap. 3 § och 26 kap. 9, 19 och 21 §§ miljöbalken eller andra föreskrifter i balken ger enligt Miljööverdomstolen något uttryckligt stöd för att ålägga KAS att till nämnden inkomma med förslag till lösning av avloppsvattenfrågan. Miljööverdomstolen vill vidare ifrågasätta om ett sådant föreläggande är lämpligt och ändamålsenligt när det som i detta fall riktas mot en privatperson. Enligt Miljööverdomstolen bör ett föreläggande utformas så att KAS får ett tydligare besked om vad han skall göra för att efterkomma det i 12 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och miljöskydd upptagna förbudet att släppa ut avloppsvatten som inte genomgått längre gående rening än slamavskiljning. Miljööverdomstolen anser med hänsyn till vad nu har anförts att det aktuella föreläggandet inte motsvarar de krav som av rättssäkerhetsskäl måste ställas på en förpliktelse av det slag som här är aktuellt.

Beslutet om det aktuella föreläggandet bör därför undanröjas och målet återförvisas till miljö- och hälsoskyddsnämnden för förnyat övervägande rörande utformningen av ett nytt föreläggande.

Dom den 12 november 2004 i mål M 1826-04

Underinstanser: Växjö tingsrätt, miljödomstolen
Klagande: Svenska Naturskyddsföreningen, Stockholm
Motpart: Hägerums Kvarn HB, Oskarshamn
Saken: Tillstånd enligt miljöbalken till kraftverk
Nyckelord: Vattenkraftverk, tillåtlighet, Natura 2000-område, medelvattenföring

Bakgrund

De frågor av principiellt intresse som aktualiserades i detta mål gällde tillämpningen av bestämmelserna om Natura-2000 områden (7 kap. 27, 28 a, 28 b och 29 §§ miljöbalken). Bakgrunden var följande.

Hägerums Kvarn ansökte hos Miljödomstolen om tillstånd till anläggande och drift av ett kraftverk på närmare angivet sätt. Tillstånd beviljades på vissa villkor. Beslutet överklagades av Svenska Naturskyddsföreningen. Miljödomstolarnas bedömning med avseende på företagets inverkan på Natura-2000 området redovisas här nedan.

Miljödomstolen

Miljödomstolen lämnade Hägerums Kvarn HB tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till verksamheten i Hägerums kraftverk i Virån för en drivvattenföring av nominellt 3,0 m³/s. Vidare lämnade miljödomstolen bolaget tillstånd enligt 7 kap. 28 a § att bedriva den enligt 11 kap. miljöbalken tillståndsgivna vattenverksamheten. Som villkor (nr 3) föreskrev miljödomstolen följande

3. I vad skötseln av kvarndammen beror skall minst 250 l/s vatten släppas till huvudfåran. Är tillrinningen mindre än 250 l/s skall den släppas till huvudfåran. Huvuddelen skall ledas genom fiskvägen som omlöp vid vänddammen, men en mindre del, ca 0,05 m³/s, skall ledas genom sidodammen för att undvika torrläggning av denna gren.

I sina domskäl anförde miljödomstolen följande

Beskrivning av berört vattensystem och kraftverk

Av utredningen framgår bl.a. följande.

Den del av Viråns vattensystem som primärt berörs av åtgärderna enligt denna ansökan börjar uppströms i sjön Långgölen. Utloppet sker genom en damm, hålldammen. Anläggningen och dess reglering ingår inte i ansökan. Dammen är idag ett vandringshinder för fisk. Dammen sköts av sökanden och drivs så att flödet i ån släpps fram utan egentlig reglering.

Vattnet från hålldammen når på en kort sträcka kraftverksdammen, där en uppdelning av flödet sker mellan åns huvudfåra och intaget till kraftverket. Inloppet till huvudfåran består av två grenar, vänddammen och sidodammen, vardera försedda med nyligen restaurerade dammluckor med vilka flödet kan regleras. Regleringen går till så att flödet i första hand leds genom vänddammen dels som ett minimiflöde genom öppnandet av luckor som medför utströmning under luckan/orna längs botten, dels genom att överkanten på luckorna är anpassade efter dämmningsgränsen i kraftverksdammen, så att överskottsvatten vid ett eventuellt stopp i kraftverksdriften eller ökat flöde i ån kan brädda över dammen. Sidodammen används normalt vid så stora flöden i åns huvudgren att vänddammen inte ensam klarar att avbörda dessa.

Sammanflödespunkten för de båda grenarna av huvudfåran ligger knappt 50 m nedströms sidodammen. Vattnet i huvudfåran rinner därefter i en sammanhållen fåra med små forsar och mestadels relativt kraftigt strömmande vatten ner mot landsvägen, där sidofåran från kraftverkets avloppskanal tillstöter. Huvudfåran har en u-formad botten, vilket medför att skillnaden i vattenyta mellan litet och stort flöde är förhållandevis liten. Till följd av de höga strömhastigheterna i huvudfåran består botten i huvudsak av grövre friktionsmaterial, sten och grovt grus. Den totala längden på huvudfåran från regleringsdammarna ner till sammanflödet med kraftverks-grenen är 250-300 m.

Intaget till kraftverket kommer att ske i kraftverksdammens nedre del. Vattnet kommer att ledas i en ledning placerad på marken fram till kraftverket. Kraftverket kommer att placeras antingen i en ny byggnad ca tio meter

nedströms om eller i befintlig kvarnbyggnad. Botten i avloppskanalen kommer att fördjupas för att öka den totala fallhöjden. Vid miljödomstolens syn på platsen kunde konstateras bl.a. att kvarnbyggnaden idag har betydande skador i grundkonstruktionen.

Avsikten med kraftverket är att driva det som ett strömkraftverk, dvs. utan reglering av det flöde som tillrinner i Virån fram till Långgölen. Sökanden har yrkat att minimivattenföringen i huvudfåran skall uppgå till 0,25 m³/s eller flödet vid lägre vattenföring. Kraftverket kan som lägst drivas med ett flöde av 0,3 m³/s. Detta innebär att när flödet understiger 0,55 m³/s kommer allt flöde att ledas i huvudfåran. Medellågvattenföringen är 0,34 m³/s. Av den av sökanden ingivna varaktighetskurvan och yrkad minimivattenföring följer att allt flöde kommer att ledas i huvudfåran under ca tre månader av året. Därtill är flödet i ån större än 3,25 m³/s under ca två månader av året, varvid den del av åns vattenföring som överskrider 3,0 m³/s kommer att ledas i huvudfåran.

Sökanden har föreslagit att möjligheterna för fiskvandring i huvudfåran skall förbättras genom byggandet av ett omlöp vid vänddammen, dvs. att ett vattenflöde leds runt dammen i en mindre bäckliknande ränna med naturliknande utformning. Därtill är sökanden beredd att som en kompensationsåtgärd bygga ett motsvarande omlöp uppe vid hålldammen, som idag utgör ett definitivt vandringshinder för fisk. Med de iakttagelser som gjordes vid synen kan miljödomstolen konstatera att det tekniskt är möjligt att utforma omlöpen så att de bildar en sammanhållen vandringsväg. Därtill kan utformningen anpassas så att flödet förbi hålldammen blir större än minimiflöde.

Natura 2000

Av 7 kap. 28 a § miljöbalken följer att tillstånd krävs för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde som har förtecknats enligt 27 § första stycket 1 eller 2 i balken. Enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken får sådant tillstånd lämnas endast om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte 1. kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas, 2. medför att den

art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna.

Även åtgärder som vidtas utanför ett skyddat område omfattas av tillståndsplikt, om åtgärderna kan ha angiven negativ inverkan på området. I detta fall är kraftverket och anordningarna till detta belägna utanför Natura 2000-området, men det kan sålunda ändå föreligga tillståndsplikt. De åtgärder som avses med ansökan, t.ex. i samband med grävningsarbeten och påsläpp av vatten från kraftverket till huvudfåran efter att den fåran har rensats, är av den art att de typiskt sett skulle kunna inverka negativt på Natura 2000-området på ett sådant sätt att det krävs en särskild prövning enligt bestämmelserna i 7 kap. 28 a § miljöbalken.

Miljödomstolens bedömning.

Två naturtyper, som har förtecknats enligt habitatsdirektivet för Viråns vattensystem som Natura 2000-område, berör framför allt sjöarna och påverkas inte av själva kraftverkdriften eftersom denna inte medför någon förändring av den naturliga vattenframrinningen i Virån, vare sig uppströms eller nedströms Hägerum. Naturtyp 3260, Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor, berör huvudfåran. I denna finns dock enligt utförda undersökningar i huvudsak främst undervattensmossan *Fontinalis sp.*, som inte är rödlistad eller på annat sätt särskilt skyddsvärd. Det kan beträffande denna mossa dessutom konstateras att den uppenbarligen har klarat det senaste årets naturliga lågflöde, klart lägre än föreslaget minimiflöde, och bör därför ha förutsättningar att utvecklas även under pågående kraftverksdrift.

Fiskeundersökningarna har inte kunnat påvisa förekomst av stensimpa i det aktuella området. Fiskeriverkets utredare konstaterar att den har påträffats vid provfiske i den nedre delen av Virån på ett likartat sätt som i Emån. Huvudfåran utgör dock en god biotop för stensimpa. Förutsättningen för att stensimpan skall etablera sig i Hägerumsdelen av Virån är att de mer än tio vandringshinder som finns nedströms området förses med vandringsvägar. Stensimpan bör då ha möjlighet att etablera sig i huvudgrenen även under kraftverksdrift. Stensimpans vidare spridning uppåt i systemet möjliggörs i

så fall genom det av sökanden medgivna byggandet av omlöp i dammarna upp till Långgölen.

Fiskeundersökningen visar att nissöga numera har etablerat sig i Virån nedströms landsvägen. Ån har här ett lugnare lopp med gott om mjuka sedimentbottnar eller sandbottnar som utgör en god biotop för nissöga som gräver ner sig i botten under dagen. I huvudfåran medför det strida vattnet att det praktiskt taget saknas mjuka sedimentbottnar som är lämpliga för nissöga. Om kraftverksdriften får någon effekt, så bör den snarast bli positiv genom att huvudfåran inte blir lika kraftigt genomspolad vid kraftverksdrift som under naturliga förhållanden. Den nya fiskvägen kommer dessutom att medge att nissöga kan spridas/vandra uppströms.

Den tjockskaliga målarmusslan finns idag i Virån, där denna rinner samman med biflödet från sjön Hummel. Den musslan föredrar sandiga och grusiga botten. Huvudfårans botten har huvudsakligen grövre material och är därmed en mindre lämplig biotop, framför allt gäller det vid naturlig framrinning av vattnet. Den tjockskaliga målarmusslan är för sin spridning beroende av fiskar som värddjur, genom att larver fastnar i gälarna. Förutsatt att övriga fiskvandringshinder tas bort, kommer dock anläggandet av fiskvandringssvägen upp till Långgölen att medge en vidare spridning uppströms.

Beträffande utter kan konstateras att huvudfåran och avloppet från kraftverket rinner samman uppströms landsvägen. Utterns passage över eller under vägen förändras inte av kraftverksdriften. De små och låga dammarna och åbottens u-form, som ger en förhållandevis stor vattenytearea, samt den markerade dalgången med förhållandevis otillgänglig natur, torde vare sig med eller utan kraftverksdrift innebära några hinder för en framtida större etablering av utter, om dess livsbetingelser i övrigt förbättras.

Mot bakgrund av redovisningen ovan, konstaterar miljödomstolen att, med de åtaganden som sökanden har gjort, såväl beträffande anläggandet som driften, och med de villkor som framgår av domslutet, de sökta åtgärderna inte bör inverka negativt på en gynnsam bevarandestatus för vattenområdet. Snarare gynnas en etablering av sådan status framför allt genom att det som kompensationsåtgärd föreskrivs krav på en fiskväg, omlöp, vid

Långgölen. Miljödomstolen anser därför sammanfattningsvis att verksamheten bör tillåtas enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken.

Tillåtlighet

Miljödomstolen anser att det inte föreligger något hinder mot det sökta tillståndet på grund av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, innehållningsbestämmelserna i 3 kap. miljöbalken eller planbestämmelserna i 16 kap. 4 § miljöbalken.

Miljödomstolen har inget att erinra mot den av sökanden redovisade beräkningen av den ekonomiska nyttan. De skador och olägenheter som kan befaras uppstå på grund av företaget avser dess inverkan på fisket och på det berörda områdets natur- och kulturvärden. Med de åtgärder som sökanden har åtagit sig att utföra och i övrigt med de villkor som tillståndet är förknippat med så anser miljödomstolen att fördelarna från allmän och enskild synpunkt av vattenföretaget överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av detsamma. Något hinder för tillstånd med hänsyn till bestämmelserna i 11 kap. 6 § miljöbalken finns således inte. Tillstånd skall därför lämnas.

Miljööverdomstolen

Yrkanden m.m. i Miljööverdomstolen

Svenska Naturskyddsföreningen (Naturskyddsföreningen) har, så som den slutligen fastställt sin talan, yrkat:

i första hand, att Miljööverdomstolen undanröjer miljödomstolens dom och återförvisar målet till miljödomstolen för ny handläggning innefattande en miljökonsekvensbeskrivning med en fullständig inventering av botten- och strandfloran i de Natura 2000-skyddade delarna av området som berörs av ansökan.

i andra hand, att Miljööverdomstolen, för det fall den finner att miljökonsekvensbeskrivningen kan godkännas, undanröjer miljödomstolens dom och ogillar Hägerums kvarn HB:s ansökan om tillstånd.

Hägerums Kvarn HB (bolaget) har bestritt ändring och för egen del yrkat att Miljööverdomstolen skall förordna att tillståndet skall få tas i anspråk utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft (verkställighetsförordnande).

Naturskyddsföreningen har bestritt yrkandet om verkställighetsförordnande.

Miljööverdomstolen har avgjort målet efter huvudförhandling och syn.

Naturskyddsföreningens talan

Grunden för Naturskyddsföreningens yrkande om att målet skall återförvisas till miljödomstolen är att miljökonsekvensbeskrivningen har sådana brister att den inte utgör ett tillräckligt beslutsunderlag för tillståndsprövningen enligt 7 kap. 28 b och 29 §§ miljöbalken. Grunden för yrkandet om att miljödomstolens dom skall undanröjas och tillstånd inte meddelas är att bolaget inte visat att den planerande verksamheten inte kan skada livsmiljön som skall skyddas i det aktuella Natura 2000-området (jfr 7 kap. 28 b § miljöbalken). Verksamheten är inte heller av sådan art att den kan tillåtas enligt undantagsregeln i 7 kap. 29 § miljöbalken.

Brister i miljökonsekvensbeskrivningen

Bolaget har inte tillräckligt väl underbyggt och sakligt redogjort för hur karaktärarterna i det aktuella Natura 2000-området, habitat 3260, kommer att påverkas av verksamheten. De genomförda inventeringarna av floran i området uppvisar brister. Till följd härav har miljödomstolen inte kunnat bedöma vilken eventuell påverkan sådana arter kan utsättas för genom den ifrågavarande verksamheten.

En annan brist i miljökonsekvensbeskrivningen är att den inte innehåller någon analys av vilka fysiska konsekvenser i form av erosion och deposition av sediment uppströms och nedströms kraftverket som kan uppkomma till följd av verksamheten.

Risken för skador på vissa arter och livsmiljöer

Det finns risk för att livsmiljön i det utpekade området skadas genom den ifrågavarande verksamheten. Naturvårdsverket nämner i sina vägledningar just vattenkraftsutbyggnad som ett hot för den aktuella typen av livsmiljö. Det finns idag inte heller några vetenskapliga studier som visar att småskalig vattenkraft inte riskerar att skada livsmiljöer som vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor. Med det existerande beslutsunderlaget i detta fall finns det inte möjlighet att förvissa sig om att verksamheten inte kommer att inverka negativt på livsmiljöns gynnsamma bevarandestatus i området. Det finns vidare risk för att arter, bland annat karaktärsarter för livsmiljön, som avses skyddas utsätts för en störning som kan skada livsmiljön. Den sökta verksamheten är därför inte tillåtlig enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken. Verksamheten är inte heller av sådan art att den kan tillåtas enligt 7 kap. 29 § miljöbalken.

Bolagets talan

Brister i miljökonsekvensbeskrivningen

Bolaget har, utöver miljökonsekvensbeskrivningen och tidigare utförda undersökningar, låtit utföra och till Miljööverdomstolen givit in en kompletterande vegetationsundersökning avseende botten och strandfloran i vattendraget. Liksom av tidigare utförda utredningar framgår av den kompletterande undersökningen att ingen förändring av vegetationen kan förväntas på grund av återupptagandet av driften i kraftverket. Undersökningen visar vidare att det inte förekommer några rödlistade arter utmed den aktuella åsträckan. Den enda förändring som förväntas uppkomma är att den i hela landet vanliga näckmossan inte kommer att växa lika högt på stenarna som idag. Detsamma, om än med något mindre påverkan, förmodas bli fallet med den rödalga som finns i området.

Av vad som redovisats i ansökningshandlingarna framgår att erosion eller deposition av sediment inte förväntas uppstå till följd av återupptagandet av driften i Hägerums kraftverk. Det har funnits kraftanläggningar på platsen under lång tid utan att problem uppkommit. En viss sedimentanhoppning kommer att uppstå i kraftverksdammen, men detta var även fallet då tidigare kraftverk var i drift.

Risken för skador på vissa arter och livsmiljöer

Såväl miljökonsekvensbeskrivningen som samtliga de studier som bolaget gett in i målet visar på att inga av de livsmiljöer och arter som Natura 2000-området avser att skydda på något sätt kommer att skadas av återupptagandet av kraftverksdriften. Eftersom det således inte finns någon risk för betydande påverkan på miljön inom Natura 2000-området är den ifrågavarande verksamheten över huvud taget inte tillståndspliktig enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Bolaget accepterar emellertid miljödomstolens bedömning i denna del. På grund av vad bolaget anfört behöver verksamheten inte heller prövas enligt 7 kap. 29 § miljöbalken.

Naturskyddsföreningen har genmält: Redan bolagets egen utredning visar att karaktärsarter för den utpekade livsmiljön finns i området. Naturskyddsföreningen har därtill låtit utföra en botanisk inventering med särskild inriktning på mossor i området. Av inventeringen, som skedde den 13-14 september 2004, framgår att ett flertal arter förekommer som inte framgått av bolagets undersökningar, bl.a. klolånke.

Bolaget har anfört att det inte klart framgår var i Virån den av Naturskyddsföreningen utförda inventeringen gjorts. Vidare anför bolaget att några centimeters mindre amplitud för de i den aktuella miljön vanliga arterna näckmossan och rödalgen, inte kan anses försämra arternas bevarandestatus.

Remissyttranden i Miljööverdomstolen

Länsstyrelsen i Kalmar län, Miljö- och hälsoskyddskontoret i Oskarshamn kommun och Fiskeriverket har samtliga hänvisat till sina respektive yttranden i miljödomstolen.

Länsstyrelsen har därtill förklarat att bevarandeplanen för det nu berörda Natura 2000-området ännu inte är färdigställd, men att det vid framtagandet av denna läggs stor vikt vid att fiskvandringshinder undanröjs och att fiskvandringsvägar anläggs i Virån.

Miljööverdomstolens domskäl

Miljökonsekvensbeskrivningen

Miljööverdomstolen finner att miljökonsekvensbeskrivningen, med de kompletteringar som gjorts, innehåller de uppgifter som krävs för en bedömning i enlighet med 7 kap. 28 b § miljöbalken och att den uppfyller kraven på innehåll och syfte enligt 6 kap. miljöbalken.

Prövning enligt 7 kap. 28 a-b §§ miljöbalken - allmänt

Virrans vattensystem är sedan år 2002 förtecknat som ett sådant naturområde som enligt 7 kap. 27 § första stycket 2 miljöbalken bör beredas särskilt skydd (Natura 2000-område). Området omfattar ungefär 2 200 hektar av sjöar förbundna av strömmande vattendrag. Det saknar särskilt områdeskydd och någon bevarandeplan finns ännu inte upprättad.

För bedrivande av verksamhet eller för vidtagande av åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område krävs tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Detsamma har ansetts gälla för vidtagande av åtgärder utanför ett sådant område, om dessa åtgärder kan ha en negativ effekt på naturvärdena inom ett Natura 2000-område.

Den sökta verksamheten omfattar rätten att anlägga och bibehålla ett kraftverk med tillhörande anordningar såsom främst intagsparti, tilloppstub, maskinstation och utloppskanal. Verksamheten är planerad att bedrivas i nära anslutning till en del av Natura 2000-området inom vilket det sedan tidigare finns lagligförklarade dammar och vattenhinder. Anläggandet av kraftverket och anordningarna för detta är planerat att i huvudsak ske utanför själva Natura 2000-området. Miljööverdomstolen finner emellertid, lika med miljödomstolen, att anläggandet av kraftverket och främst avledningen av vatten till detta från de vattenområden där det idag rinner, får anses medföra att miljön i området kan påverkas på ett sådant sätt att den sökta verksamheten omfattas av tillståndsplikten i 7 kap. 28 a § första stycket miljöbalken.

För att tillstånd skall kunna lämnas enligt ovan nämnda bestämmelse måste det efter en samlad bedömning stå klart att verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra verksamheter eller åtgärder inte kan skada de livsmiljöer som avses skyddas i området eller medföra att den art

eller de arter som avses skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arten eller arterna i området (7 kap. 28 b § miljöbalken). Det är härvid de skyddade livsmiljöerna och arterna i det aktuella Natura 2000-området som helhet betraktat som inte får skadas eller störas på angivet sätt.

Bedömningen av en verksamhets eller en åtgärds konsekvenser skall göras med beaktande av målsättningen för bevarandet av området som sådant (se bl.a EU-kommissionens vägledning ”Skötsel och förvaltning av Natura 2000-områden. Artikel 6 i art- och habitatdirektivet 92/43/EEG”, 2000, s. 39 och 36). Bedömningen av vad som är en försämring skall ske med utgångspunkt i önskemålet att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus inom Natura 2000-området (prop. 2000/01:111 s. 68 f). Härmed får förstås att de livsmiljöer som avses skyddas i området inte till omfattning och struktur får försämrats på ett sätt som riskerar att äventyra dess funktion som livsmiljö för de arter som typiskt sett förekommer i sådana livsmiljöer. Vidare måste de särskilda arter som avses skyddas inom området ha tillräckliga utbredningsområden, fortplantningsmöjligheter och andra förutsättningar för att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö.

Prövning enligt 7 kap. 28 a-b §§ miljöbalken - påverkan på skyddade arter
Det får anses klarlagt att det i allt väsentligt är huvudfåran som kommer att påverkas av den aktuella verksamheten. Detta sker främst genom att avledningen av vatten till kraftverket kommer att medföra lägre genomsnittliga vattenflöden i huvudfåran samt genom att vissa naturliga flödesvariationer kommer att avta. En sådan påverkan innebär emellertid inte i sig att livsmiljöerna eller arterna påverkas på ett sådant sätt som anges i 7 kap. 28 b §.

Beträffande förekomsten av särskilt skyddsvärda arter inom området och konsekvenserna för dessa av den planerade verksamheten gör Miljööverdomstolen ingen annan bedömning än den miljödomstolen gjort. Verksamheten medför således inte någon sådan störning som på ett betydande sätt försvårar bevarandet av dessa arter inom området. De kompensationsåtgärder i form av anläggande av fiskvandringvägar och lekplatser, som bolaget åtagit sig att utföra, torde snarare kunna ha en positiv inverkan på bevarandestatusen för vissa fiskarter inom området som helhet.

Prövning enligt 7 kap. 28 a-b §§ miljöbalken - påverkan på skyddad livsmiljö

Huvudfåran vid det planerade vattenkraftverket utgör en del av en av de tre särskilt skyddade livsmiljöerna inom Natura 2000-området, nämligen naturtyp 3260 (vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor). De två andra naturtyperna berörs inte av den planerade verksamheten. Även om den berörda delen av huvudfåran endast utgör en begränsad del av den aktuella livsmiljön inom Natura 2000-området, kommer den till följd av den planerade verksamheten att påverkas på så sätt att åfåran kommer att minska något till yta och omfång och vattenflödets variationer kommer att bli mindre. För att begränsa påverkan på livsmiljön på den berörda sträckan är det av stor vikt att det minimivattenflöde som även fortsättningsvis släpps fram genom huvudfåran så långt som möjligt motsvarar sådana nivåer som det visat sig att livsmiljön har anpassat sig till även på lång sikt. Miljööverdomstolen finner att minimivattenflödet inte bör vara lägre än medellågvattenföringen för den berörda delen av åfåran, dvs. 340 liter vatten per sekund. Villkor 3 skall därför ändras i enlighet med vad som nu sagts. Vidare kommer villkoren 6 och 7, det senare ändrat genom denna dom, att innebära att genomspolning av huvudfåran sker. Bolaget skall som villkor för verksamheten också anordna fiskväg förbi Hålldammen och Vänddammen, vilket innebär förbättringar jämfört med dagens förhållanden.

Sammantaget innebär skyddsåtgärderna och det förhållandet att det endast är en begränsad del av den aktuella livsmiljön som berörs av den planerade verksamheten enligt Miljööverdomstolen att livsmiljön inte kommer att skadas till följd av vattenverksamheten.

Sammanfattning

Då verksamheten enligt Miljööverdomstolens bedömning varken kommer att medföra någon störning som på ett betydande sätt försvårar bevarandet av de skyddade arterna eller att skada de skyddade livsmiljöerna föreligger förutsättningar att bevilja tillstånd till verksamheten enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken.

Övriga frågor

Den ökade minimivattenföringen i huvudfåran beräknas ge ett minskat effektuttag i kraftverket med ungefär 5 procent. Miljööverdomstolen finner inte att denna minskning ändrar nyttobedömningen enligt 11 kap. 6 § miljöbalken.

Det har uppmärksammats att villkor 7 innehåller en otydlighet då tillrinningen kan understiga $1 \text{ m}^3/\text{s}$. Såsom villkoret nu är utformat är det dessutom oförenligt med villkor 4 enligt vilket korttidsreglering inte får förekomma. Parterna och remissinstanserna har förklarat att de medger ett förtydligande av villkor 7 på sätt framgår av domslutet.

Miljööverdomstolen finner att det i målet inte framkommit tillräckliga skäl för att bolaget skall få ta tillståndet i anspråk trots att det inte vunnit laga kraft. Yrkandet om verkställighetsförordnande skall därför avslås.

Dom den 19 november 2004 i mål M 7488-03

Underinstans:	Vänersborgs tingsrätt, miljödomstolen
Klagande:	Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten i Halmstads kommun
Motpart:	Stena Fragmentering AB
Saken:	Miljösanktionsavgift
Nyckelord:	Anläggning, mellanlagring av avfall, miljösanktionsavgift

Bakgrund

Huvudfrågan i detta mål gällde om bolagets hantering av balpressade bilar skulle anses vara en anmälningsskyldig verksamhet.

Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten hade beslutat att påföra bolaget en miljösanktionsavgift på 25 000 kronor eftersom bolaget enligt nämndens uppfattning påbörjat verksamhet med mellanlagring av avfall – en anmälningsskyldig verksamhet - innan anmälan skett. I beslutet redovisade myndigheten att bolaget på en särskilt utvald plats påbörjat mellanlagring av ca 8 900 ton balpressade bilar. Bilarna var yrkesmässigt insamlade från andra platser.

Bolaget yrkade hos miljödomstolen att beslutet skulle upphävas eftersom mellanlagringen enligt bolagets uppfattning inte utgjorde någon anläggning. Miljödomstolen anförde att det var tveksamt om det aktuella upplaget uppfyller ens låga krav på vad som kan anses vara en anläggning och upphävde beslutet med hänvisning till de legalitetsprinciper som skall beaktas i frågor om miljösanktionsavgifter.

Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten yrkade hos Miljööverdomstolen att miljödomstolens dom skulle upphävas och nämndens beslut fastställas.

Miljööverdomstolen

Utredningen i Miljööverdomstolen

Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten har anförde följande.

Mellanlagring av avfall behöver inte innebära uppförande av en mängd anordningar och tillhörande utrustning för att verksamheten skall betraktas som en anläggning för mellanlagring. I aktuellt ärende torde det räcka med att lagring skett på en plats avskild från bostäder, på en delvis hårdgjord yta, med stängsel eller annat för att hindra intrång. En hårdgöring av ytan kan vara motiverad av att det funnits risk för läckage av kvarvarande oljerester och andra vätskor som normalt finns i bilar. Som stöd för att vissa anord-

ningar uppförts åberopar nämnden ett fotografi som tagits av Länsstyrelsen, när den gjorde nämnden uppmärksam på överträdelserna.

Stena Fragmentering AB har åberopat samma omständigheter som vid miljödomstolen samt därutöver anfört att mellanlagringen på den aktuella platsen var helt tillfällig.

I målet har inhämtats yttrande från *Naturvårdsverket* avseende verkets tolkning av begreppet "anläggning" enligt SNI-kod 90.002-4 i bilagan till förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. I yttrandet anför *Naturvårdsverket* i huvudsak följande.

Ett och samma begrepp som används på flera ställen i bilagan till förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet, kan ha olika innebörd. I de fall som en punkt faller tillbaka på ett EG-direktiv bör ett begrepp tolkas i ljuset av detta. Anmälningssplikten för SNI-kod 90.002-4 grundas på rådets direktiv 75/442/EEG om avfall (ändrat genom direktiv 91/156/EEG och 91/692/EEG). I direktivets artikel 10 anges att provningsplikt gäller "för varje inrättning eller företag som tillämpar de förfaranden som avses i bilaga 2 B". I bilaga 2 B, som omfattar återvinningsförfaranden, anges i punkt R 13 förfarandet "Lagring av material som skall bli föremål för något av förfarandena i denna bilaga, utom tillfällig lagring före insamling som sker på den plats där avfallet har uppkommit".

Naturvårdsverket anser att de anläggningar som avses med SNI-kod 90.002-04 inte förutsätter att någon åtgärd av teknisk natur har vidtagits för att möjliggöra den faktiska verksamheten. Det är tillräckligt att det på en viss plats har etablerats en verksamhet för att en anläggning har skapats och för att SNI-koden 90.002-04 skall vara tillämplig.

Miljööverdomstolens domskäl

Frågan är om bolagets hantering av de balpressade bilarna skall anses som en sådan anmälningsspliktig anläggning som enligt 21 § 1 p förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd skall anmälas till kommunal nämnd innan anläggningen påbörjas. Åsidosätts denna föreskrift skall miljöstraffavgift betalas enligt 30 kap. 1 § första stycket 2 p miljöbalken.

Begreppet anläggning enligt bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd avser många olika sorters verksamheter och vad som skall anses utgöra en anläggning måste därför bestämmas med hänsyn till den enskilda verksamhetens art. För att det skall vara fråga om en anläggning måste det dock, typiskt sett, krävas att åtminstone någon åtgärd av teknisk natur har vidtagits för att möjliggöra verksamheten (jfr Miljööverdomstolens dom 2002-05-13, DM 39). I detta fall rör det sig om mellanlagring av avfall, en verksamhet som kan bedrivas utan att alltför omfattande tekniska åtgärder vidtas.

Bolagets nu aktuella verksamhet består av yrkesmässig insamling av avfall, som förts för mellanlagring till en särskild plats inom ett industriområde. Platsen har haft delvis hårdgjord yta och varit inhägnad till skydd mot intrång. Miljööverdomstolen menar att de vidtagna åtgärderna är tillräckliga för att en anläggning för mellanlagring av aktuellt avfall skall anses vara för handen. Det har därför ålegat Stena Fragmentering AB att anmäla inrättandet av anläggningen innan åtgärden vidtogs och innan verksamheten påbörjades. Någon sådan anmälan har inte gjorts. Eftersom anmälningsplikten har åsidosatts föreligger förutsättningar att påföra bolaget miljöstraffavgift. Det är inte uppenbart oskäligt att ta ut en miljöstraffavgift för överträdelsen. Miljööverdomstolen finner med hänsyn till det anförda att Stena Fragmentering AB skall påföras miljöstraffavgift i enlighet med miljö- och hälsoskydds nämndens beslut den 6 november 2002.

Dom den 25 november 2004 i mål M 2337-04

Underinstans:	Växjö tingsrätt, miljödomstolen Länsstyrelsen i Kronobergs län Miljö- och hälsoskydds nämnden i Växjö kommun
Klagande:	Privatpersoner
Motparter:	Söraby Tjur AB Miljö- och hälsoskydds nämnden i Växjö kommun
Saken:	Anmälan om nötköttsproduktion
Nyckelord:	Djurhållning, lokalisering

Bakgrund

Miljööverdomstolen tog i detta mål ställning till tillåtligheten av en verksamhet med uppfödning av tjurar, omfattande 180 djurenheter.

Bolaget hade till miljö- och hälsoskydds nämnden lämnat in en anmälan om sin planerade verksamhet. Av anmälan framgick att man avsåg att starta uppfödning av tjurkalvar på en fastighet där det tidigare bedrivits sågverksamhet. Miljö- och hälsoskydds nämnden förelade bolaget att vidta försiktighetsmått beträffande bland annat uppsamling och avledning av vatten, gödselhantering, buller, kemikaliehantering och lukt (sammantaget 12 punkter).

Kringboende har överklagat beslutet och yrkat förbud mot verksamheten. Länsstyrelsen och miljödomstolen har efter överklagandena ändrat vissa av föreskrifterna om försiktighetsmått.

Miljööverdomstolen

Av utredningen i målet framgår att den planerade djurhållningen kommer att bedrivas så att under det avslutande skedet av uppfödningen 300 tjurar samtidigt kan komma att vistas i ett stall vars ena sida är helt öppen. Denna stallbyggnad är så belägen att avståndet till RJs bostadshus på fastigheten X 1:4 är 70 m och avståndet till Koch MLs bostadshus på fastigheten X 1:1 är 100 m. Det får med hänsyn till verksamhetens omfattning antas att störningar från stallet i form av framförallt lukt kommer att förekomma vid dessa bostadshus och vara av betydande olägenhet för de boende. Även störningar från verksamheten i övrigt kan antas förekomma även om dessa blir av mindre omfattning.

Störningar från djurhållningen kan alltså antas förekomma vid bostadshuset på X 1:4 och 1:1. Däremot är övriga klagandes bostäder inte så belägna att djurhållningen bör medföra några olägenheter av betydelse för dem även med beaktande av riktvärdet 500 m som skyddsavstånd. Fråga är då om störningarna på X 1:4 och 1:1 blir större än vad som skäligen bör tålas.

Olägenheter i form av lukt från djurhållning får i viss mån tålas i en jordbruksbygd och det nödvändiga skyddsavståndet kan därför variera. När det gäller utökning eller förändring av djurhållning på en jordbruksfastighet kan ett mindre avstånd än 500 m accepteras. I detta fall skulle avståndet komma att krympa till 70-100 m. När avståndet blir så litet måste det - även om det bara rör sig om störningar för enstaka bostadshus - finnas mycket starka skäl för att finna den anmälda djurhållningen acceptabel. Det har i målet egentligen endast gjorts gällande att fastigheten X 2:1 genom förvärv från ett konkursbo kommit i Söraby Tjur AB:s hand och att fastigheten med befintliga byggnader är lämplig för ändamålet. Tidigare bedrevs där en sågverksrörelse och någon verksamhet med djurhållning har alltså inte varit etablerad tidigare. Det har inte gjorts gällande att det inte skulle gå att hitta en bättre plats för verksamheten.

Mot bakgrund av det anförda finner Miljööverdomstolen att Söraby Tjur AB med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken bör förbjudas att bedriva den anmälda verksamheten.

Dom den 13 december 2004 i mål M 7352-04

Underinstans:	Växjö tingsrätt, miljödomstolen
Klagande:	Miljönämnden i Helsingborgs kommun
Motpart:	Privatperson (DE)
Saken:	Tillsynsavgift
Nyckelord:	Avgift för tillsyn

Bakgrund

Den fråga som behandlades i detta mål var om miljönämnden hade rätt att ta ut en tillsynsavgift från verksamhetsutövaren för sitt arbete med remissvar i ett ärende om tillstånd till yrkesmässig transport av farligt avfall.

DE bedriver åkeriverksamhet. Han ansökte hos länsstyrelsen om tillstånd till transport av farligt avfall och fick också ett sådant tillstånd. Inför beslutet beredde länsstyrelsen miljönämnden tillfälle att yttra sig. Nämnden avgav ett yttrande och beslutade sedan att påföra DE en avgift för tillsyn om 700 kr för remissarbetet. DE överklagade miljönämndens beslut till länsstyrelsen. Länsstyrelsen fann att nämndens arbete i samband med tillståndsprövningen hos länsstyrelsen – som inte utgjort ett led i nämndens verksamhet med att utöva tillsyn – inte kunde hänföras till sådan verksamhet som kan avgiftsbeläggas enligt miljöbalken och upphävde det. Miljönämnden överklagade det beslutet hos miljödomstolen och vidare till Miljööverdomstolen.

Miljödomstolen

Av 27 kap. 1 § första stycket miljöbalken framgår att kommunfullmäktige får meddela föreskrifter om avgift för kostnader för provning och tillsyn enligt miljöbalken eller föreskrifter meddelade med stöd av balken, när det gäller en kommunal myndighets verksamhet.

Kommunfullmäktige i Helsingborgs Stad har den 12 september 2002 antagit en taxa avseende provning och tillsyn inom miljöbalkens område. I 28 § taxan anges följande. Avgift för handläggning med anledning av att Miljönämnden/kommunen i tillståndsärende i egenskap av tillsynsmyndighet yttrar sig till länsstyrelse, annan förvaltningsmyndighet eller miljödomstol, skall betalas med timavgift enligt taxebilaga för nedlagd handläggningstid. Av taxebilagan framgår att timavgiften är 700 kronor.

Miljöbalken innehåller i 26 kap. 1 § en allmän bestämmelse om tillsynen enligt balken. I första stycket denna bestämmelse anges tillsynens syfte. Tillsynen skall säkerställa syftet med miljöbalken och föreskrifter som har meddelats med stöd av balken. I andra och tredje styckena anges uppgifterna för en tillsynsmyndighet. Tillsynsmyndigheten skall, för att säkerställa miljöbalkens syfte, i nödvändig utsträckning kontrollera efterlevnaden av miljöbalken, samt föreskrifter, domar och beslut som har meddelats med stöd av balken samt vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse. I tredje stycket anges att tillsynsmyndigheten dessutom, genom rådgivning, information och liknande verksamhet, skall skapa förutsättningar för att miljöbalkens ändamål skall kunna tillgodoses.

Det rör sig i målet inte om tillståndsprövning hos kommunen. Frågan är därför om den påförda avgiften kan anses avse kostnader för Miljönämnden för dess tillsynsverksamhet. När Miljönämnden skrivit ett remissvar har detta haft som syfte att bistå länsstyrelsen vid den tillståndsprövning som pågick där. Genom att skriva ett remissvar kan inte efterlevnaden av miljöbalken, dess följdföreskrifter eller beslut enligt balken anses ha kontrollerats. Rådgivning eller information kan inte heller anses ha getts gentemot verksamhetsutövaren. Arbetet med remissvaret kan alltså inte anses utgöra en del av Miljönämndens tillsynsverksamhet. Grund har därmed saknats för Miljönämnden att ta ut tillsynsavgift, varför överklagandet skall avslås.

Miljööverdomstolen

Miljööverdomstolen instämmer i miljödomstolens slutsats att arbetet med ett remissvar inte utgör en del av miljönämndens tillsynsverksamhet. Som miljödomstolen funnit saknas därmed stöd i 27 kap. 1 § miljöbalken för att ta ut avgift för ett sådant svar. Det faktum att miljönämnden utarbetat remissvaret i sin egenskap av tillsynsmyndighet för den aktuella verksamheten ändrar inte denna bedömning. Den överklagade domen skall således stå fast.

Dom den 21 december 2004 i mål M 9923-02

Underinstans:	Stockholms tingsrätt, miljödomstolen
Klagande:	Länsstyrelsen i Södermanlands län
Motpart:	Avesta Polarit AB
Saken:	Ansökan om tillstånd till verksamheten vid stålverk (valsverket i Nyby)
Nyckelord:	Haverivillkor, markundersökning, deponering av farligt avfall

Bakgrund

Miljööverdomstolen tog i detta mål ställning till vilka villkor som i vissa avseenden skulle gälla för bolagets verksamhet. Av särskilt intresse är villkoren beträffande haverisituationer, markundersökning och deponering av farligt avfall.

Miljödomstolen hade efter ansökan lämnat bolaget tillstånd enligt miljöbalken till befintlig och utökad produktion vid bolagets anläggningar i Nyby. Tillståndet omfattade bland annat högst 250 000 ton per år varmvalsade och kallvalsade rostfria produkter (VKS-produkter). Det omfattade också deponering av högst 50 000 m³ metallhydroxidslam per år på befintlig deponi inom industriområdet.

För tillståndet meddelades bland annat följande föreskrifter och villkor.

Miljödomstolen

Detta tillstånd ersätter när det vunnit laga kraft tidigare tillstånd till verksamheten.

1. Om inte annat framgår av detta beslut skall verksamheten – inbegripet åtgärder för att minska vatten- och luftföroreningar och andra störningar för omgivningen – bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget uppgett eller åtagit sig i ärendet.

Om reningsanordning eller delar av dem faller bort får process alltid föras till slut.

7. Syror, betbad och oljor skall förvaras på hårdgjort och invallat underlag så att utsläpp till vatten förhindras.
10. Kemiska produkter skall förvaras på ett för produkten beständigt och tätt underlag. Förvaringsplatsen skall hållas torr och invallad. Invallningen skall inrymma hela förvaringskärlets volym. Vid förvaring av flera kärl i samma invallning skall denna inrymma hälften av de ingående kärlets volym eller det största kärlets volym.
11. Lagringsplatser för oljehaltigt avfall skall uppföras på hårdgjort underlag med möjlighet att uppsamla spill. Där så erfordras skall tak finnas över lagringsplatsen.
13. Bolaget skall före utgången av januari månad 2004 till tillsynsmyndigheten redovisa resultatet av en undersökning enligt MIFO fas 1, omfattande en historisk redovisning av vilka verksamheter som bedrivs inom olika delar av bolagets nuvarande verksamhetsområde och vilka föroreningar detta kan ha medfört i marken.
14. Deponering får ske endast av eget fallande slam, som före deponering skall avvattnas till, som riktvärde*, minst 30 % torrsubstans.
15. Deponering skall ske kampanjvis. Under uppbyggnaden skall slammet successivt täckas med plast eller med annat material som är tätt mot nederbörd. Eventuellt uppkommet lakvatten under uppbyggnadsskedet skall, efter samråd med tillsynsmyndigheten, omhändertas på lämpligt sätt.
16. Deponeringsområdet skall dräneras enligt deponeringsplanen. Lakvatten från deponin skall uppsamlas och avledas till bolagets reningsanläggning för metallhaltigt avloppsvatten.
17. Sluttäckningen skall genomföras med material som redovisats i ansökan till länsstyrelsen eller med material som har motsvarande egenska-

per och i övrigt utföras enligt bilagans deponeringsplan. Tätskiktet skall täckas till frostfritt djup. Material som kan generera erosionsskador får ej användas.

18. Permeabiliteten i tätskikten under och över deponeringsmassorna får inte understiga 10^{-9} m/s.
19. Upplagsområdet skall disponeras på ett sådant sätt att det vid avslutad deponering ger ett naturligt intryck i landskapsbilden. Åtgärder skall redan under uppbyggnadsskedet göras för att minska insyn och eventuell bullerspridning från industriområdet till närbebyggelse.

Miljööverdomstolen

Haverivillkor

Ett haverivillkor är nödvändigt med hänsyn till att skador kan uppkomma ifall driften måste stoppas omedelbart. Villkoret skall avgränsas så, att när reningsutrustning bortfaller får processen drivas bara under så lång tid som behövs för att inte skada produktionsutrustning eller allvarligt försämra arbetsmiljön. Några andra situationer skall inte omfattas av haverivillkoret. Något behov av det ytterligare innehåll i villkoret som länsstyrelsen yrkat föreligger därför inte.

Förvaring av syror, oljor och betbad

Villkor 7 är obehövligt eftersom syror, oljor och betbad är kemiska produkter och förvaringen av dessa därmed omfattas av kraven i villkor 10, som i vissa avseenden är mer långtgående.

Förvaring av farligt avfall

Regler om förvaring av farligt avfall finns i avfallsförordningen (2002:613). Den yrkade ändringen innebär en precisering i förhållande till förordningen. Med hänsyn till skyddet för hälsa och miljö bör villkoret omfatta förvaring av allt slags farligt avfall och skyddsnivån i allt väsentligt preciseras så som länsstyrelsen yrkat. Villkoret 11 kan utgå eftersom det redan av villkor 10 framgår hur förvaringen skall ske.

Markundersökning

Länsstyrelsens yrkande om undersökning synes omfatta alla områden som kan ha förorenats på grund av verksamhet på olika platser inom Nyby bruks industriområde från och med år 1897. Industriområdet upptar en yta av ca 490 000 m². Det är inte uteslutet att verksamheterna kan ha förorenat mark även utanför detta område. Bolagets nuvarande verksamhetsområde är ca 60 000 m².

Miljööverdomstolen finner att bolaget mot sitt bestridande inte som ett villkor i tillståndet kan åläggas att företa markundersökningar, som inte har samband med efterbehandlingsåtgärder för den nu sökta verksamheten, i vidare omfattning än vad som framgår av det ej överklagade villkor 13; om krav på efterbehandling av tidigare förorenade markområden skulle kunna utgöra en förutsättning för den ansökta verksamhetens tillåtlighet borde markundersökningar ha utförts och redovisats innan tillstånd givits för verksamheten.

Miljööverdomstolen finner inte skäl att bifalla länsstyrelsens yrkande att resultatet av MIFO fas 1 skall redovisas till miljödomstolen eller att reglera frågan om åtgärder efter denna undersöknings avslutande. Tidpunkten för redovisning av resultatet av undersökningen bör dock bestämmas till ett år efter det att domen vunnit laga kraft.

Befintlig deponi för farligt avfall

Länsstyrelsen, som inte varit part vid miljödomstolen är oförhindrad att framställa yrkande om bl.a. provotidsförordnande för här aktuell deponeringsverksamhet.

Bolaget har genom miljödomstolens dom fått tillstånd till den befintliga deponin för metallhydroxidslam med samma villkor som i det av länsstyrelsen meddelade tillståndet 1995-04-24. Bolaget lämnade in en avslutningsplan enligt 38 § deponeringsförordningen till tillsynsmyndigheten i juni 2002, d.v.s. innan miljödomstolen meddelat dom i nu aktuellt mål. Bolaget har i den ingivna avslutningsplanen, som Miljööverdomstolen har tagit del av, redovisat hur deponin förhåller sig till bestämmelserna i deponeringsförordningen.

Miljööverdomstolen gör följande bedömning *i fråga om prøvotid och utredning*.

Det aktuella avfallet utgörs av farligt avfall i form ett avvattnat hydroxidslam från vattenreningsanläggningen. Avfallet tillhör således deponiklassen farligt avfall och har undergått behandlingen avvattning, enligt vad som stadgas i 14 § förordningen. Även i övrigt uppfyller avfallet de förutsättningar, enligt 8-15 §§, som krävs för att få deponeras.

Beträffande lokaliseringen och utformningen av deponin (18-23 §§ förordningen) utgör deponin inte någon allvarlig risk för miljön i de hänseenden som avses i 18 §. Enligt den utredning som bolaget redovisat beträffande markförhållandena och vad som i övrigt angetts om utformningen uppfyller deponin även de krav som ställs enligt 19-22 §§.

Vad gäller övriga försiktighetsmått enligt 26-28 §§ har bolaget i ingivna handlingar – inbegripet avslutningsplanen – visat hur dessa bestämmelser kommer att följas. I fråga om sluttäckningen har bolaget i avslutningsplanen med kompletteringar redovisat täcksiktens utformning och egenskaper. Enligt Miljööverdomstolens mening uppfylls kraven på sluttäckning i 31 § förordningen. Något skäl att föreskriva strängare eller ytterligare villkor för sluttäckningen har inte framkommit.

När det gäller villkoren i övrigt bör villkorspunkterna 17 och 18 upphävas då dessa redan framgår av bestämmelserna i deponeringsförordningen.

Villkorspunkterna 15 och 16 bör justeras enligt vad som framgår av domslutet.

Beträffande villkorspunkterna 14, 19 och 20 finner Miljööverdomstolen inte skäl att göra någon ändring och de bör således kvarstå.

Konsekvensen av att ett *nytt* tillstånd meddelats för den befintliga deponin blir att det för denna kommer att finnas dels ett tillstånd och dels en avslutningsplan. Enligt Miljööverdomstolens mening skall det nu meddelade tillståndet avseende den pågående deponin jämföras med tillstånd till en ny deponi, för vilket deponeringsförordningen gäller fullt ut. Avslutningsplanen får anses ha förlorat sin aktualitet som avslutningsplan i den mening som avses i 38 § deponeringsförordningen i och med att detta tillstånd tas i anspråk. Däremot gäller bolagets åtaganden m.m. - som avslutningsplanen med gjorda kompletteringar innehåller - för avslut av deponin. Med hänsyn

till detta anser Miljööverdomstolen att det inte finns något behov av att föranstalta om utredning och prövotidsförordnade såsom länsstyrelsens yrkat. Yrkandet i den delen skall därför inte bifallas.

Miljööverdomstolen anmärker att miljödomstolens förordnande om att tidigare tillstånd upphör när domen vinner laga kraft bör upphävas eftersom det tidigare tillståndet i enlighet med fast praxis upphör att gälla först när det nya tillståndet tas i anspråk.

Två av ledamöterna är skiljaktiga beträffande motiveringen under avsnittet *Markundersökning* och anser att följande lydelse skall ersätta styckena två och tre.

Länsstyrelsens yrkande måste också uppfattas så att frågan om efterbehandling skall avgöras inom ramen för denna tillståndsprövning.

Den fråga av principiell natur som först skall besvaras är om det i samband med prövning av tillstånd till miljöfarlig verksamhet är rättsligt möjligt att föreskriva om krav på efterbehandling och därmed även undersökning av förorenade områden. Utgångspunkten är de materiella kraven i dels 2 kap. 3 §, dels 2 kap. 8 § och 10 kap. miljöbalken.

Krav enligt 2 kap. 3 § miljöbalken på efterbehandling och undersökning av ett område, förutsätter att området i fråga kan förorenas ytterligare av befintlig eller planerad verksamhet, genom bebyggelse, utsläpp eller på annat sätt. I detta ärende kan såväl nuvarande verksamhetsområde som dess omgivning förorenas, främst på grund av utsläpp från anläggningarna. Det är dock inte sannolikt att det geografiskt mycket vidsträckt område som omfattas av länsstyrelsens yrkande skulle kunna påverkas i sådan grad att krav på undersökning av hela området, enligt denna bestämmelse, kan anses rimligt.

Reglerna i 2 kap. 8 § och 10 kap. miljöbalken kan i första hand sägas ha en reparativ funktion. Vid tillämpningen av dessa regler behöver de områden som skall efterbehandlas eller undersökas inte ha samband med förorening som härrör från befintlig eller planerad verksamhet. 2 kap. 8 § miljö-

balken är en materiell regel om det reparativa ansvaret generellt i miljöbalken. Liksom övriga regler i detta kapitel kan 8 § tillämpas vid tillståndsprövning. 10 kap. miljöbalken innehåller mer utvecklade regler om undersökning och annan efterbehandling av förorenade områden. Det är en materiell reglering av bl.a. ansvaret. Bortsett från specialreglerna om miljöriskområde, som inte är aktuella i målet, innehåller inte 10 kap. några bestämmelser om hur kraven skall genomföras. Man får därmed anta att 10 kap. kan tillämpas såväl vid tillståndsprövning som i samband med tillsyn.

Vad som nu har sagts kan jämföras med vad som gällde före miljöbalken. Reparativa krav i samband med tillstånd kunde ställas enligt vissa bestämmelser i 1918 års vattenlag (se NJA II 1942, s. 79 f.). Vid tillämpningen av 1969 års miljöskyddslag ställdes reparativa krav i tillståndsärenden med avseende på avslutad verksamhet, utan att kraven hade samband med den aktuella eller planerade användningen av fastigheten (KN 141/91, se även RÅ 1996 ref 57, där Regeringsrätten ogillade kravet på efterbehandling med hänsyn till att verksamheten avslutats före 1989, men inte synes utesluta reparativa krav i och för sig i samband med prövning av tillstånd). Det rättsliga stödet för sådana krav fanns i omprövningsregeln 24 § andra stycket miljöskyddslagen. Motsvarande bestämmelse finns nu i 24 kap. 5 § tredje stycket miljöbalken (jfr prop. 1997/98:45, del 2, s. 258). En skillnad i miljöbalken är dock att krav mot verksamhetsutövarens bestridande inte behöver framställas genom att en myndighet begär ett ändrat eller nytt villkor enligt 24 kap. 5 §. Skälet är den huvudregel som utvecklats i praxis enligt miljöbalken att prövningen av en ändrad eller utökad verksamhet skall omfatta verksamheten i sin helhet och inte enbart själva ändringen. Härigenom kan tidigare villkor ändras eller upphävas och nya fastställas. I detta tillståndsärende har frågan om efterbehandling aktualiserats genom länsstyrelsens yrkande om att marken skall undersökas och resultaten redovisas till miljödomstolen.

Det är således rättsligt möjligt att i samband med prövning av tillstånd till miljöfarlig verksamhet föreskriva om efterbehandling eller undersökning av förorenade områden, utan att området i fråga påverkas av befintlig eller planerad verksamhet. Liksom vid tillämpningen av miljöskyddslagen bör dock reparativa krav i tillståndsvillkor, mot verksamhetsutövarens bestri-

dande, komma ifråga endast om området har förorenats av tidigare verksamhet som dels har samband med den verksamhet som nu bedrivs och dels har tillståndsprövats enligt miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser.

Nästa fråga är om ett krav på undersökning är motiverat med hänsyn till de faktiska omständigheterna i detta mål. Länsstyrelsens yrkande rör ett geografiskt mycket omfattande område där olika verksamheter har bedrivits under en lång tidsperiod. Det framgår av handlingarna att bolaget (då Grängesbergbolaget) fick tillstånd enligt miljöskyddslagen 1974. Tillståndet omfattade nuvarande anläggningar, men också bl.a. ett rörverk som upphörde 1977 och ståltillverkning som avslutades 1981. Mot bakgrund av det underlag som står till buds för närvarande bedömer Miljööverdomstolen att det vid tillämpningen av 2 kap. 8 § och 10 kap., i detta tillståndsärende, inte kan krävas undersökning av hela det område som omfattas av länsstyrelsens yrkande. Delar av detta område skulle däremot kunna bli föremål för undersökningskrav från tillsynsmyndigheten. Eftersom det är ändamålsenligt att samordna insatserna bör dock undersökningarna så långt möjligt hanteras av tillsynsmyndigheten. Kraven kan då efterhand utformas med hänsyn till nyvunnen kunskap och samordnas geografiskt utan bindning av tillståndsvillkors utformning. Dessutom kan undersökningskrav omfatta områden som förorenats av eventuell verksamhet som inte har tillståndsprövats tidigare. Med hänsyn till vad bolaget har medgivit skall dock miljödomstolens villkor om undersökning inom nuvarande verksamhetsområde inte ändras.

På grund av osäkerhet om dels den historiska undersökningens resultat, dels vilka undersökningar som tillsynsmyndigheten kan komma att kräva utanför bolagets verksamhetsområde och vilket behov som finns att samordna de olika undersökningarna, är det inte lämpligt att nu i villkor avgöra hur undersökningarna skall fortgå efter MIFO fas 1. Även i detta avseende bör därför miljödomstolens villkor bestå.

*En av ledamöterna är också skiljaktig beträffande motiveringen under avsnittet *Befintlig deponi för farligt avfall* och anser att näst sista stycket bör ha följande lydelse:*

Konsekvenserna av...fullt ut. Det innebär inte att avslutningsplanen har förlorat sin aktualitet. Deponeringsförordningen har en särskilt reglerad ordning för anpassningsplaner och avslutningsplaner för befintliga deponier (38–42 §§). Planerna skall bedömas av tillsynsmyndigheten och inte tillståndsmyndigheten. Reglerna har införts för att Sverige skall klara motsvarande krav på anpassning respektive avslutning som uppställs särskilt för befintliga deponier i Rådets direktiv 1999/31/EG av den 26 april 1999 om deponering av avfall. Så som Naturvårdsverket framhåller i yttrandet i Miljööverdomstolen gäller förordningens regler om planer för anpassning respektive avslutning vid sidan av tillståndsprovningen enligt miljöbalken. Det saknas författningsstöd för uppfattningen att en avslutningsplan skulle förlora sin aktualitet på grund av ett nytt tillstånd. Den av bolaget ingivna avslutningsplanen gäller således fortfarande och skall prövas av tillsynsmyndigheten oavsett vad som föreskrivits i detta tillstånd.

Dom den 21 december 2004 i mål M 9015-03

Underinstanser:	Växjö tingsrätt, miljödomstolen
Klagande:	Länsstyrelsen i Kalmar län
Motpart:	Mönsterås kommun
Saken:	Avgift för prövning och tillsyn
Nyckelord:	Avgift för prövning och tillsyn

Bakgrund

Frågorna i detta mål var om kommunen skulle betala avgift för prövning och tillsyn för en avfallsdeponi där deponeringsfasen är avslutad och deponin sluttäckt, och hur hög avgiften i så fall skall vara.

Kommunen har med tillstånd enligt miljöskyddslagen deponerat tungmetallförorenade jordmassor m.m. (ca 50 000 m³) från efterbehandlingsarbeten vid ett industriområde vid Mörkeskogs avfallsanläggning. Avfall tillfördes deponin fram till slutet av 2001. Under första halvan av år 2002 sluttäcktes deponin varefter den slutbesiktigades på sommaren samma år.

Länsstyrelsen fakturerade kommunen för avgift för prövning och tillsyn avseende år 2002 med 187 000 kr. Kommunen hemställde då om att avgiften helt skulle efterskänkas eller i vart fall sättas ned. Länsstyrelsen biföll delvis denna begäran genom att besluta att sätta ned avgiften för år 2002 till 126 000 kr. I samma beslut fastställde länsstyrelsen att avgiften för år 2003 skulle vara 25 000 kr. Efter att kommunen överklagat upphävde miljödomstolen beslutet att ta ut avgifter för år 2002 och 2003 och återförvisade målet till länsstyrelsen för att fastställa avgift för år 2002 såvitt avser den tid då deponin var pågående tillståndspliktig verksamhet enligt förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Länsstyrelsen överklagade miljödomstolens dom och yrkade att Miljööverdomstolen skulle fastställa länsstyrelsens beslut om avgifter för år 2002 och 2003.

Miljööverdomstolen

Den deponering av förorenade jordmassor som kommunen har utfört vid Mörkeskogs avfallsanläggning är miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. 1 § miljöbalken. Anläggningen är enligt bilagan till förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd en tillståndspliktig s.k.

A-verksamhet med SNI-kod 90.006-6 (dvs. en anläggning för deponering av sådant farligt avfall som avses i avfallsförordningen [2001:1063], om den tillförda mängden är mer än 10 000 ton per år). Med denna utgångspunkt sökte och fick kommunen tillstånd för verksamheten genom miljödomstolens dom den 25 januari 2000. Deponeringen av jordmassorna enligt tillståndet har slutförts och deponin har sluttäckts. Frågan i målet är om länsstyrelsen har haft rätt att i den utsträckning som skett ta ut avgift för provning och tillsyn för åren 2002 och 2003.

Enligt 2 kap. 1 § förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken (FAPT) skall avgift för provning och tillsyn av miljöfarlig verksamhet som avses i 9 kap. 1 § miljöbalken betalas av bl.a. den som bedriver miljöfarlig verksamhet som anges med beteckningen A i bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. En första fråga att besvara är då om kommunen alltjämt kan anses bedriva en sådan verksamhet mot bakgrund av att deponin numera är sluttäckt.

Som framgår av miljödomstolens dom har en deponi enligt förordningen (2001:512) om deponering av avfall (deponeringsförordningen) en aktiv fas, som består av driftfasen och efterbehandlingsfasen (3 §). Driftfasen är den del av den aktiva fasen som omfattar tiden från det första tillfället då avfall tas emot fram till dess att deponin är sluttäckt. Därefter följer efterbehandlingsfasen som avser den tid då aktiva åtgärder för utsläppsbegränsning och kontroll genomförs. Verksamhetsutövaren har ett efterbehandlingsansvar för deponin i minst 30 år efter sluttäckning (33 §). En plan för avslutning och efterbehandling skall alltid ingå i en ansökan om tillstånd (36 § första stycket 4), och enligt 22 kap. 25a § miljöbalken skall en dom alltid innehålla villkor om detta. Tillstånd till deponering av avfall får meddelas endast om verksamhetsutövaren ställer en ekonomisk säkerhet för att de skyldigheter som gäller för verksamheten fullgörs eller vidtar någon annan lämplig åtgärd för sådant säkerställande (15 kap. 34 § miljöbalken).

Mot bakgrund av att verksamhetsutövaren således har ett ansvar under hela den aktiva fasen, och redan i samband med ansökan om tillstånd har att säkerställa att skyldigheterna kan uppfyllas (36 § 5 deponeringsförordningen), anser Miljööverdomstolen att ett tillstånd till deponering av avfall normalt måste anses reglera hela den aktiva fasen. Deponin av farligt avfall

vid Mörkeskogs avfallsanläggning bör därför betraktas som en fortgående miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. miljöbalken, även om deponin nu är sluttäckt.

Kommunen är därmed enligt 2 kap. 1 § FAPT skyldig att betala avgift för provning och tillsyn. Avgiftens belopp anges i bilagan till förordningen (2 kap. 2 § första stycket). Bilagan innehåller olika avgiftsbelopp för en anläggning för deponering av farligt avfall, beroende på tillförd mängd per år. Frågan är då vilket avgiftsbelopp som är tillämpligt i ett fall som detta, när deponin har avslutats och inget avfall längre tillförs deponin. Miljööverdomstolen konstaterar inledningsvis att det i förordningens bilaga inte görs någon skillnad mellan deponier som befinner sig i driftsfasen eller efterbehandlingsfasen och gör därefter följande bedömning.

När verksamheten har tillståndsprovats, skall enligt 2 kap. 2 § andra stycket FAPT avgiften bestämmas med utgångspunkt i vad som föreskrivs i tillståndsbeslutet om tillåten produktionsvolym eller motsvarande. Mot bakgrund av att avgiften är en årlig avgift, som skall betalas med ett helt avgiftsbelopp för varje kalenderår (2 kap. 5 §), måste detta läsas som att det avser *årlig* produktionsvolym eller motsvarande. Regeln ger därför ingen ledning när det som här är fråga om ett tillstånd att deponera en viss total mängd jordmassor utan att mängden i tillståndsbeslutet anges uppdelad över tiden.

Miljööverdomstolen finner därför att avgiftsbeloppet skall bestämmas utifrån den faktiskt tillförda mängden farligt avfall. Eftersom denna mängd för såväl år 2002 som år 2003 är noll, skall den avgiftsklass tillämpas som omfattar lägsta möjliga tillförd mängd. Detta är den kategori som avser en anläggning för deponering av farligt avfall om den tillförda mängden är högst 10 000 ton per år. Avgiften är då, när länsstyrelsen utövar tillsynen, 25 000 kr. Visserligen innebär detta att den SNI-kod som anges i bilagan till FAPT (90.006-7 för den lägsta avgiftsklassen) inte kommer att stämma överens med den SNI-kod som tillämpats i samband med att tillståndet getts, men klassificeringen av anläggningen enligt SNI kan inte anses ha någon självständig betydelse för bestämmandet av avgiftsbeloppet enligt FAPT.

Mot bakgrund av det sagda kommer Miljööverdomstolen fram till att avgiftsbeloppet för åren 2002 och 2003 skall vara 25 000 kr per år. Det har inte framkommit skäl att för dessa år sätta ned eller efterskänka avgiften.

En av ledamöterna är skiljaktig i frågan om avgiftens storlek och anför följande:

Jag är enig med övriga ledamöter till och med det femte stycket i domskälen. Därefter bör domskälen enligt min mening ha följande lydelse.

När verksamheten har tillståndsprövats, skall enligt 2 kap. 2 § andra stycket FAPT avgiften bestämmas med utgångspunkt i vad som föreskrivs i tillståndsbeslutet om tillåten produktionsvolym eller motsvarande. Mot bakgrund av att avgiften är en årlig avgift, som skall betalas med ett helt avgiftsbelopp för varje kalenderår (2 kap. 5 §), måste detta läsas som att det avser årlig produktionsvolym eller motsvarande.

Vanligtvis anges i tillstånd till deponier den maximala mängd avfall som årligen får tillföras deponin och i många fall även en begränsning av den mängd avfall som totalt får läggas på deponin. Den senare uppgiften skall enligt 22 kap. 25a § miljöbalken alltid anges i en dom. I nu aktuellt fall avses med tillståndet en total mängd avfall om 50 000 m³, vilket motsvarar närmare 100 000 ton. Av sökandens yrkande vid tillståndsprövningen framgår att genomförandetiden var beräknad till 6 – 12 månader. Kommunen är genom det allmänna villkoret bundet av denna uppgift. Av yttranden i målet framgår att inget avfall lagts på deponin under år 2002 och senare. Tillståndet meddelades i januari 2000 varför tillförsel av avfall kan ha skett under maximalt två års tid. Detta får anses vara i huvudsaklig överensstämmelse med det kommunen uppgivit vid ansökan. Tillståndet kan därför avse en årlig avfallsmängd av åtminstone 25 000 ton per år. Avgiften skulle då bli 187 000 kr per år. Av länsstyrelsens handlingar i det överklagade ärendet framgår att denna avgift också påförts kommunen för år 2001 och såvitt Miljööverdomstolen kan förstå även för år 2000.

Avgiften framstår som uppenbart för hög för denna deponi som befinner sig i efterbehandlingsfasen. Avgiften bör därför sättas ned och bestämmas utifrån det verkliga resursbehovet. Länsstyrelsen har bestämt nedsättningen genom jämförelser (analogiresonemang) i bilagan till avgiftsförordningen och inte med hjälp av den faktiska resursförbrukningen under deponins driftfas. Sådana uppgifter finns inte heller redovisade i målet.

Nedsättning av avgiften bör ske först från den tidpunkt då deponin är sluttäckt och avslutad, i detta fall vid halvårsskiftet år 2002. För det första halvåret skall därför kommunen debiteras 93 500 kr, som är hälften av 187 000 kr. För resterande del av år 2002 och år 2003 medför länsstyrelsens bedömning att avgiften hamnar på en rimlig nivå. Avgifterna skall därför sammanfattningsvis bestämmas till 106 000 kr (93 500 kr + 12 500 kr) för år 2002 och 25 000 kr för år 2003.

Dom den 23 december 2004 i mål M 2538-02

Underinstans: Växjö tingsrätt, miljödomstolen
Klagande
och motparter: 1. Perstorp Specialty Chemicals AB, Perstorp
2. Naturvårdsverket, Stockholm
3. Privatperson
Saken: Tillstånd till befintlig och utökad produktion av pentaerytriol
(penta)
Nyckelord: Transporter

Bakgrund

Den fråga som aktualiserades i detta mål gällde om transporter till och från anläggningen kunde regleras genom villkor. Miljödomstolen hade som villkor för det produktionstillstånd som lämnats föreskrivit att bolaget skulle inge en transportplan till tillsynsmyndigheten och årligen till tillsynsmyndigheten redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att uppfylla planens mål. Miljööverdomstolen hade också att ta ställning till om GK hade rätt att överklaga miljödomstolens beslut.

Villkoret överklagades både av bolaget och Naturvårdsverket. GK yrkade i Miljööverdomstolen att bolagets yrkande om tillstånd skulle avslås.

Miljödomstolen

Vad härefter gäller frågan om transporter får Miljödomstolen inledningsvis konstatera att rättsläget vad avser i vilken utsträckning man kan utfärda villkor för en verksamhetsutövare med avseende på externa transporter är oklart. Rent principiellt anser Miljödomstolen det förefalla mest rimligt att man i första hand riktar sig direkt mot verksamhetsutövare inom transportsektorn. Samtidigt torde det finnas tillräckligt stöd i miljöbalkens allmänna hänsynsregler att även utanför denna krets ålägga verksamhetsutövare att, antingen inom ramen för miljörapporteringen eller i annan redovisning, redovisa vilka insatser bolaget gör i syfte att åtminstone på sikt främja miljöförbättrade transporter. Miljödomstolen har i andra mål förelagt verksamhetsutövare sådan rapporteringsskyldighet. Med hänsyn till att ett sådant förfarande knappast kan leda till några betungande kostnader för bolaget och därigenom ej heller kan anses oförenligt med kravet på skälighetsav-

vägningen enligt 2 kap. 7 § miljöbalken, anser Miljödomstolen att bolaget - i vart fall i avvaktan på vägledande avgöranden i frågan - åläggs att redovisa transportplan m.m. till tillsynsmyndigheten i enlighet med vad som närmare anges under villkorspunkten 5 i domslutet.

5. För alla transporter till och från verksamheten där bolaget beställer/upphandlar transporter skall gälla att bolaget till tillsynsmyndigheten skall inge en transportplan som är inriktad på att i möjligaste mån välja det transportsätt som bäst främjar en hållbar utveckling. Bolaget skall vidare årligen till tillsynsmyndigheten redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att uppfylla planens mål, liksom målen för kommande år. Transportplanen skall inges senast den 1 oktober 2003

Miljööverdomstolen

Yrkanden m.m. i Miljööverdomstolen

Perstorp Specialty Chemicals AB (bolaget) har yrkat att villkoret avseende transportplan (villkor 5 i miljödomstolen domslut) upphävs.

Naturvårdsverket har yrkat att Miljööverdomstolen uppskjuter avgörandet av slutliga villkor för transporter och ålägger bolaget att under en prövotid utreda och till miljödomstolen redovisa dels miljöpåverkan från transporter till och från anläggningen (utsläpp av NO_x m.m.) och möjliga åtgärder för att minska miljöpåverkan, dels vilka krav som bolaget ställer på sina transportörer samt vilka krav som ytterligare skulle kunna ställas i fråga om miljöstandard på fordon, dels förslag på slutliga villkor.

GK har yrkat att bolagets ansökan om tillstånd avslås.

Part har bestritt bifall till motparts yrkande. Bolaget har i första hand yrkat att GKs yrkande avvisas.

Räddningsverket och *Länsstyrelsen i Skåne län* har yttrat sig till Miljööverdomstolen. *Plan- och miljönämnden i Perstorps kommun* har beretts tillfälle men avstått från att yttra sig.

Miljööverdomstolen har tagit målet till avgörande utan huvudförhandling med stöd av 23 kap. 6 § första stycket första meningen miljöbalken.

Bolagets talan

Är det möjligt att i villkor reglera externa transporter?

Frågor som omfattas av prövningen av verksamhetens tillåtlighet bör inte sammanblandas med frågor som kan bli föremål för villkorsreglering. Att miljöpåverkan från externa transporter tas med i bedömningen av om verksamheten får bedrivas kan inte likställas med frågan om ett villkor för externa transporter uppfyller kravet att det skall kunna ligga till grund för en effektiv tillsyn samt eventuella beslut om miljöstraffavgift och utdömande av straff. Tillåtlighetsprövningen omfattar enligt bolagets uppfattning alltså en vidare krets av frågor än de som kan bli föremål för villkorsreglering.

Bolaget ifrågasätter om det över huvud taget är förenligt med miljöbalkens bestämmelser att föreskriva villkor för extern transportverksamhet. Det anges visserligen i lagförarbetena att ett villkor kan avse vad som helst som gagnar en ekologiskt hållbar utveckling (prop. 1997/98:45, del 2, s. 8). Vad som kan föreskrivas som villkor begränsas dock av att ett villkor skall vara konkret och exakt för att det skall vara möjligt att utöva bl.a. en effektiv tillsyn (a. prop., del 1, s. 171). Som exempel på vad som kan villkorsskrivas anges att "det kan t.ex. av resurshushållningsskäl föreskrivas att en viss andel av råvaran skall vara återvunnet material eller föreskrivas villkor som syftar till att avfallsproduktionen minskar" (a. prop., del 2, s. 8). Detta exempel visar att lagstiftaren anser att villkor skall avse en specifik verksamhetsrelaterad fråga som verksamhetsutövaren har ett faktiskt inflytande över.

Ett villkor avseende transporter kan endast avse sådana transporter som verksamhetsutövaren direkt råder över, t.ex. i egenskap av ägare eller nyttjanderättshavare. Kraven på att transporter skall regleras i tillstånd avser många olika parametrar såsom bränsle, katalysatorer, utbildning, lastgrad och körsätt. Det omfattar såväl nationella som internationella transporter och olika transportslag. Det är inte rimligt att föreskriva transportvillkor eftersom det är näst intill omöjligt för såväl verksamhetsutövare som tillsynsmyndigheter att kontrollera att det innehålls. Hur kontrolleras t.ex. att ett fordon har bränsle av en viss miljöklass eller att en transport har så hög lastgrad som möjligt? När en verksamhetsutövare beställer transporter av

externa transportörer har verksamhetsutövaren inte heller sådan rådighet över dessa att det är rimligt att han bär det straffrättsliga ansvaret för att transporterna drivs i enlighet med vad som kan tänkas föreskrivas i ett villkor.

När det gäller möjligheten att reglera följdforetag så talar lagförarbetena inte om transporter i allmänhet utan endast om farliga sådana. Lagstiftaren torde därför ha avsett säkerhetsaspekten vid transporter och inte frågan om utsläpp från dessa.

Villkor 5

Villkoret om handlingsplan uppfyller inte de ovan redovisade kraven på hur ett villkor skall utformas. Det är inte fråga om en skyddsåtgärd eller försiktighetsåtgärd som behövs för att möjliggöra att den sökta verksamheten kan bedrivas på ett acceptabelt sätt ur miljösynpunkt. Det uppfyller inte heller kravet på att det skall vara fråga om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar samt de övriga villkor som behövs för att förhindra skada på eller olägenhet för omgivningen (jfr 22 kap. 25 § första stycket 6 miljöbalken). Den rättsverkan som villkoret kan få inskränker sig till att tillsynsmyndigheten kan meddela ett föreläggande eller göra åtalsanmälan om bolaget inte upprättar handlingsplanen eller inte ger in den årliga redovisningen. Det torde vara tveksamt att det är detta lagstiftaren avsett.

Nyttan med den föreskrivna handlingsplanen uppvägs inte heller av kostnaden för det arbete som krävs för att upprätta planen och följa upp den. Det är därför inte rimligt att föreskriva ett sådant villkor.

Under alla omständigheter bör Miljööverdomstolen flytta fram tidpunkten för när handlingsplanen skall ges in till tillsynsmyndigheten. Denna tidpunkt bör bestämmas till sex månader efter Miljööverdomstolens dom.

Naturvårdsverkets talan

Prövning av en miljöfarlig verksamhet skall omfatta inte bara utsläppen från verksamheten utan också effekterna av verksamheten i ett vidare miljöperspektiv. För att kunna göra konkreta miljömässiga bedömningar och jämförelser mellan olika transportörer och transportsätt krävs detaljerad informa-

tion om t.ex. bränsleval, förekomst av katalysatorer, vilka motorer som används etc. För att på sikt minska miljöpåverkan från transporter krävs god logistik, moderna fordon, miljöanpassade bränslen och utbildade chaufförer.

Av ansökan framgår att för transporter av råvaror och hjälpkemikalier förekommer såväl järnvägstransporter som bilburna transporter. De bilburna transportererna av råvaror och hjälpkemikalier bedöms dock inte komma att öka i nämnvärd omfattning. Däremot görs bedömningen att en ökning av de bilburna transportererna av produkter, biprodukter och avfall inte kan uteslutas. Det finns inga uppgifter om hur stor denna ökning kan bli. Bolaget har inte heller redovisat konsekvenserna från miljösynpunkt av bolagets totala nuvarande och framtida transporter (utsläpp m.m.).

Det underlag som bolaget presenterat är inte tillräckligt för att göra en bedömning av vilka åtgärder – val av transportslag, krav på motorer och bränslen – som ger bäst effekt ur miljösynpunkt. Konsekvenserna av olika alternativ måste enligt verkets mening belysas ytterligare. En prövotidsutredning är dessutom nödvändig för att kunna bedöma om, och i vilken utsträckning det behövs särskilda villkor för transporter till och från bolagets verksamhet.

GK:s talan

Hennes bostadsfastighet ligger vid Ybbarpsån och dricksvattenbrunnen på denna är belägen nära åkanten. Det har inte gjorts några relevanta undersökningar av hur utsläppen från bolagets anläggning påverkar vattenkvaliteten i brunnen. Ett haveri vid någon av bolagets fabriker eller i reningsverket med efterföljande utsläpp till Ybbarpsån skulle vara en katastrof för vattenmiljön i ån och för vattenkvaliteten i brunnen. Risken för ett haveri eller att det annars sker ofrivilliga utsläpp till Ybbarpsån ökar i samma takt som bolaget utökar sin verksamhet. Enligt hänsynsreglerna skall den som orsakar en skada eller olägenhet ansvara för att förebygga eller avhjälpa den. Bolaget måste därför avhjälpa den olägenhet det innebär för henne och hennes familj att dagligen uppleva oro för att kvaliteten på deras dricksvatten med stor sannolik försämras.

Bolaget har med anledning av GKs överklagande anfört bl.a. följande.

GKs fastighet är belägen vid Ybbarpsån drygt en mil nedströms Persstorps industriområde. Ybbarpsån passerar genom såväl Storarydsdammen som Östra Sorrödssjön och Västra Sorrödssjön innan den mynnar i Rönne å och där kommer i nivå med GKs fastighet.

Av rapporten ”Miljöförhållanden i Ybbarpsån nedströms Perstorp AB”, som på bolagets uppdrag utförts av Ekologgruppen i Landskrona AB, framgår bl.a. att det idag inte finns några uppgifter som indikerar störningar på organismlivet i Rönne å nedströms Ybbarpsåns utflöde, att det nedströms Sorrödssjöarna är svårt att skilja eventuell påverkan från bolagets verksamhet från påverkan av läckage från jordbruksmark, enskilda avlopp och lantbruksanläggningar, att det i Sorrödssjöarna och nedströms dem för flertalet parametrar är svårt att göra några direkta kopplingar till utsläppet från bolagets verksamhet, att påverkan på Rönne å generellt bedöms som liten och att utsläppsmängderna från bolagets verksamhet i förhållande till ämnestransporterna i Rönne å trots allt är förhållandevis små.

Med hänsyn till dels avståndet från bolagets anläggning till GKs fastighet, dels Ekologgruppens konstateranden, anser bolaget att GK inte berörs av verksamheten på ett sådant sätt att hon har rätt att överklaga miljödomstolens dom. GK har inte heller visat att det finns något orsakssamband mellan bolagets verksamhet och den påstådda kvaliteten på dricksvattnet i hennes brunn.

Räddningsverkets yttrande

Verket anser att miljöpåverkan och olycksrisker i samband med transporter till och från miljöfarliga verksamheter skall prövas i tillståndsärenden enligt miljöbalken.

Länsstyrelsens yttrande

Länsstyrelsen har inte överklagat domen och har tidigare i målet inte explicit ställt krav på transporterna i form av förslag till villkor för dessa. Detta innebär inte att länsstyrelsen anser att transportfrågan är av mindre betydelse. Länsstyrelsen har bl. a. med anledning av att ett antal överklagade domar

inte avgjorts i högre instans avvaktat rättspraxis angående i vilken utsträckning det för en tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet kan utfärdas villkor avseende externa transporter.

Omfattande transporter av råvaror och produkter sker till och från de olika Perstorpbolagens fabriker. Länsstyrelsen finner det rimligt att också transporternas miljöpåverkan utreds bättre och att en gemensam policy och en miljöanpassad transportplan för hela verksamheten i Perstorp upprättas och antas i framtiden.

Miljöförvaltningen i Klippans kommun har för några år sedan undersökt vattnet i brunnen på GKs fastighet och då inte kunnat konstatera någon påverkan som kan hänföras till utsläpp från verksamheterna i de olika Perstorpsbolagen. Någon sådan påverkan kan enligt länsstyrelsens bedömning inte heller förväntas.

Miljööverdomstolens domskäl

Frågan om talerätt

Av 16 kap. 12 § första stycket 1 miljöbalken framgår att en dom får överklagas av den som domen angår, om avgörandet har gått honom eller henne emot, dvs. av den som är sakägare.

Bolaget har genom miljödomstolens dom fått tillstånd att tillverka en viss mängd pentaeritriol (penta). Processavloppsvattnet kommer att ledas till det reningsverk som finns inom industriområdet och därefter ut i Ybbarpsån. De ämnen som kommer från tillverkningen av penta utgörs huvudsakligen av organiskt material och får i allt väsentligt betraktas som lätt nedbrytbara. Risken för att utsläppen efter rening skulle kunna få någon negativ inverkan på GKs fastighet och dricksvattenbrunnen på denna är försumbar. GK kan därför inte anses vara berörd av domen på ett sådant sätt att hon har rätt att överklaga den. Hennes överklagande skall därmed inte tas upp till prövning.

Prövotidsförfarande avseende transporter

Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2004 s. 421 tagit ställning till i vilken utsträckning transporter till och från en miljöfarlig verksamhet skall beaktas vid prövningen. Av domen framgår bl.a. följande.

Transporter till och från en anläggning kan utgöra ett s.k. följdföretag som kan beaktas vid prövningen av en miljöfarlig verksamhet under förutsättning att följdföretaget har ett omedelbart samband med den tillståndsprövade verksamheten.

Det ankommer på den som söker tillstånd att redovisa miljökonsekvenserna av transporter till och från en anläggning i anläggningens närområde. Om olägenheterna av transporter är alltför allvarliga kan ansökan ytterst komma att avslås. I andra fall kan en möjlighet vara att förena ett tillstånd med villkor som reglerar transporter eller att meddela ett provotidsförordnande om ett verkligt behov föreligger att skjuta upp tidpunkten för prövning och fastställande av ett slutligt villkor.

Vid villkorsskrivning gäller generellt att bara sådana villkor som tillståndshavaren har faktiska och rättsliga möjligheter att genomdriva kan aktualiseras. Enligt vad Högsta domstolen har uttalat i domen är det inte rimligt att den som söker tillstånd skall redovisa och ansvara för miljökonsekvenserna av långväga transporter när dessa rör sig på stort avstånd från den prövade miljöfarliga anläggningen och där endast utgör en liten del av den totala trafiken och olägenheterna från denna. Något stöd i miljöbalkens reglering och lagmotiv för att det normalt skulle vara motiverat att meddela villkor i ett tillståndsbeslut som skulle innebära ett slags indirekt reglering av transportsektorn, t.ex. särskilda avgaskrav på lastbilar och fartyg, finns inte enligt Högsta domstolen.

Miljööverdomstolen gör följande bedömning av transporterens betydelse för prövningen av verksamheten vid bolagets anläggning i Perstorp.

I ansökan har bolaget redovisat att transporter av råvaror och andra för produktionen nödvändiga produkter och ämnen sker med lastbil och på järnväg. Transporter av färdiga produkter sker enbart med lastbil. Huvuddelen av transporter till och från anläggningarna sker med lastbil.

Lastbilstransporterna ger upphov till störningar i form av utsläpp till luft av bl.a. kväveoxider, svaveldioxid, kolväten, stoft och koldioxid. Kväveoxider kan orsaka hälsoproblem vid höga halter och bidrar liksom svaveldioxid till försurningen, både i ett lokalt men också i ett regionalt perspektiv. Koldioxid är en s.k. växthusgas som har en global påverkan på klimatet. Bolaget har inte redovisat hur stora utsläppen är från transporter.

Omfattningen av transporterna till och från bolagets anläggning kan motivera åtgärder för att motverka utsläppen till luft i anläggningens närområde. För att kunna ta ställning till behovet och möjligheten av att föreskriva villkor krävs ett bättre underlag än vad som nu finns. I en sådan utredning är det inte tillräckligt att redovisa de totala utsläppen till luft från transporterna. Av betydelse är också de totala utsläppens storlek i anläggningens närområde och deras miljökonsekvenser. För jämförelsens skull är det viktigt att utsläppen redovisas på olika avstånd från anläggningen. Av betydelse är därvid omgivningens beskaffenhet och utsläppens miljökonsekvenser.

Det bör under utredningen beaktas att det inom varje transportslag kan finnas alternativa lösningar som påverkar miljön i olika grad. Även transporttekniska och logistiska lösningar bör övervägas. Kostnadsmässiga aspekter bör självfallet redovisas.

Det underlag som bolaget har presenterat i målet är sålunda inte tillräckligt för att det nu skall vara möjligt att bestämma om tillståndet skall förenas med villkor som gäller miljöpåverkan från transporter till och från anläggningen. Avgörandet i denna del bör därför skjutas upp och bolaget åläggas att under en prövotid utreda och till miljödomstolen redovisa de uppgifter som anges ovan i domslutet.

Villkor 5

Villkoret innebär att bolaget har ålagts en skyldighet att i praktiken kontinuerligt utreda frågan om val av transportslag och transportlösningar för att främja en hållbar utveckling. Som framgår av domslutet har Miljööverdomstolen förordnat att bolaget under en prövotid skall utreda den frågan i samråd med bl.a. tillsynsmyndigheten. Villkoret om transportplan är inte nödvändigt och lämpligt. Det skall därför upphävas.

Dom den 23 december 2004 i mål M 2539-02

Underinstanser:	Växjö tingsrätt, miljödomstolen
Klagande och motpart:	1. Perstorp Formox AB, Perstorp
Klagande:	2. Naturvårdsverket 3. Privatperson
Saken:	Tillstånd till befintlig och utökad produktion av formalin vid bolagets anläggningar i Perstorp
Nyckelord:	Transporter

Bakgrund

Den fråga som aktualiserades i detta mål gällde om transporter till och från anläggningen kunde regleras genom villkor. Miljödomstolen hade som villkor för det produktionstillstånd som lämnats föreskrivit att bolaget skulle inge en transportplan till tillsynsmyndigheten och årligen till tillsynsmyndigheten redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att uppfylla planens mål.

Villkoret överklagades både av bolaget och Naturvårdsverket.

Nedan redovisas miljödomstolens skäl i transportfrågan och Miljööverdomstolens ställningstagande till överklagandena.

Miljödomstolen

Naturvårdsverket har krävt att slutliga villkor beträffande transporter fastställs av miljödomstolen först efter ett prövotidsförfarande samt föreslagit vissa villkor att gälla under prövotiden.

Miljödomstolen får inledningsvis konstatera att rättsläget vad avser i vilken utsträckning man kan utfärda villkor för en verksamhetsutövare med avseende på externa transporter oklart. Rent principiellt anser Miljödomstolen det förefalla mest rimligt att man i första hand riktar sig direkt mot verksamhetsutövare inom transportsektorn. Samtidigt torde det finnas tillräckligt stöd i miljöbalkens allmänna hänsynsregler att även utanför denna krets ålägga verksamhetsutövare att, antingen inom ramen för miljörapporteringen eller i annan redovisning, redovisa vilka insatser bolaget gör i syfte att åtminstone på sikt främja miljöförbättrade transporter. Miljödomstolen har i andra mål förelagt verksamhetsutövare sådan rapporteringsskyldighet. Med hänsyn till att ett sådant förfarande knappast kan leda till några betungande kostnader för bolaget och därigenom ej heller kan anses oförenligt med kravet på skälighetsavvägningen enligt 2 kap. 7 § miljöbalken, anser Miljö-

domstolen att bolaget - i vart fall i avvaktan på vägledande avgöranden i frågan - åläggs att redovisa detta till tillsynsmyndigheten.

8. För alla transporter till och från verksamheten där bolaget beställer/upphandlar transporter skall gälla att bolaget till tillsynsmyndigheten skall inge en transportplan som är inriktad på att i möjligaste mån välja det transportsätt som bäst främjar en hållbar utveckling. Bolaget skall vidare årligen till tillsynsmyndigheten redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att uppfylla planens mål, liksom målen för kommande år.

Transportplanen skall inges senast den 1 oktober 2003.

Miljööverdomstolen

Perstorp Formox AB (bolaget) har yrkat att villkoret avseende transportplan (villkor 8 i miljödomstolen dom) upphävs.

GK har yrkat att bolagets ansökan om tillstånd avslås.

Naturvårdsverket har yrkat att Miljööverdomstolen skall fastställa slutligt villkor och förordna om prövotidsförfarande enligt följande:

Slutligt villkor

Bolaget skall fr.o.m. den 1 januari 2004 vid upphandling och beställning av fartygstransporter ställa krav på att svavelhalten i fartygsbränslet inte överstiger 1,0 procent.

Prövotidsförordnande

Bolaget skall under en prövotid utreda och till miljödomstolen redovisa möjligheterna att vid upphandling och beställning av fartygstransporter ställa krav på att fartygen som transporterar metanol är utrustade med NO_x-katalysatorer. I utredningen skall bolaget redovisa de tekniska, ekonomiska och miljömässiga konsekvenserna av att ställa ett sådana krav.

Part har bestritt bifall till motparts yrkande. Bolaget har yrkat i första hand att GKs yrkande avvisas.

Räddningsverket och Länsstyrelsen i Skåne län har yttrat sig till Miljööverdomstolen. *Plan- och miljönämnden i Perstorps kommun* har beretts tillfälle men avstått från att yttra sig.

Miljööverdomstolen har tagit målet till avgörande utan huvudförhandling med stöd av 23 kap. 6 § första stycket första meningen miljöbalken.

Bolagets talan

Är det möjligt att i villkor reglera externa transporter?

Frågor som omfattas av prövningen av verksamhetens tillåtlighet bör inte sammanblandas med frågor som kan bli föremål för villkorsreglering. Att miljöpåverkan från externa transporter tas med i bedömningen av om verksamheten får bedrivas kan inte likställas med frågan om ett villkor för externa transporter uppfyller kravet att det skall kunna ligga till grund för en effektiv tillsyn samt eventuella beslut om miljöstraffavgift och utdömande av straff. Tillåtlighetsprövningen omfattar enligt bolagets uppfattning alltså en vidare krets av frågor än de som kan bli föremål för villkorsreglering.

Bolaget ifrågasätter om det över huvud taget är förenligt med miljöbalkens bestämmelser att föreskriva villkor för extern transportverksamhet. Det anges visserligen i lagförarbetena att ett villkor kan avse vad som helst som gagnar en ekologiskt hållbar utveckling (prop. 1997/98:45, del 2, s. 8). Vad som kan föreskrivas som villkor begränsas dock av att ett villkor skall vara konkret och exakt för att det skall vara möjligt att utöva bl.a. en effektiv tillsyn (a. prop., del 1, s. 171). Som exempel på vad som kan villkorsskrivas anges att "det kan t.ex. av resurshushållningsskäl föreskrivas att en viss andel av råvaran skall vara återvunnet material eller föreskrivas villkor som syftar till att avfallsproduktionen minskar" (a. prop., del 2, s. 8). Detta exempel visar att lagstiftaren anser att villkor skall avse en specifik verksamhetsrelaterad fråga som verksamhetsutövaren har ett faktiskt inflytande över.

Ett villkor avseende transporter kan endast avse sådana transporter som verksamhetsutövaren direkt råder över, t.ex. i egenskap av ägare eller nyttjanderättshavare. Kraven på att transporter skall regleras i tillstånd avser många olika parametrar såsom bränsle, katalysatorer, utbildning, lastgrad

och körsätt. Det omfattar såväl nationella som internationella transporter och olika transportslag. Det är inte rimligt att föreskriva transportvillkor eftersom det är näst intill omöjligt för såväl verksamhetsutövare som tillsynsmyndigheter att kontrollera att det innehålls. Hur kontrolleras t.ex. att ett fordon har bränsle av en viss miljöklass eller att en transport har så hög lastgrad som möjligt? När en verksamhetsutövare beställer transporter av externa transportörer har verksamhetsutövaren inte heller sådan rådighet över dessa att det är rimligt att han bär det straffrättsliga ansvaret för att transporterna drivs i enlighet med vad som kan tänkas föreskrivas i ett villkor.

När det gäller möjligheten att reglera följd företag så talar lagförarbetena inte om transporter i allmänhet utan endast om farliga sådana. Lagstiftaren torde därför ha avsett säkerhetsaspekten vid transporter och inte frågan om utsläpp från dessa.

Villkor 8

Villkoret om handlingsplan uppfyller inte de ovan redovisade kraven på hur ett villkor skall utformas. Det är inte fråga om en skyddsåtgärd eller försiktighetsåtgärd som behövs för att möjliggöra att den sökta verksamheten kan bedrivas på ett acceptabelt sätt ur miljösynpunkt. Det uppfyller inte heller kravet på att det skall vara fråga om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar samt de övriga villkor som behövs för att förhindra skada på eller olägenhet för omgivningen (jfr 22 kap. 25 § första stycket 6 miljöbalken). Den rättsverkan som villkoret kan få inskränker sig till att tillsynsmyndigheten kan meddela ett föreläggande eller göra åtalsanmälan om bolaget inte upprättar handlingsplanen eller inte ger in den årliga redovisningen. Det torde vara tveksamt att det är detta lagstiftaren avsett. Nyttan med den föreskrivna handlingsplanen uppvägs inte heller av kostnaden för det arbete som krävs för att upprätta planen och följa upp den. Det är därför inte rimligt att föreskriva ett sådant villkor.

Under alla omständigheter bör Miljööverdomstolen flytta fram tidpunkten för när handlingsplanen skall ges in till tillsynsmyndigheten. Denna tidpunkt bör bestämmas till sex månader efter Miljööverdomstolens dom.

Naturvårdsverkets talan

Enligt lagförarbetena kan ett villkor avse vad som helst som främjar en ekologiskt hållbar utveckling (prop. 1997/98:45, del 2, s. 8). Verksamhetsutövaren har alltid möjlighet att påverka hur transporter till anläggningen utförs eftersom sådana inte kommer till stånd annat än på dennes initiativ. Det samma gäller transporter från verksamheten i de fall verksamhetsutövaren har beställt dem.

Av utredningen framgår att bolaget varit i kontakt med rederier som trafikerar Höganäs hamn och som utgör några av de större aktörerna marknaden för kemiska transporter i norra Europa. Inte något av dessa rederier har fartyg som är utrustade med katalysatorer för rening av NO_x-utsläpp. Fartyg med den typen av rening används dock av skogsindustrin.

Det underlag som bolaget presenterat är inte tillräckligt för att bedöma om det är rimligt att kräva att bolaget vid beställning eller upphandling av transporter i sin tur ställer krav på att fartygen skall vara utrustade med katalysatorer för rening av NO_x-utsläpp. Det är därför nödvändigt att sätta den frågan på provotid.

När det gäller olika typer av bränslen för fartyg så har bolaget uppgett att endast ett par av rederier som utför transporter av fartyg som enbart går på gasolja. I övrigt går samtliga fartyg på tjockolja och gasolja. Gasoljan används dock vid in- och utgång i hamnar och under liggetid i hamn. Svavelhalten i tjockolja varierar från 1,5 procent till 4,0 procent, medan svavelhalten i gasolja varierar mellan 0,2 procent och 1,0 procent. Skillnaden i svavelinnehåll mellan dessa oljekvaliteter kan uppskattas till ca 20 kg/ton. Det är därför miljömässigt motiverat att bolaget vid beställning av fartygstransporter ställer krav på att dessa använder bränsle med låg svavelhalt. Merkostanden för att övergå från tjockolja till gasolja uppgår till ca 25 kr/kg svavel. Denna kostnad är enligt Naturvårdsverkets uppfattning inte orimlig.

GK

Hennes bostadsfastighet ligger vid Ybbarpsån och dricksvattenbrunnen på denna är belägen nära åkanten. Det har inte gjorts några relevanta undersökningar av hur utsläppen från bolagets anläggning påverkar vattenkvaliteten i brunnen. Ett haveri vid någon av bolagets fabriker eller i reningsverket med

efterföljande utsläpp till Ybbarpsån skulle vara en katastrof för vattenmiljön i ån och för vattenkvaliteten i brunnen. Risken för ett haveri eller att det annars sker ofrivilliga utsläpp till Ybbarpsån ökar i samma takt som bolaget utökar sin verksamhet. Enligt hänsynsreglerna skall den som orsakar en skada eller olägenhet ansvara för att förebygga eller avhjälpa den. Bolaget måste därför avhjälpa den olägenhet det innebär för henne och hennes familj att dagligen uppleva oro för att kvaliteten på deras dricksvatten med stor sannolik försämras.

Bolaget har till bemötande av Naturvårdsverkets överklagande anfört bl.a. följande.

Den metanol som bolaget använder som råvara övergår till bolaget först i och med att den levereras till bolagets cisterner i Höganäs hamn. Bolaget är dessförinnan inte ägare av metanolen. Eftersom köpet av metanol sker CIF (Cost Insured Freight) har bolaget inte någon kommersiell kontakt med rederiet. Bolaget kan därför inte betraktas som beställare eller upphandlare av de fartygstransporter det är fråga om i målet.

Bolaget har till bemötande av GKs överklagande anfört bl.a. följande.

GKs fastighet är belägen vid Ybbarpsån drygt en mil nedströms Perstorps industriområde. Ybbarpsån passerar genom såväl Storarydsdammen som Östra Sorrödssjön och Västra Sorrödssjön innan den mynnar i Rönne å och där kommer i nivå med GKs fastighet.

Av rapporten "Miljöförhållanden i Ybbarpsån nedströms Perstorp AB", som på bolagets uppdrag utförts av Ekologgruppen i Landskrona AB, framgår bl.a. att det idag inte finns några uppgifter som indikerar störningar på organismlivet i Rönne å nedströms Ybbarpsåns utflöde, att det nedströms Sorrödssjöarna är svårt att skilja eventuell påverkan från bolagets verksamhet från påverkan av läckage från jordbruksmark, enskilda avlopp och lantbruksanläggningar, att det i Sorrödssjöarna och nedströms dem för flertalet parametrar är svårt att göra några direkta kopplingar till utsläppet från bolagets verksamhet, att påverkan på Rönne å generellt bedöms som liten och att utsläppsmängderna från bolagets verksamhet i förhållande till ämnestransporterna i Rönne å trots allt är förhållandevis små.

Med hänsyn till dels avståndet från bolagets anläggning till GKs fastighet, dels Ekologgruppens konstateranden, anser bolaget att GK inte berörs av verksamheten på ett sådant sätt att hon har rätt att överklaga miljödomstolens dom. GK har inte heller visat att det finns något orsakssamband mellan bolagets verksamhet och den påstådda kvaliteten på dricksvattnet i hennes brunn.

Om Miljööverdomstolen prövar GKs överklagande i sak motsätter sig bolaget att domen ändras enligt hennes yrkande.

Räddningsverkets yttrande

Verket anser att miljöpåverkan och olycksrisker i samband med transporter till och från miljöfarliga verksamheter skall prövas i tillståndsärenden enligt miljöbalken.

Länsstyrelsens yttrande

Är det möjligt att i villkor reglera externa transporter?

Länsstyrelsen har inte överklagat domen och har tidigare i målet inte explicit ställt krav på transporterna i form av förslag till villkor för dessa. Detta innebär inte att länsstyrelsen anser att transportfrågan är av mindre betydelse. Länsstyrelsen har bl. a. med anledning av att ett antal överklagade domar inte avgjorts i högre instans avvaktat rättspraxis i vilken utsträckning det för en tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet kan utfärdas villkor avseende externa transporter.

Omfattande transporter av råvaror och produkter sker till och från de olika Perstorpbolagens fabriker. Länsstyrelsen finner det rimligt att också transporternas miljöpåverkan utreds bättre och att en gemensam policy och en miljöanpassad transportplan för hela verksamheten i Perstorp upprättas och antas i framtiden.

Länsstyrelsen är beredd att stödja Naturvårdsverkets yrkande om prövotidsförordnande. Resultatet av en sådan utredning måste dock granskas noga innan det går att ta ställning till om eventuella ytterligare krav skall ställas på bolaget.

GKs överklagande

Miljöförvaltningen i Klippans kommun har för några år sedan undersökt vattnet i brunnen på GKs fastighet och då inte kunnat konstatera någon påverkan som kan hänföras till utsläpp från verksamheterna i de olika Pers-torpsbolagen. Någon sådan påverkan kan enligt länsstyrelsens bedömning inte heller förväntas.

Miljööverdomstolens domskäl

Frågan om talerätt

Av 16 kap. 12 § första stycket 1 miljöbalken framgår att en dom får överklagas av den som domen angår, om avgörandet har gått honom eller henne emot, dvs. av den som är sakägare.

Bolaget har genom miljödomstolens dom fått tillstånd att tillverka en viss mängd formalin. Processavloppsvattnet kommer att ledas till det reningsverk som finns inom industriområdet och därefter ut i Ybbarpsån. De ämnen som kommer från tillverkningen av formalin utgörs huvudsakligen av organiskt material och får i allt väsentligt betraktas som lätt nedbrytbara. Risken för att utsläppen efter rening skulle kunna få någon negativ inverkan på GKs fastighet och dricksvattenbrunnen på denna är försumbar. GK kan därför inte anses vara berörd av domen på ett sådant sätt att hon har rätt att överklaga den. Hennes överklagande skall därmed inte tas upp till prövning.

Frågan om prövotidsförordnande m.m.

Naturvårdsverket har yrkat att bolaget, vid upphandling och beställning av transporter, skall ställa krav på att fartyg som transporterar råvara skall vara utrustade med NO_x-katalysatorer och att svavelhalten i det fartygsbränsle som används inte får överstiga en viss nivå.

Det finns inte något stöd i miljöbalkens reglering och lagmotiv för att det normalt skulle vara motiverat att meddela villkor i ett tillståndsbeslut som skulle innebära ett slags indirekt reglering av transportsektorn (jfr rättsfallet NJA 2004 s. 421). I den mån det är miljömässigt motiverat att åtgärder vidtas inom transportsektorn bör sådana krav riktas mot t.ex. fartygstillverkare,

fartygsägare och bränsleproducenter. Miljööverdomstolen kommer därför fram till att Naturvårdsverkets yrkanden inte skall vinna bifall.

Villkor 8

I ansökan har bolaget redovisat bl.a. att transporter av råvaror och för produktionen nödvändiga produkter och ämnen sker med fartyg och lastbil. Metanol, som är den huvudsakliga råvaran, transporteras med fartyg till Höganäs hamn där lagring sker i cisterner. Den fortsatta transporten från hamnen till Perstorp sker med lastbil. Den ansökta produktionsvolymen kommer att kräva att dessa transporter sker kontinuerligt under veckans alla dagar, vilket innebär ca 14 lastbilstransporter per dygn. För lastbilstransporterna har även redovisats bl.a. lastgrad, val och bränsle och förarutbildning. Det sker inte några transporter av färdiga produkter från anläggningen i Perstorp. Transporterna av hjälpkemikalier och avfall är inte särskilt omfattande och ökningen av dessa kan betraktas som försumbar respektive marginell.

Bolaget har således tydligt redovisat vad det är för slags transporter och omfattningen av dessa. Transporterna får antas ge lägsta utsläpp till luft i anläggningens närområde; det finns inte något i utredningen som tyder på att det finns andra logistiska lösningar som skulle kunna ge mindre utsläpp till luft och utgöra ett realistiskt alternativ till de transporter som sker i dag. Villkoret avseende transportplan m.m. fyller därmed ingen funktion. Bolagets överklagande skall bifallas.

Beslut den 29 december 2004 i mål M 3683-03

Underinstanser:	Vänersborgs tingsrätt, miljödomstolen Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Klagande:	Orust kommun
Motparter:	Privatpersoner Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Saken:	Tillstånd enligt miljöbalken till täkt av berg på fastigheten Röra Hogen 2:1 i Orust kommun
Nyckelord:	täkt, tillståndsplikt

Bakgrund

Huvudfrågan i detta mål gällde om uttag av bergmaterial för att bereda plats för ett industriområde utgjorde tillståndspliktig täktverksamhet.

Efter ansökan från kommunen lämnade länsstyrelsen tillstånd enligt miljöbalken till en ny täkt omfattande 1 600 000 ton gnejs. Av länsstyrelsens redogörelse för ärendet framgår att motivet för täktansökan är att kommunen behöver mark för industriområde. Sedan tillståndet överklagats av 28 privatpersoner upphäves det av miljödomstolen. Kommunen yrkade vid Miljööverdomstolen att länsstyrelsens beslut skulle fastställas.

Miljödomstolen

Miljöbalken skall enligt 1 kap. 1 § första stycket syfta till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Enligt paragrafens andra stycke skall balken tillämpas så att bl.a. den biologiska mångfalden bevaras och att mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas.

Principerna i första kapitlet har preciserats i de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalkens andra kapitel. Enligt 4 § andra stycket i detta kapitel skall för alla verksamheter och åtgärder en sådan plats väljas att ändamålet kan uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

Kommunen har i det aktuella målet ansökt om tillstånd till täkt av berg. För prövningen av täkttillstånd är reglerna i 12 kap. 2 § miljöbalken styrande. I paragrafens första stycke anges bl.a. följande. Vid prövningen av en ansökan om tillstånd till täkt skall behovet av det material som kan utvinnas

vägas mot de skador på djur- och växtlivet och på miljön i övrigt som täkten kan befaras orsaka. Tillstånd får inte lämnas till en täkt som kan befaras försämra livsbetingelserna för någon djur- eller växtart som är hotad, sällsynt eller i övrigt hänsynskrävande.

I 6 kap. miljöbalken stadgas om miljökonsekvensbeskrivningar och annat beslutsunderlag som krävs. Enligt 1 § nämnda kapitel skall en miljökonsekvensbeskrivning ingå i en ansökan enligt bl.a. 12 kap. miljöbalken. Om en verksamhet kan antas medföra en betydande miljöpåverkan skall, enligt 7 § första stycket fjärde punkten, miljökonsekvensbeskrivningen innehålla bl.a. en redovisning av alternativa platser, om sådan är möjlig, tillsammans med dels en motivering av varför ett visst alternativ har valts, dels en beskrivning av konsekvenserna av att verksamheten eller åtgärden inte kommer till stånd. Denna utredning syftar till att ge tillståndsmyndigheten underlag för den prövning av lokaliseringen som förutsätts i 2 kap. 4 § miljöbalken. Enligt förarbetena till miljöbalken (prop. 1997/98:45 del 1 s 290f) är redovisningen av alternativa platser ett grundläggande krav som skall ställas på en miljökonsekvensbeskrivning, och redovisningen bör i de allra flesta fall vara möjlig och nödvändig för att miljökonsekvensbeskrivningen skall fylla sin funktion. En alternativ lokalisering behöver dock inte anges om det på grund av verksamhetens särskilda karaktär inte finns annan lämplig plats. Det kan t.ex. gälla en särskild fyndighet som endast finns på en viss plats.

En täktverksamhet förutsätts i normalfallet komma till stånd för att tillgodose behovet av grus och annat täktmaterial vilket framgår av att det är behovet av materialet som skall vägas mot miljö- och naturintressena enligt 12 kap. 2 § miljöbalken. Detta utesluter naturligtvis inte att området efter avslutad täktverksamhet kommer till nytta på annat sätt t.ex. som industriområde, vilket också kan vara fördelaktigt ur miljösynpunkt. Enligt kommunens ansökan skall den helt övervägande delen, 75-80 procent, av det uttagna materialet avyttras, vilket innebär att verksamheten kräver tillstånd enligt miljöbalken. Resterande material skall användas inom området för den industrimark som avses att tillskapas efter avslutad täktverksamhet.

Den av kommunen ansökta täktverksamheten på fastigheten X 2:1 har bedömts innebära betydande miljöpåverkan. Den för täktverksamheten upprättade miljökonsekvensbeskrivningen skall därvid uppfylla de krav som

uppställs i 6 kap. 7 § första stycket miljöbalken om vad en miljökonsekvensbeskrivning skall innehålla i fråga om bl.a. redovisning av alternativa platser för verksamheten samt alternativa utformningar av densamma. Kommunen har i den i målet förebringade miljökonsekvensbeskrivningen inriktat sig på att redogöra för lämpliga alternativa platser för ett nytt industriområde i Henåns närhet men inte gått in på någon beskrivning av alternativa platser lämpliga för bergtäkt. Kommunen har motiverat detta med att den aktuella platsen är den enda möjliga då det primära målet med ansökan är att tillgodose behovet av industrimark och inte att tillgodose kommunens behov av täktmaterial.

En utredning med utgångspunkt i planlagstiftningen avseende alternativa platser för industriområden kan inte ersätta en redovisning av alternativa täktplatser med utgångspunkt i miljöbalkens krav. Det förhållandet att en verksamhet (industri) är prövad lämplig i en detaljplan innebär således inte att åtgärder för genomförandet av planen utan vidare kan tillåtas enligt miljöbalken (prop. 1997/98:45 del 2 s 206). Att detaljplanen pekar ut området som industriområde innebär alltså inte att redovisningen av alternativa lokaliseringar av bergtäkt kan underlåtas. Att det upprättats en detaljplan för området har dock den betydelsen i förhållande till miljöbalken att täkttillstånd inte kan meddelas i strid mot en gällande detaljplan enligt 16 kap. 4 § miljöbalken. Miljödomstolen finner att den utredning som kommunen med utgångspunkt i detaljplanarbetet redovisat avseende alternativa platser för industriverksamhet inte har sådant innehåll att den även uppfyller kraven i miljöbalken på redovisning av alternativa täktplatser. Det förhållandet att kommunen har uppgivit att det aktuella området kommer att iordningställas i huvudsaklig överensstämmelse med detaljplanen även om täkttillstånd inte meddelas, varvid kommunen istället avser att öppna en husbehovstäkt där massorna uteslutande kommer att användas inom området, föranleder inte någon annan bedömning. Inte heller i övrigt har det framkommit några omständigheter som gör att någon utredning vad gäller alternativa platser för bergtäkt inte krävs. Av vad som framkommit i målet finns inte heller någon översiktlig täktplan eller liknande handling upprättad för Orust kommun, i vilken det skulle kunnat ha redovisats alternativa platser för bergtäkt inom kommunen. Miljökonsekvensbeskrivningen är således otillräcklig på det

sättet att kommunen inte visat att man på den valda platsen kan uppnå ändamålet med den planerade verksamheten med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön enligt 2 kap. 4 § andra stycket miljöbalken. Denna förutsättning för tillstånd för den sökta täktverksamheten föreligger därmed ej.

För att en täkt skall kunna tillåtas krävs vidare enligt 12 kap. 2 § miljöbalken att behovet av materialet överväger de skador på djur- och växtlivet samt miljön i övrigt som täkten kan befaras orsaka. Enligt kommunens egna utredningar är berget i Hogenområdet till största delen av dålig kvalitet och endast en liten del utgörs av material av tämligen god kvalitet. Kommunen har uppgett att täktmaterial för kommunens behov idag måste importeras och att avsättning finns för de mängder som kommer att brytas inom Hogenområdet. Mot detta skall vägas natur- och miljövårdsintressena. Området bedöms inte innehålla några särskilda rekreativvärden utöver de vanliga för trakten. Vad gäller naturvärden ger utredningen dock vid handen att den rödlistade arten orustbjörnbär finns inom området och att dess växtplatser där åtminstone i viss utsträckning får antas komma att hotas eller förstöras av den planerade täkten. Växten är klassificerad som *missgynnad*, vilket är den lägsta skyddsgraden för rödlistning.

Enligt 12 kap. 2 § första stycket andra meningen miljöbalken får tillstånd inte lämnas till en täkt som kan befaras försämra livsbetingelserna för bl.a. växtarter som är hotade, sällsynta eller annars hänsynskrävande. Genom denna skrivning har den biologiska mångfalden fått ett starkare skydd än tidigare, se s 12:9 "Miljöbalken, En kommentar. Del 1" B m.fl. Regeln är uppbyggd som en stoppregel likt den i 2 kap. 9 § miljöbalken. Enligt samma kommentar bör de s.k. röda listorna angående hotade, sällsynta och hänsynskrävande arter ge ledning för tillämpningen av bestämmelsen. Kommunen har framhållit att växtplatsen på Hogen inte är den enda på Orust och att det även finns andra hot mot växten. Även länsstyrelsen har anfört att en täkt på platsen knappast skulle innebära något större hot mot beståndet av orustbjörnbär totalt sett. Länsstyrelsen har därför bedömt att det inte på denna grund finns hinder för att meddela täkttillstånd. Någon utredning som visar att täkten inte kommer att innebära en risk för att livsbetingelserna för orustbjörnbäret som helhet försämras saknas emellertid. Kommunen kan

därmed inte anses ha visat att intresset av att behålla de naturvärden som finns inom Hogenområdet genom förekomsten av den rödlistade arten skall få ge vika för det intresse som kan finnas att tillgodogöra sig det täktmaterial som finns på platsen.

Med hänsyn till vad som anförts ovan finner miljödomstolen att överklagandena skall bifallas och det av länsstyrelsen meddelade täkttillståndet undanröjas.

Vid denna utgång finns det inte anledning att pröva de övriga invändningar och yrkanden som klagandena framställt.

Miljööverdomstolen

- ” - ” - ” -

Rättsliga utgångspunkter

Som huvudregel krävs det tillstånd för en täkt som inte avser markinnehavarens husbehov (12 kap. 1 § miljöbalken). En grundläggande fråga blir därmed om kommunens arbetsföretag utgör en täkt i miljöbalkens mening.

I motiven till den tidigare gällande naturvårdslagen definierades begreppet täkt som arbetsföretag som ”primärt” syftar till att nyttiggöra det uttagna materialet, antingen genom direkt försäljning eller inom företagarens övriga verksamhet. Uttag som huvudsakligen sker för att bereda plats för annan verksamhet utgör däremot inte täkt enligt motiven. Till täkt räknas således inte skärningar för vägbyggen, sprängning av tunnlar, bergrum, husgrunder och diken eller grävningar för dammbyggen och andra större arbetsföretag. Däremot torde s.k. sidotag vid vägbyggen som täkt ha omfattats av tillståndstvånget. (SOU 1962:36 s. 294 och prop.1964:148 s. 74, se också Jonzon m.fl., Naturvårdslagen – en kommentar, 3 uppl. 1988 s. 139.)

Lagstiftaren synes inte ha åsyftat någon förändring i och med införandet av miljöbalken (prop. 1997/98:45, del 2, s. 145 ff.; jfr Miljööverdomstolens dom den 27 maj 2003 i mål nr M 9095-02).

I den juridiska litteraturen sägs dock att balkens allmänna inställning – både kravet på bättre hushållning med naturresurser och målet att ge naturmiljön ökat skydd – kan ge visst stöd för ett utvidgat tillståndskrav då mate-

rial skall tas ut för annan verksamhet. När den andra verksamheten i och för sig är tillståndspliktig bör sådana synpunkter kunna beaktas i tillståndsärendet men rättsläget har ansetts oklart på denna punkt, se Bengtsson m.fl., Miljöbalken, En kommentar, del I, s. 12:4.

Miljööverdomstolen gör följande bedömning.

Vad som skall anses utgöra täkt bestäms inte bara av vilka faktiska åtgärder som skall vidtas utan också av syftet med dem. Detta kan vid en första anblick te sig märkligt, eftersom återverkningarna på miljön kan bli desamma, oavsett det bakomliggande syftet. Det bör dock hållas i minnet att åtgärderna många gånger kan vara underkastade förprövning eller tillsyn i andra former än för täktillstånd, vare sig åtgärderna tas för sig eller ingår i prövningen av hela det arbetsföretag, där uttaget ingår som ett led.

Av hänsyn till miljön och för att inte till det yttre likartade arbeten skall behandlas olika, bör dock täktbegreppet ges en ganska extensiv tolkning. Om ett uttag skall falla utanför täktbestämmelserna, måste det sålunda krävas att det uppgivna primära syftet med arbetsföretaget verkligen framstår som huvudsakligt och överordnat. Det får således anses vara fråga om en täkt, när brytningen i mer än ringa mån anpassas till själva uttaget och nyttiggörandet av materialet och inte i allt väsentligt styrs av vad som behövs inom ramen för det samlade arbetsföretaget. Vad som faller utanför torde närmast vara sådana fall, där uttaget framstår som nödvändigt för att bereda plats för den primära verksamheten. Det uppgivna primära syftet måste också framstå som genomförbart inom en överblickbar tid, om uttaget skall kunna ses som en del av ett större arbetsföretag.

Att syftet skall vägas in på detta sätt kan ge upphov också till bevisfrågor. Enligt Miljööverdomstolen måste det läggas på verksamhetsutövaren att visa att uttaget huvudsakligen sker för ett annat ändamål än att nyttiggöra materialet, trots att de yttre betingelserna för en täkt är för handen. Omfattningen av uttaget – en omständighet som länsstyrelsen särskilt har velat lyfta fram i detta mål – kan därvid vägas in i bevisprövningen, men kan inte i sig ges någon avgörande rättslig betydelse.

Kommunens ansökan

I förevarande fall har Orust kommun ansökt om tillstånd till täkt enligt 12 kap. miljöbalken. Ansökningen har fått denna form efter samråd med länsstyrelsen och som ett led i detaljplanearbetet för att tillskapa ytterligare industrimark på Orust. Av kommunens uppgifter framgår också följande. Bergtäkten är subsidiär till och helt avhängig av att det detaljplanelagda industriområdet kommer till utförande. En alternativ plats för en täkt i särskild ordning är inte aktuell. Om industriområdet byggs utan täkten, dvs. om ingen nedschaktning utförs i marken, så kommer massbalansen i området att höja marknivåerna. Täkten är planerad för att industriområdet skall passa in i naturen. Genom att sänka marknivån kan vattenförsörjningen till området ordnas utan pumpning. Täkten ger en negativ massbalans där det uttagna materialet kan utnyttjas på andra platser inom kommunen. Cirka 75 – 80 % av det uttagna materialet skall avyttras och resterande del användas inom industriområdet.

Den omständigheten att kommunen under många år drivit ärendet med att ta fram en detaljplan för ett industriområde på fastigheten talar, enligt Miljööverdomstolens mening, starkt för att den ansökta verksamhetens syfte i första hand verkligen är att åstadkomma plats för en sådan exploatering. Det avsedda brytningsområdet utgör 170 000 m², vilket motsvarar ytan av det planerade industriområdet. Som framgått bl.a. vid Miljööverdomstolens syn ligger fastigheten relativt högt. För att begränsa landskapspåverkan skall ytan enligt kommunen därför schaktas ned ytterligare 3,5 meter i snitt, vilket även förenklar vattenförsörjningen till området. Den relativt stora omfattningen av den planerade brytningen – av ett ur strikt kommersiell synpunkt inte så lämpligt material – kan mot denna bakgrund inte föranleda slutsatsen att tillståndsplikt föreligger. Den planerade brytningen avses visserligen pågå under lång tid, men då exploateringsplanerna, i form av flera utbyggnadsetapper av industriområdet, är konkreta och måste betraktas som realiserbara talar inte heller detta mot att syftet i första hand är att bereda plats för industrier, även långsiktigt. Sammanfattningsvis finner Miljööverdomstolen, även med beaktande av att större delen av det uttagna materialet kommer att avyttras, att det har framgått att kommunens primära syfte med

uttaget och dess genomförande är att bereda plats för ett industriområde på Hogen.

Enligt Miljööverdomstolens bedömning utgör den planerade verksamheten således inte tillståndspliktig täktverksamhet. Det saknas därmed förutsättningar att bifalla kommunens ansökan om tillstånd. Verksamheten torde istället, i vart fall till stora delar, omfattas av regler om anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Underinstansernas avgöranden skall därför undanröjas och målet visas åter till länsstyrelsen för sådan handläggning.

- ” - ” - ” -

Nyckelord	Avgörande
Adressat	Beslut den 12 oktober 2004 i mål M 9405-02
Allemansrättsligt tillgängligt område	Beslut den 8 juni 2004 i mål nr M 2238-03
Allmänt villkor	Dom den 29 januari 2004 i mål M 345-03
Anläggning	Dom den 19 november 2004 i mål M 7488-03
Anslutning till kommunalt va-nät	Dom den 20 augusti 2004 i mål M 2624-03
Avgift för prövning	Dom den 27 maj 2004 i mål M 11153-02
Avgift för prövning och tillsyn	Dom den 21 december 2004 i mål M 9015-03
Avgift för tillsyn	Dom den 13 december 2004 i mål M 7352-04
Avloppsanläggning	Dom den 12 november 2004 i mål M 8011-03
Avvisning	Beslut den 17 mars 2004 i mål nr M 1514-04
Bergvärme	Dom den 8 mars 2004 i mål M 27-03
Bullerisolering	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 5788-03
	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 904-03
	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 905-03
	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 906-03
	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 907-03
	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 908-03
Byggnad	Dom den 4 februari 2004 i mål M 11104-02
Citytunneln	Dom den 12 mars 2004 i mål nr M 487-04
Delbeslut	Beslut den 2 juli 2004 i mål M 5644-03
Delgivning	Dom den 5 maj 2004 i mål M 3723-03
Deponering av farligt avfall	Dom den 21 december 2004 i mål M 9923-02
Djurhållning	Dom den 15 juni 2004 i mål M 7205-02
	Dom den 25 november 2004 i mål M 2337-04
Ekonomisk säkerhet	Beslut den 2 juli 2004 i mål M 5644-03
Ellagen	Dom den 25 oktober 2004 i mål M 3798-03
Enskilt avlopp	Dom den 14 juni 2004 i mål M 1327-03
	Dom den 20 augusti 2004 i mål M 2624-03
	Dom den 12 november 2004 i mål M 2824-04
Europakonventionen	Dom den 8 november 2004 i mål M 5080-03
Fiskeavgift	Dom den 8 november 2004 i mål M 5913-02
Flygbränsle	Dom den 7 maj 2004 i mål nr M 1320-04
Flygverksamhet	Dom den 15 mars 2004 i mål M 497-02
	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 5788-03
	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 904-03
	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 905-03
	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 906-03
	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 907-03
	Dom den 31 augusti 2004 i mål M 908-03

Fågeldirektiv	Dom den 6 februari 2004 i mål M 5388-03
Förordningen om deponering av avfall	Dom den 13 april 2004 i mål M 1512-03
Gödselanläggning	Dom den 4 juni 2004 i mål M 7486-03
Giftfri miljö	Dom den 15 mars 2004 i mål M 5528-03
Haverivillkor	Dom den 21 december 2004 i mål M 9923-02
Husbehovstäkt	Dom den 25 oktober 2004 i mål M 3798-03
Hygieniska produkter	Dom den 2 september 2004 i mål M 3189-03
Ianspråktagande av tillstånd	Dom den 8 april 200 i mål nr M 1633-03
Individuell prövning	Dom den 8 mars 2004 i mål M 27-03
Invallning	Dom den 9 februari 2004 i mål M 7531-02
Järnväg	Dom den 12 mars 2004 i mål nr M 487-04
Järnvägstrafik	Dom den 7 maj 2004 i mål nr M 1320-04
Kemikalier	Dom den 30 juni 2004 i mål M 10499-02
	Dom den 15 mars 2004 i mål M 5528-03
Klagorätt	Beslut den 25 oktober 2004 i mål M 4877-04
Kontrollprogram	Dom den 29 januari 2004 i mål M 345-03
Kosmetiska produkter	Dom den 2 september 2004 i mål M 3189-03
Kunskapskravet	Dom den 12 november 2004 i mål M 8011-03
Lagring	Dom den 9 februari 2004 i mål M 7531-02
Landskapsbild	Dom den 6 februari 2004 i mål M 5388-03
Legalitetsprincipen	Dom den 13 september 2004 i mål M 11234-02
	Dom den 29 september 2004 i mål M 1554-04
	Dom den 25 oktober 2004 i mål M 3798-03
Lokalisering	Dom den 3 juni 2004 i mål M 5558-03
	Dom den 4 juni 2004 i mål M 7486-03
	Dom den 5 juli 2004 i mål M 9178-02
	Dom den 25 november 2004 i mål M 2337-04
Lokaliseringsutredning	Dom den 5 juli 2004 i mål M 9178-02
Lukt	Dom den 15 juni 2004 i mål M 7205-02
Läkemedel	Dom den 2 september 2004 i mål M 3189-03
Markundersökning	Dom den 21 december 2004 i mål M 9923-02
Medelvattenföring	Dom den 12 november 2004 i mål M 1826-04
Mellanlagring av avfall	Dom den 19 november 2004 i mål M 7488-03
Miljökonsekvensbeskrivning	Dom den 3 juni 2004 i mål M 5558-03
	Beslut den 29 oktober 2004 i mål M 9120-03
Miljösanktionsavgift	Dom den 13 september 2004 i mål M 11234-02
	Dom den 29 september 2004 i mål M 1554-04
	Dom den 25 oktober 2004 i mål M 3798-03
	Dom den 19 november 2004 i mål M 7488-03

Märkning	Dom den 13 september 2004 i mål M 11234-02
Natura 2000-område	Dom den 3 juni 2004 i mål M 5558-03
	Dom den 30 augusti 2004 i mål M 2080-00
	Beslut den 29 oktober 2004 i mål M 9120-03
	Dom den 12 november 2004 i mål M 1826-04
Naturresevat	Dom den 6 februari 2004 i mål M 5388-03
Nedskräpning	Dom den 4 februari 2004 i mål M 11104-02
Nollalternativ	Beslut den 29 oktober 2004 i mål M 9120-03
Omgivning	Dom den 23 juni 2004 i mål nr M 9930-02
Omprovning	Slutligt beslut den 22 januari 2004 i mål M 5297-03
	Dom den 8 november 2004 i mål M 5913-02
Oskuldspresumtionen	Dom den 8 november 2004 i mål M 5080-03
Politiskt parti	Beslut den 25 oktober 2004 i mål M 4877-04
Produktvalsprincipen	Dom den 15 mars 2004 i mål M 5528-03
Provisoriska villkor	Dom den 8 april 200 i mål nr M 1633-03
Prövningens omfattning	Dom den 12 mars 2004 i mål nr M 487-04
	Dom den 8 april 200 i mål nr M 1633-03
	Dom den 13 april 2004 i mål M 1512-03
Registrering	Dom den 2 september 2004 i mål M 3189-03
Riksintresse för naturvård och fri-luftsliv	Dom den 3 juni 2004 i mål M 5558-03
	Beslut den 29 oktober 2004 i mål M 9120-03
Rättegångsfel	Dom den 12 mars 2004 i mål nr M 487-04
Rättskraft	Dom den 27 februari 2004 i mål M 22-02
Sakägare	Dom den 1 april 2004 i mål nr M 1035-04
Skadestånd	Dom den 15 mars 2004 i mål M 497-02
	Dom den 23 juni 2004 i mål nr M 9930-02
Skärmtak	Dom den 9 februari 2004 i mål M 7531-02
Säkerheshöjande åtgärder	Slutligt beslut den 22 januari 2004 i mål M 5297-03
Strandskydd	Dom den 6 februari 2004 i mål M 5388-03
	Beslut den 8 juni 2004 i mål nr M 2238-03
Talerätt	Beslut den 17 mars 2004 i mål nr M 1514-04
	Dom den 1 april 2004 i mål nr M 1035-04
Tillståndets omfattning	Beslut den 19 februari 2004 i mål M 5957-03
	Dom den 27 maj 2004 i mål M 11153-02
Tillståndsplikt	Beslut den 29 december 2004 i mål M 3683-03

Tillståndsprövning	Slutligt beslut den 22 januari 2004 i mål M 5297-03
	Dom den 7 maj 2004 i mål nr M 1320-04
Tillsynsföreläggande	Dom den 8 november 2004 i mål M 5080-03
	Dom den 12 november 2004 i mål M 8011-03
	Dom den 12 november 2004 i mål M 2824-04
Tillåtlighet	Dom den 12 mars 2004 i mål nr M 487-04
	Dom den 15 juni 2004 i mål M 7205-02
Transporter	Dom den 12 november 2004 i mål M 1826-04
	Dom den 29 januari 2004 i mål M 345-03
	Dom den 7 maj 2004 i mål nr M 1320-04
	Dom den 30 juni 2004 i mål M 10499-02
	Dom den 23 december 2004 i mål M 2538-02
	Dom den 23 december 2004 i mål M 2539-02
Tunnel	Dom den 12 mars 2004 i mål nr M 487-04
Täkt	Beslut den 2 juli 2004 i mål M 5644-03
	Beslut den 29 december 2004 i mål M 3683-03
Utomobligatoriskt ansvar	Dom den 23 juni 2004 i mål nr M 9930-02
Vattenkraftverk	Dom den 12 november 2004 i mål M 1826-04
Vattenverksamhet	Dom den 27 maj 2004 i mål M 11153-02
Vedeldning	Beslut den 12 oktober 2004 i mål M 9405-02
	Dom den 21 oktober 2004 i mål M 4242-03
Vindkraft	Beslut den 19 februari 2004 i mål M 5957-03
	Dom den 5 juli 2004 i mål M 9178-02
Vite	Dom den 27 februari 2004 i mål M 22-02
	Dom den 5 maj 2004 i mål M 3723-03
	Dom den 20 augusti 2004 i mål M 2624-03
Återförvisning	Beslut den 19 februari 2004 i mål M 5957-03
	Dom den 12 mars 2004 i mål nr M 487-04
Ägarförhållanden	Beslut den 19 februari 2004 i mål M 5957-03
Överlåtelse av fastighet	Beslut den 12 oktober 2004 i mål M 9405-02

Miljödomar redovisar kontinuerligt miljööverdomstolens avgöranden på miljöområdet. Miljödomar kommer ut två gånger om året och presenterar de domar, beslut och protokollsbeslut som avgjorts under föregående halvår.

Varje nummer innehåller en förteckning över samtliga avgöranden från Miljööverdomstolen. Avgörandena klassificeras med typ av fråga och ett eller flera nyckelord.

Ett urval av avgörandena refereras i numret. Urvalet görs av redaktörerna och sker efter en bedömning av vad som kan vara intressant ur tekniskt, miljömässig eller juridisk synvinkel. Publikationen vänder sig alltså till alla som är verksamma inom miljöområdet; exempelvis inom myndigheter, tekniska konsultbyråer, industrier eller andra näringsverksamheter.

Redaktörer för miljödomar är Ulf Bjällås och Anna-Lena Rosengardten. Ulf Bjällås är lagman vid Svea hovrätt och ordförande för Miljööverdomstolen. Han är också ordförande i Miljöbalkskommittén som har regeringens uppdrag att utvärdera tillämpningen av miljöbalken och föreslå de reformer som behövs. Anna-Lena Rosengardten är civilingenjör och tjänstledig från sitt arbete som miljöråd vid Miljööverdomstolen. Hon arbetar nu som sekreterare i Miljöbalkskommittén. Båda har under lång tid varit verksamma vid Koncessionsnämnden för miljöskydd och dess förinnan vid Naturvårdsverket.

ISBN 91-620-2809-X
ISSN 1650-2876

NATURVÅRDSVERKET

Andra halvåret 2004

